

”Moi, je suis un tout petit vigneron”

En studie av franske vinbønders endrede identitet

Heidi Zakariassen

Masteroppgave i sosiologi

Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi
Samfunnsvitenskapelig fakultet

UNIVERSITETET I OSLO

Mars 2007

The French winemaker used to be very proud to be French. They were the best wine producers in the world. Even the small wine maker in Gaillac had this kind of feeling, even if he was nothing. (Lucien)

i. Forord

For ti år siden drømte jeg om å reise til Frankrike for å skrive. Det skulle innebære varme dager, god mat, vin og hyggelige mennesker – hvilket det også ble.

Krevende, lærerikt og fantastisk er dekkende beskrivelser av oppholdet, og mange fortjener takk og blomst og mer til for at jeg kom i mål med studien.

Takk til alle som har trodd på meg, hjulpet meg, dytta når jeg fikk en stopp og som kom med oppmuntrende tilrop under veis.

En blomst til Pål Veiden og Dorte Østreng som har gitt faglig, god og konstruktiv veiledning, til Randi Wærdahl som ga menneskelig og faglig starthjelp til prosjektet og til Kamilla Mathisen for korrektur og språkvask.

En hel bukett til informanter som tok seg tid til å fortelle, til Anne Kari Edgren for tolking, kjøring, gode samtaler underveis og for hyggelige turer i Gaillac.

En busk til medstudenter som takk for fagprat og interesse, for nyttige råd og et helt knippe av gode minner fra tida på Blindern.

En hel hage til mine nærmeste, som har vært med hele veien og som betyr mer enn alt annet.

Nå er drømmen blitt til et eventyr jeg kan fortelle.

Heidi Zakariassen

Blindern, Oslo 27. mars 2007.

ii. Sammendrag

Denne oppgaven bygger på en studie av identitet hos vinbønder i Gaillac (se vedlegg 3). Utgangspunktet er at fransk vin er inne i en krise. Den har bygd seg opp over tid, og den viste seg for den enkelte med at det er vanskelig å selge vin. Endring av konsum og flere aktører med billig vin, har gitt overflod av vin. Vindistriktet Sud-Ouest består bare av små og mellomstore vingårder, og utmerker seg fra ”storebrødrene” Bordeaux og Languedoc, som de omslutes av. Mange vinbønder står overfor valg mellom å omstille produksjon og salg, eller å avvikle driften. Særlig de minste produsentene av rødvin er sårbare. Derfor rammer det mange i vinbønder i Gaillac.

Med tema **Identitet hos franske vinbønder, med et marked i endring**, har jeg satt fokus på vinbonden, den kulturelle tilhørighet, historie og betydning vinen har for indentiteten. Dette har jeg gjort for å forstå hvordan vinbonden skaper mening og normer for eget arbeid. Den nære tilknytning til vinen og arbeidet med den, gjør at det er vanskelig å skille mellom arbeid og annen identitet. Arbeidet integreres i privatlivet og motsatt, både fordi arbeidet er omfattende og sammensatt, men også fordi det til tider krever lange arbeidsdager, og er knyttet til både bosted og familie.

Gjennom feltarbeid i området og intervju med åtte vinbønder, har jeg forsøkt å komme frem til hvordan vinbonden forankrer sin identitet lokalt, nasjonalt og internasjonalt gjennom erfaringer, opplevelser, sosialt liv, språk og normer. Utgangspunktet er at identitet ikke er en tilstand, men en prosess. Med utgangspunkt i sosial representasjon, forstår og erfarer vinbonden ting gjennom gjennom tidligere erfaringer fra sosialt liv, språk, normer og historie. Identiteten blir til i en dialogisk prosess med kontekstuell forankring.

I intervjuene definerer vinbonden seg gjennomgående seg som fritt menneske. Likevel gjør kanskje kravet for omstilling at han føler seg mindre fri, slik at frihetsfølelsen er knyttet til forutsigbarhet og økonomi. Samtidig som han distanserer seg fra andre bønder og knyttes arbeidet til naturen samt jorda og appellasjonen¹. Han føler også sterke bånd til historisk tradisjoner og til vinens symboler. Spesielt viktig er de som knytter seg til vin som religiøst symbol. Dessuten viser gamle tradisjoner, knyttet til eiendom og distrikt seg, som et ønske om videreføring og håp om overlevelse.

Ser man identiteten som en prosess, ser det ut til at vinbonden i Gaillac må endre sin forståelse av det å være vinbonde i takt med omlegging og marked.

---

¹ Hvert vindistrikt er oppdelt i appellasjoner. Disse fungerer som avgrensede områder for regulering, lovgiving og godkjenning. Se kart.

iii. Innholdsfortegnelse

i. Forord.....	iii
ii. Sammendrag.....	v
iii. Innholdsfortegnelse.....	vii
1. Innledning.....	1
Nordfra til sør.....	2
Vin? Nei, takk... ..	3
Gaillac	4
Problemstilling	4
Teoretisk utdyping.....	5
Oppgavens gang	6
2. Metode.....	9
Kvalitativ metode – mer enn ord.....	9
Feltet – mer enn et sted	10
Med blanke ark.....	10
Ut å søke tjenester	11
Feltarbeid og forberedelser.....	12
Noen å snakke med	13
Å samtale.....	13
Elle, melle.....	14
– <i>du</i> fortelle!	14
Forstår ikke...? Styrke og svakheter ved bruk av tolk.....	15
Fra tale til tekst.....	16
Kvalitativ verifisering	16
Forskeren i feltet.....	16
Etikk	17
Taushetsplikt og beskyttelse av informantene	18
Sorg	18
Analyse.....	19
Oppsummering	19
3. Analytiske perspektiver.....	21
Relevans	22
Identitet kontra selvet	23
Fra personlighet til selvet	23
Identitet, et yndet tema	25
Fra produkt til prosess	26
Kroppsholdning som symbol	28

Global	30
Oss eller dem?	31
Kunnskap som kultur	33
Meningsfull identitet	34
Oppsummeringer	36
4. Tradisjoner, normer og lover.....	37
Vinbonden	38
Organisering	39
Vingården, ikke et hus.....	40
Veier <i>fra</i> Rom.....	41
Toulouse blir romersk	42
Den sanne vin	43
Hellig vin.....	43
For fattig og rik	45
Den enes død, den andres brød.....	45
Champagne.....	46
En er for liten og en er for stor	46
Reguleringer	47
Bladlus og andre katastrofer.....	48
Podet eller hybrid?	49
Veien mot <i>Appellation d'Origine Contrôlée</i>	50
Litt mer enn storm i et vinglass	50
Stadig nye juridiske reguleringer	51
Av <i>vitis vinifera</i>	51
Lånte fjær	53
For mye av det gode	53
En "tsunami de pinard"	54
Frankrike i dag	55
Midi-Pyrinéene.....	56
Over og ut.....	57
Oppsummering	57
5. Jeg fant	59
...en vinbonde	60
Noen faller fra	61
Over og ut.....	62
Hva er felles?.....	63
Tilhørighet.....	64
I lange tider.....	66

Vi, og de andre bøndene.....	67
De store	68
Bonden	69
Lønn som fortjent?	70
Hvor hører han hjemme?.....	72
...moi, je suis un tout petit vigneron.....	74
En fri mann.....	76
Kanskje ikke så fri likevel?	77
Kunst og håndverk	80
Et ansvarsfullt kall.....	81
Forpakteren.....	83
Lokalt og nasjonalt	85
Kulturbæreren.....	87
Leverandør til gleden	90
Holder data?	92
6. Konklusjon	93
Til sist var han kommet.....	95
7. Referanseliste	97
Alle kilder som er brukt i oppgaven er oppgitt.	100
Vedlegg	101

1. Innledning

I denne avhandlingen skal jeg se på vinbondens identitet. Utgangspunktet for studien er krisen som rammer vinbønder i Frankrike, men studien er begrenset til Gaillac. Alle blir berørt på forskjellig vis, som for eksempel dalende salgskurve eller negativ omtale i kampanjer. Med det påvirkes den felles forståelsen av vinbondens identitet.

Jeg synes det er et eksepsjonelt yrke. Men når det gjelder det finansielle i vår region, er det for øyeblikket ikke vanskelig. Det er *svært* vanskelig.² (Jacques)³

Jeg ønsker å se på hvordan, eller om, vinbonden knytter identitet til historiske normer og verdier, og hvor han finner nye modeller og normer som kan være med å bygge identiteten til en ”ny” vinbonde. For å finne mening i arbeidet, trenger han som alle andre, å tilfredsstille det verdisettet han har. Eksempelvis vil det bety at når markedet forsvinner, forsvinner også meningen i det arbeidet han gjør. Å produsere vin for egen lagring eller destillering, oppfyller ikke gamle normer for vinbonden. I praksis betyr det at den vinen han i all tid har ment var god nok, kanskje ikke er det lenger. Arbeidsmåter eller vinproduksjon blir avleggs og må erstattes, om arbeidet skal opprettholdes. I tillegg går ikke salget ”av seg selv”. I dette bildet må vinbonden gi avkall på den måten han ser seg selv, omverden vil ikke lenger respondere på ham slik som før, og nye normer må etableres. Hvor finner han så disse? Hvem identifiserer han seg med for å kunne fortsette? Er det slik at han bare er vinbonde når omverden responderer positivt på de nye normene?

I mitt datamateriale ser det ut til at den nye vinbonden i Gaillac forankrer tilværelsen i fortiden. Det er vanskelig å gi slipp på den franske vinens posisjon. Inntil nylig var den utgangspunkt eller målestokk for vin i resten av verden, og fortsatt har den en sterk posisjon, men inntrykket er at dette har gått tilbake og er i konflikt med nye trender. Flere av mine informanter forklarte det med en standard. ”Jean-Luc” sa det slik: ”It was an ohm – a standard!” Sett i lys av den betydning vinen har hatt i det franske samfunnet, er det lett å forstå hvorfor vinbonden kjemper for opprettholdelse av denne standarden og hvor han henter argumenter for å opprettholde sitt syn. ”Jean-Luc” uttrykker i korte trekk, det som synes å være kortversjonen av den historiske og kulturelle betydningen av vin, og endringene av disse.

So we have gone from wine as an expression of a culture, tradition, civilization, and a focus of what is inside the bottle, to a liquide that you can drink and which is alcoholic, but

---

² J'ai dit que c'est un métier extraordinaire. Mais par contre financièrement, dans notre région, pour le moment, c'est pas difficile. C'est *très* difficile. (Jacques)

³ Sitat fra informantene er gjengitt i leservennlig form, men språkfeil er oftest ikke rettet.

that is not too alcoholic and that is not too acid, not too tannic, and that is great because that is wine. It's a very, very reduction of the concept (sic). And that is where we are. (Jean-Luc)

Lovverket for dyrking og produksjon i Frankrike, er tilpasset for å opprettholde nettopp dette. Tradisjoner og kulturell tilhørighet er på mange måter viktig å ivareta, og samtlige informanter mente dét måtte være utgangspunkt for vinproduksjon. Ved å holde på den franske tradisjonen, som ga et produkt som ble betegnet som ”rent”, ville ”verden til slutt se at den *ekte* vinen fortsatt er i Frankrike”. Likevel er ikke det kulturelle aspektet noe som vektlegges fra myndighetenes side, men det gjør kun det økonomiske, der vinbonden er tilpasset markedet etter økonomiske rammer. Men vinbonden ser ut til å lete tilbake i egen kultur og utenfor det økonomiske feltet, for å tilpasse sin identitet til en ny tid.

Nordfra til sør

Grunnen til at jeg valgte å fokusere på franske vinbønder er litt tilfeldig, noe erfaringer og mye undring. Året før (2005) hadde jeg vært innom forskjellige utsalg på gårder i Sud-Ouest og snakket med vinbønder. For en utenforstående var dette en perfekt idyll. Men kontrasten mellom det varme vakre landskapet, vingårdene og ikke minst vinen, og problemene vinbøndene fortalte om, var himmelvid. For en utenforstående så dette tilsynelatende ut, som den perfekte idyll. Og med muligheten til å gjøre noe hyggelig og utfordrende, var franske vinbønder et valg som er lett å forsvare.

Jeg ble nysgjerrig på hvordan krisen påvirket vinbøndernes identitet, når livsgrunnlaget deres ble endret. Dette ville jeg skrive om. Og jeg ville gå inn i feltet der spenningen i første rekke ligger hos mennesker, som må finne ny identitet, når tilværelsen påvirkes av strukturelle endringer.

Min bakgrunn er fra nordnorsk kystmiljø. Dette har i løpet av få tiår endret seg mye. En hel yrkesgruppe ble så å si borte med at kystfisket forsvant. Sammen med fiskeren ble også en stor del av kulturen, som var knyttet til yrket borte. Vi har seinere endt opp med en kultur som er delvis død, der bare elementer blir holdt i live gjennom kunstig åndedrett utført av museer og historielag. Og ettersom jeg så en viss parallell mellom de to yrkesgruppene, fristet det ytterligere til å ta fatt på denne studien..

Hvis jeg skal ta det jeg skriver på alvor, må utgangspunktet ligge i egne erfaringer, impulser utenfra, kreativitet og nysgjerrighet. Så må forsøket være å formidle en tolkning som kan si noe om de valgene som er gjort.

Selvsagt skjer det endringer i samfunnet, men så store og radikale som denne

yrkesgruppen opplever nå, er mer spesielt. På avstand så jeg at det skjedde med andre grupper, både her til lands og ute i Europa. Blant annet førte store overskuddslagre av landbruksprodukter til konflikter av forskjellige slag. I Frankrike gjaldt det etter hvert også vin. Vinbøndene har i århundrer holdt i hevd tradisjoner, samtidig som de har vært leverandører av et produkt som var så mye mer enn en vare. Som så mange andre, har jeg vanskelig for å skille mellom den personlige identitet og yrkesidentiteten hos en slik yrkesgruppe. Men når forutsetningene endres for å opprettholde yrket slik det har vært, endres også yrket. Dermed må også aktøren endre oppfatning av sin egen identitet.⁴ For enkelte er denne endringen større enn for andre. Noen klarer å omstille seg innenfor samme sektor, mens andre forsvinner.

Jeg var nysgjerrig på hvordan vinbonden i Frankrike henter inspirasjon og rollemodeller til å skape seg en ny identitet. Dermed har jeg også satt som forutsetning at identitet er i endring, og at vinbondens identitet er utsatt for press.

Vin? Nei, takk...

Sier mange franskmenn. Spesielt gjelder dette de unge, og i særdeleshet vil de ikke ha bordvin⁵. (Se statistikk Onivins⁶ 2004a) Ved første øyekast kan dette se ut til å være årsaken til markedsendringene (se statistikk fra Onivins som vedlegg), som oppstod i landet for om lag tre tiår siden, og som kulminerte i krisen vi ser i dag. Mange årsaker som virket samtidig, gjorde muligens større utslag samlet, enn om de hadde virket hver for seg. Å demme opp i et problemområde, har nok vært mulig. Men når det viste seg å bli flere fronter kampen utspant seg på, ble de samlede vanskene for store å løse.

Samtidig som det skjedde store endringer i konsummønstret i landet, ble det importert vin fra Spania, Italia og Nye Verden⁷. Før årtusenskiftet gikk produksjonen ned, men i 2000 gikk den opp igjen. Kanskje var dette et svar på den spanske importen, uten at det hjalp på sikt. I enkelte distrikt har produksjonen fortsatt å stige. Omlegging til hvit vin eller til armagnac viste seg også å ha positiv effekt, ettersom dette lettere kunne omsettes både på det innenlandske og utenlandske marked. Men for flere har det ikke vært mulig. Omlegging⁸ har

---

⁴ Se Berit Brandth og Marit S. Haugen, *Farmers as tourist hosts. Consequences for work and identity*, 2005.

⁵ Begrepene *bordvin* og *vin de pays* vil bli brukt noe om hverandre i denne oppgaven. Når vin er omtalt i norske vendinger, vil *bordvin* bli brukt. Når omtalen er knyttet til for eksempel annen fransk vin, vil *vin de pays* brukes.

⁶ Onivins er statens representant og bindeledd til vinbonden og den franske varianten av Landbrukskontoret. Seinere har Onivins gjennomgått omstrukturering og skiftet navn til Viniflor.

⁷ Nye Verden er uttrykk lånt fra 1500-tallet brukt om Amerika. Innenfor vin brukt om land som er forholdsvis nye innenfor vinproduksjon, som foreksempel Sør-Afrika, New Zealand og California.

⁸ Se statens bestemmelser for nedleggelse av vingårder hos Viniflor <http://www.onivins.fr/pdfs/1016.pdf>.

krevd mer enn mange har kunnet bidra med, og statlige ordninger og bestemmelser har ført til at mange vingårder ødelegges. Denne prosessen er langt fra slutt i februar 2007.

Gaillac

Gaillac er en liten appellasjon med rundt hundre selvstendige vinprodusenter, i tillegg til tre kooperativer. Appellasjonen og byen Gaillac ligger litt øst for Toulouse, i vindistriktet Sud-Ouest. (Se kart, som vedlegg)

Problemstilling

Strukturelle lokale og globale endringer har hatt stor innvirkning på vinbondens liv og hverdag. Han må forholde seg både til indre marked, til EU og til et verdensmarked. Som historisk kulturbærer og symbolprodusent har han fått sin posisjon endret, og jeg stilte følgende spørsmål:

Hvor og hvordan forankrer den franske vinbonden sin identitet når markedet for vin er i krise?

Med denne problemstillingen, ønsker jeg både å beskrive og forklare hvilke måter vinbonden finner fram til nye måter å være vinbonde. Ettersom vinen har vært og er det vinbonden lever av, er vin som kontekst en viktig del av studien.

For mange av de små og mellomstore vinbøndene, er eneste måten å overleve på en eller annen form for omstilling. Når disse endringene er en realitet; hvordan forstår han seg selv? Vinen som symbol endres også. Både den kulturelle, den symbolske og den økonomiske betydningen av vinen er viktig i Frankrike. Paul skriver: "It is difficult to overestimate the economic and social importance of the vine in France history" (1996:9).

Den tunge historiske tilknytningen vil ganske sikkert ha innvirkning på den nye identitetsforståelsen. Hvis dette er tilfelle; hva tar han med seg videre? Med dette utgangspunktet måtte jeg se på hvordan det historiske speiler seg i hans nye normer.

Gjennom studien ønsket jeg å finne de nye rollemodellene han bruker for å forstå seg selv som vinbonde. Ved å finne en ny definisjon, skapes det mening i arbeidet. En del må vinbonden nødvendigvis gi avkall på i porsessen. Tanken var ikke i første rekke å se hva dette var, men å se på hvor han orienterer seg for å skape ny forståelse. Likevel kommer det til uttrykk gjennom idealer eller normer. Dessuten må han definere seg og sin praksis på nytt i forhold til vinen.

Berger og Luckmann mener at de sosiale omgivelsenes betydning for hvordan individet forstår seg selv, avhenger av hvor nært de står individet (1996:173). For enkeltindividet framhever de ansikt-til-ansiktsituasjoner som mest betydningsfulle (1996:43). Dette kan vel stemme i enkelte sammenhenger, i andre ikke. Livsvilkår som påvirkes av globalte krefter, vil også kunne ha betydning for aktøren og hvordan han forstår seg selv. Settes normer under press, vil dette først og fremst være det som er avgjørende for betydningen, ikke nødvendigvis hvor nært de står aktøren. Men når det er sagt, betyr det ikke at aktøren ikke har lettere for å forholde seg til det nære og kjente. Alle mennesker har det. Noe annet er de nære relasjonene som er mer betydningsfulle for enkeltindividet. For vinbonden i Gaillac er det tydelig at om de sosiale omgivelsene aldri så mye er med på å opprettholde en forståelse av ham, må han forholde seg til markedskreftene. Han må forstå seg seg i forhold til disse realitetene, og ikke til en sosial oppfatning som ikke lengre har tatt inn over seg endringer, selv om han kanskje deler dem med storparten av yrkesgruppen. Dessuten må han definere seg og sin praksis i forhold seg til tradisjonene.

Teoretisk utdyping

”I begynnelsen var spørsmålene” sier Kalleberg (Holter og Kalleberg 1996). I følge ham er bruken av ordet *problem*, et problem. Det gir konnotasjoner til noe man må rette på eller finne en løsning til. Å stille gode spørsmål er vanskelig og krevende (Holter og Kalleberg 1996:36). Men med å stille et konkret spørsmål, gjøres det samtidig en tydelig avgrensing for hva man ønsker å lete etter, hvor det eventuelt skal letes og hvordan. I følge Kalleberg er spørsmålstillingen i samfunnsvitenskapen ofte ”basert på erfaringer utenfor forskningssystemet”. De kan enten konstatere fakta, vurdere handlinger eller forhold eller være konstruktive, ved at de ender opp med å endre noe til det bedre (1996:38f). Erfaringsmessig viste det seg, at med å stille et konkret, tydelig og avgrenset spørsmål, ble veien gjennom undersøkelsen forenklet. I jakten på kvalitative størrelser er spørsmålsformingen av stor betydning. Her kan det ikke tallfestes og telles, men det må tolkes på bakgrunn av utsagn og inntrykk.

Andre vektlegger nytten eller behovet for undersøkelsen, samt om undersøkelsen i det hele tatt lar seg gjennomføre. Men uten et teoretisk grunnlag ville spørsmålet i seg selv vært svært verdiløst. I forkant av oppgaven var jeg av den oppfatning at vinbonden mister noe av sin identitet, ved at forutsetningene for arbeidet hans endres. Vinen har mistet mye av sin posisjon både som vare og som symbol. For å opprettholde sin identitet, må vinbonden finne nye verdier eller rollemodeller som gjør at arbeidet skaper mening. Vinbonden som alle andre,

leter han etter normer som er med på å fylle identitetsbegrepet. Denne tilnærmingen skjer i en dialogisk prosess med omverden. Den respons han får er enten bekreftende eller avkreftende. Hele prosessen vil foregå i hverdagen, i arbeidet og sjelden være noe som er eksplisitt uttalt. Tilnærmingen som passer best, kan kanskje forstås som sosial representasjonsteori. Marková skriver at

Representasjoner er generert kollektivt gjennom sosialt liv. De er nøkkel til kunnskap, logikk og forståelse hos mennesket. Vi kan fatte og forstå ting fordi vi kan forestille oss, visualisere og føle dem. Vi erfarer ting, de lever i oss i den formen representasjonene uttrykker dem (2003:123). (Egen oversettelse)

For egen forståelse av hva som skjer når vinbonden står overfor de endringene som skjer, har dette i utgangspunkt vært mitt redskap. De historiske forhold som ligger til grunn for den identitet vinbonden har hatt, måtte derfor tas i betraktning. Men håpet var at det skulle komme fram mønstre eller strukturer, for hvordan eller hvor vinbonden finner roller og normer som passer for en vinbonde av i dag – eller i morgen. Ved hjelp av denne teoretiske vinklingen, ønsket jeg å få kunnskap om en gruppes identitet. Rammen ble kunnskap om levde liv, om den enkeltes egen opplevelse av virkeligheten, beskrevet med egne ord, med de følelser og den forståelse hver enkelt måtte ha.

Oppgavens gang

Først og fremst ligger spørsmålet til grunn for studien. Ved å bygge videre på teori og metode, har jeg gitt oppbygging av oppgaven en kronologi som tar hensyn til dette. I kapittel 2 har jeg tatt for meg metoden som er brukt i studien. Der framkommer både de metodiske valg jeg har gjort, utvalg av både informanter, annet datatilfang og vurdering av metoden. Dessuten er tilnærmingen og arbeidet i feltet, samt utførelsen av intervjuene beskrevet. Styrke og svakheter ved bruk av tolk er en viktig del av dette. I samfunnsvitenskapen er bruk av tolk lite beskrevet, og litteratur på feltet er svært begrenset. Metodekapitlet beskriver også analysemetode og fremgangsmåte. Kapittel 3 tar for seg det analytiske perspektiv oppgaven bygger på. Den viser både hvordan jeg har tenkt forut for og gjennom studien, samtidig som den viser hva jeg legger i begrepene som brukes. Bruken av begrepene sammenfaller med sosial representasjonsteori. Der henter aktøren sannhet og forståelse, det vil også si egen identitetsforståelse, gjennom dialogisk rasjonalitet, ”alt rotfestet i fortid, kultur, tradisjon og språk” (Marková 2003:xii). Kontekst for vinbonden er dekket i kapittel 4.

Grunnlaget her er historisk perspektiv, som er en viktig forutforståelse av feltet. Historien til vinen, blir historien til et symbol, og samtidig historien til vinbonden. Kapitlet tar opp hvordan dyrking, produksjon og slag har endret seg opp gjennom årene. Dette mener jeg

har vært avgjørende for vinbondens stilling i samfunnet. Samtidig har det vært grunnlag for prosesser som har bidratt til identitetsskaping og egen forståelse. Informantene og appellasjonen er plassert i kontekst, både lokalt, nasjonalt og globalt. Svingninger i marked og konsum er også en del av det samme bakteppet, samtidig som det er av avgjørende betydning for vinbonden i dag.

I kapittel 5 presenteres funn og analyser. Gjennomgang av det som kommer til syne gjennom intervjuene legges frem. Disse er utgangspunkt for både analyse og konklusjon. Ønsket er ikke å gjenngi hva vinbøndene selv uttaler. Men heller å skape forståelse og kategorier, ved hjelp av både det teoretiske grunnlaget og de begrepene jeg har valgt. Analysen bygger på de teoretisk grunnlagte funn som var mest åpenbare. Her måtte det gjøres et utvalg, hvilket betyr det at studien kunne vært mye større. Både fordi det kommer frem mye mer i datamaterialet enn det som er plass til i denne studien, men også fordi enkelte tendenser utmerket seg tydeligere enn andre. Oppsummering av studien er i kapittel 6. Ved å samle trådene fra analysekapitlet, trekkes også konklusjoner. Rugeldal (2003) kommer i sin studie *Identitetsbygging i Europa* med ”noen forsiktige anbefalinger” etter sine konklusjoner. I slike studier bør kanskje anbefalingene rettes mot myndigheter eller organisasjoner, ikke mot enkeltaktører. Men dette avhenger også av om studien legger opp til dette, om den er vurderende eller konstaterende (Jfr Holter og Kalleberg 1996:50f). Denne oppgaven tar sikte på å både beskrive og forklare vinbondens identitetstilknytning og forståelse.

2. Metode

Å studere franske vinbønder, uten å ha relativt god kjennskap fransk vinkultur, er vel umulig. Derfor reiste jeg til Toulouse. Målet med det var å få kunnskap om feltet på best mulig måte. I ettertid ser jeg at uten denne nærheten, hadde ikke studien vært mulig. Oppholdet vare fra januar 2006 til januar 2007, avbrutt av hjemreiser for å følge samlinger, få veiledning og hente litteratur.

Kvalitativ metode – mer enn ord

Med utgangspunkt i det jeg ønsket å ta fatt på, ble det klart at jeg måtte bruke kvalitativ tilnærming til feltet. Likevel måtte jeg også benytte en del kvantitative data. De ble med på å bidra til en langt bredere forforståelse. Slik skulle de utfylle hverandre, selv om den kvalitative har hatt størst plass. Men problemstillingen i seg selv, var helt fra begynnelsen med på å styre metoden. Dessuten var det teoretiske perspektivet også med på å bestemme både tilnærming, intervjuguide og analyse.

Selv om intervju skulle være en bærende del av data, var likevel det å sette seg inn i feltet, med på å produsere mye datamateriale. Dette belyste den konteksten som vinbonden har å forholde seg til og ble en viktig del av empirien. Uten dette hadde ikke intervjuene vært mulig, heller ikke analysen.

Når det gjaldt intervjuene, ønsket jeg at de skulle være i form av samtale, så langt som mulig. Rammen ble et eksplorativt intervju, der man tar tak i svaret fra informanten og bygger videre, for å få utfyllende informasjon (Kvale 1997). I denne studien forsøkte jeg å finne en balanse mellom det å stille spørsmål til informanten og la det være en samtale, selv om intervjuguiden i utgangspunktet ble svært detaljert.

For at det eksplorative intervjuet skal kunne flyte, er forutsetningen at man til fulle forstår informanten. I flere av intervjuene var jeg nødt til å få hjelp av en tolk, hvilket førte til en begrensning av min mulighet til å være så aktiv som jeg ønsket. Dette tar jeg bredere opp seinere i underkapitlet om bruk av tolk.

I tillegg til intervju med vinbønder, snakket jeg med andre personer som hadde nær tilknytning til temaet, samt at jeg brukte forskjellige tekster, som aviser/magasiner, TV, markedsundersøkelser, handels- og produksjonsmengde og diverse reportasjer. Alle kvantitative data hentet jeg fra offentlige undersøkelser gjort av Onivins/Viniflhor.

Feltet – mer enn et sted

Det finnes vinbønder over store deler av Frankrike, og en studie av den franske vinbonden som sådan ble for mye i et masterstudium. Jeg måtte gjøre et utvalg, og av praktiske grunner falt valget på Sud-Ouest. Denne regionen består av 13 appellasjoner fra Midi-Pyrineéne og Aquitaine, og organisering av vinbøndene her, med *Comité Interprofessionel des Vins du Sud-Ouest*, kom først i 1997.

Regionen Sud-Ouest, ligger mellom to av Frankrikes ”store” vindistrikt, nemlig Bordeaux og Languedoc-Roussillon. Det har bidratt til spesielle problemer for disse små appellasjonene, som har blitt liggende i skyggen av de større vindistriktene. Der jeg i utgangspunktet ønsket å finne informanter, var Fronton og Gaillac. Men av praktiske og tidsmessige grunner ble det til sist bare intervju med vinbønder i Gaillac. Dette skulle seinere vise seg å bli positivt i forhold til studien. Med informanter og data knyttet til bare en appellasjon, ble oppgaven innsnevret, og dermed kanskje enklere.

Med blanke ark

Noen studier har ikke underkapittel om kunnskap om feltet. Kanskje fordi man går ut fra at alt er kjent fra før, og for forståelsen tas for gitt. Andre har med en beskrivelse av denne delen. Kanskje fordi det innebærer annet og mer arbeid å sette seg inn i et felt som er ukjent. I Maja Farstad (2006) sin studie (fra Norge) av bønders yrkesstolthet, ser det ut til at hennes kjennskap til feltet tas det for gitt. Hun viser i alle fall ikke til at det har vært nødvendig å sette seg ytterligere inn i deler av feltet. I Belinda de León (1999) sin studie om de spanske sigøyerne, er denne delen tydeligere, og hvordan hun kommer fram til kjennskap til feltet kommer tydelig til syne i teksten. Viktigheten av å kjenne til bakgrunn og kunnskap om informantene er viktig. Så, å få kjennskap til menneskers liv, uten å ha med kontekst, viste seg for meg å være umulig. Møtet med virkeligheten og med forståelsen av alt jeg trengte å vite, ble formidabel. Arbeidet med å sette seg inn i feltet tok mye tid og ressurser, til tross for at jeg kjente regionen noe fra før.

I respekt for både informanter og for den kulturen jeg sto ovenfor, måtte jeg blant annet lære språk, lese om lovverk, produksjon, drift, vindyrking, historie, forbruk og endringer (se statistikk fra Onivins som vedlegg). Også salg og organisering, både lokalt, nasjonalt og internasjonalt måtte jeg ha kjennskap til før jeg kunne snakke med vinbøndene. Hos organisasjonen *Les Vignerons du Sud-Oest*⁹ møtte jeg heldigvis en som snakket godt

---

⁹ Vinbøndene i Sør-Vest, en sammenslutning av vinbønder fra dette distriktet. Kontoret er eksempelvis

engelsk. Han hjalp meg videre.

Problemet med å ikke ha kunnskap, materialiserer seg i mangelen på noe å spørre om. Men med den første kontakten, fikk jeg i alle fall en liten begynnelse og pekepinn på hvor jeg burde lete videre. Første fase foregikk med informasjonssøk etter snøballmetoden. De språklige barrierene ble en stor utfordring, ettersom mine kunnskaper i fransk var begrensede. I tillegg er det mange voksne franskmenn som ikke snakker engelsk, da spesielt på landsbygda, og jeg ville være helt avhengig av tolken.

For å få en viss oversikt, startet jeg med spørsmålsrunde for meg selv, over det jeg ville ha greie på. Denne runden viste hvor jeg manglet kunnskap, og samtidig ga det en oversikt over hvor jeg kunne begynne. Via nyheter på TV fikk jeg den første smakebit på temaet. Men den store flommen av innslag, jeg hadde ventet meg om emnet, uteble. Årsaken til dette er nok at krisen for fransk vin ikke er av helt ny dato. Nyhetens magi var for lengst borte. Noen innslag var det, men flere om temaet er likevel å lese på for eksempel TF1¹⁰ nyhetsarkiv.

Ut å søke tjenester

Kunnskap om feltet er et vidt begrep, og jeg måtte finne ut av hvilken kunnskap jeg trengte. Jeg var nødt til i store trekk å sette meg inn i vin innenfor de tre områdene kultur, symbolikk og økonomi. Dermed ble det viktig å få informasjon om *mye* som har med vin å gjøre.

Å beherske feltet til fulle var ikke et mål. Likevel måtte jeg ha en forståelse av hvordan landet er delt opp i regioner og deretter i appellasjoner. I tillegg til lovgivning og reguleringer, leste jeg historiske fakta, forbruksmålinger og salgsstatistikker for vinproduserende land, da spesielt for Frankrike, men også om globale endringer som har skjedd innenfor produksjon og forbruk. Og til sist måtte jeg sette meg inn i kunnskap om vinplanten, dyrking og produksjon, og de reguleringer som er knyttet til vinbondens felt.

Ved å snakke med folk som handlet med vin fikk innblikk i hvordan vin selges i småbutikker, på markeder og i store kjøpesentre. Gjennom dette kunne jeg se vin som kulturelt fundamentert, hvilke vaner og normer som er knyttet til temaet, og hvordan folk generelt snakker om vin og om vinbonden. Hva er meningen med vinen, og dermed hva er meningen med vinbondens arbeid?

Alt dette måtte til for at jeg skulle kunne danne meg et bilde av dagens situasjon for den enkelte vinbonden, og hva denne har å forholde seg til i hverdagen. Med å ha kjennskap

---

bindeledd mellom vinbøndene og staten, og taler vinbøndenes sak overfor myndighetene.

¹⁰ Télévision Française 1, tilsvarer NRK1.

til de endringer som er skjedd i de siste 10-20 årene, kunne jeg også utarbeide en intervjuguide med spørsmål rundt dette (se vedlegg 2). Steinar Kvale skriver at intervjuet er som ”en samtale mellom intervjuer og informant der kunnskap frembringes gjennom samspill” (1997:40). Han tar altså utgangspunkt i at forskeren har et grunnlag for forståelse av det som blir fortalt, men for en forsker i for eksempel en fremmed kultur, vil det ligge mye forarbeid forut for intervjuet.

Bourdieu skriver at ”virkeligheten er relasjonell”. Han påpeker at man ikke kan trekke felles slutninger om et fenomen i to forskjellige kulturer (1995:31). Dermed kan man heller ikke trekke konklusjoner om et fenomen ut fra en annen kultur, eksempelvis vinbondens stilling i Frankrike, uten å ha noe kjennskap til franske normer. Det betydde at jeg måtte se hvordan eventuelle felles normer skaper mening for den enkelte vinbonde, og hvordan disse ble brutt i en krisetid. Hvor ville i så fall vinbonden finne nye mål, nye adferdsmønstre som ga mening og dermed var identitetsskapende?

Målet ble vinbønder fra små og mellomstore gårder i appellasjonene Fronton og Gaillac. Det ideelle hadde nok vært å finne informanter fra alle appellasjonene i provinsen, men tid, ressurser og størrelsen på oppgaven gjorde at det måtte gjøres et begrenset utvalg. Når det gjaldt antall, ønsket jeg i utgangspunktet ikke å tallfeste dette, men heller intervjuer nok informanter til jeg syntes jeg hadde data til å kategorisere. Men siden jeg måtte benytte tolk, var det også være et økonomisk aspekt jeg måtte ta hensyn til.

Feltarbeid og forberedelser

Ettersom jeg hadde muligheten til å gjøre feltarbeid i denne delen av Frankrike, ble den sørvestlige regionen det området jeg forholdte meg til. Det er kort avstand fra Toulouse til appellasjonene Fronton og Gaillac, og valget falt av den grunn på dem. Begge appellasjonene har sine særegenheter, samtidig som de har en felles sørvestlig og occitansk kultur, historie og tilhørighet. Den ene (Gaillac) ligger øst for Toulouse, mens den andre ligger i nordvestlig retning. Avstand ble avgjørende faktor, ettersom det ville bety ytterligere bruk av både tid og økonomiske ressurser for gjennomføring av intervjuene.

Det finnes både fordeler og ulemper med å gjennomføre en studie i en fremmed kultur, likeså mye som i ens egen. Paulgaard skriver om hvordan ”forskerens forutforståelse er en feilkilde som må elimineres” eller ”en forutsetning for innsikt” (Fossåskaret, Fuglestad, Aase 1997:70ff). Ønske om å finne meningen bak en handling eller et utsagn kan blokkeres av tidligere kunnskap. Samtidig som jeg forberedet meg ved å skaffe kunnskap om feltet, samlet jeg spørsmål og tema til en intervjuguide. Underveis dukket det opp mange emner jeg ønsket

å snakke med informantene om, og alt ble notert for seinere bruk.

Intervjuguiden ble utarbeidet på bakgrunn av teori om identitetstilknypning på forskjellige nivå, etter modell fra Østerud (1994). Hans utgangspunkt var nasjonalisme, med kulturell, økonomisk og administrativ tilknytning på lokalt, nasjonalt og internasjonalt nivå. Det ble rammen rundt spørsmålene som ble tilpasset feltet. Hvor tilknytningen i såfall var sterk eller svak, håpet jeg ville vise seg i de tre hovedtemaene. Med dette som utgangspunkt, ønsket jeg at hvert intervju ble tilpasset der og da.

Noen å snakke med

Den første informanten var en vinbonde fra Gaillac, som jeg traff tilfeldig. Han skulle vise seg å bli svært nyttig informant på flere måter, med at han foreslo personer som kunne være interessante for meg å snakke med. Informasjon om hva slags vin hver enkelt vinbonde produserte fikk jeg samtidig. Dermed ble han også en viktig nøkkelinformant.

Med hans hjelp ble andre mulige informanter ble plukket ut, fra den listen jeg hadde tilgjengelig. Til sist fikk jeg intervjuet åtte vinbønder; syv menn og en kvinne. I tillegg hadde jeg samtaler/intervju med leder av interessekontoret for vinbøndene, samt lederen for kontoret til Onivins i Toulouse. Dessuten uformelle samtaler med mange vinbønder, som solgte vin på torg og i butikker.

Den første henvendelsen til hver enkelt informant, var skriftlig. Jeg skrev et kort brev, som ble oversatt til godt fransk, både når det gjelder språk og kutyme (Se vedlegg 1). I brevet presenterte jeg meg selv og prosjektet, og spurte om personen kunne være interessert i å la seg intervju. Det gikk også fram at jeg ville ringe etter tre dager, for eventuelt å gjøre en nærmere avtale. Denne opprigningen ble gjort på fransk, og alle jeg tok kontakt med var hyggelige og forståelsesfulle, til tross for mitt begrensede ordforråd. På denne måten skaffet jeg meg informanter. Samtidig med at intervjuene skred fram, ble flere informanter kontaktet. Dette overlappet hverandre inntil jeg syntes det hadde kommet til et metningspunkt for tilstrekkelig og tilfredsstillende data.

Å samtale

Tidsbruken for hvert intervju var kalkulert til maksimum to timer. Tanken var at informanten skulle ha mulighet til å snakke på en sånn måte, at det opplevdes som en samtale. Likevel er denne type samtale noe annet enn vanlig dialog. Forskjellen ligger i at forskningsintervjuet – som den terapeutiske samtale – er ”formålsbestemt” (Fog, Kvale 1992:110). Formålet i forskningsintervjuet, er at den som blir intervjuet skal kunne bidra med kunnskap som

intervjueren mangler eller ønsker. I motsetning til terapeutisk samtale, der intervjueren skal hjelpe den andre ”at finne ut af *sit* liv”. Likevel kan det skje i forskningsintervjuet, at den som intervjues finner nye perspektiv, eller kommer til ny erkjennelse om eget liv (1992:113).

Elle, melle

Samtidig som jeg hadde en avtale med den første informanten, fortsatte jeg arbeidet med å finne informanter i Fronton. Jeg hadde fått tips fra lederen for sammenslutningen av vinbønder i Sud-Ouest, om å ta kontakt med salgsmanager i ett av kooperativene i Fronton. Hun viste meg videre til en annen, som til stadighet ikke hadde tid til å snakke med meg. Det skulle gå nokså lang tid før jeg innså at dette var et blindspor. For å finne døråpnere, er rådet at man leter hos dem som sitter øverst i maktsystemet. Dette kan sikkert stemme i mange tilfeller, men denne gangen ble det hos en i en likeverdig maktposisjon jeg skulle finne de andre informantene. Rekrutteringen skjøt fart etter at jeg hadde fått utfyllende informasjon om hver enkelt, slik at jeg nå kunne plukke ut dem som var i den aktuelle gruppen, og ta direkte kontakt med dem. Til sist ble det kun vinbønder fra Gaillac som ble mine informanter. Dette skulle vise seg å være både praktisk, og etter hvert også greit å forholde seg til for egen del, og for informantene selv.

I mange tilfeller var det tid som begrenset tilgangen på informanter. Våren er en travel tid for vinbøndene, og det var stadig noen jeg kunne ha snakket med, men som ikke kunne ”før om to uker”. I andre tilfeller ble begrensingen avstander og mulighet for å kunne gjøre intervju. Denne begrensingen var av økonomisk karakter. Både det å komme seg til informantene, kanskje flere mil fra hverandre, og samtidig finne et tidspunkt som passet for tolken, ble en balansekunst. Tore Rasmussen (2006:13) skriver om hvordan det forenklet å få tak i sine informanter, ved at han var i bygda. Kanskje var det slik at nysgjerrighet sporet ”mine” vinbønder til å si ja til å være informanter til en skandinavisk student. Når man ser bort fra det rent praktiske med avstander, tid og språk, så var velvilligheten til å la seg intervju stor.

– du fortelle!

De første intervjuene knyttet det seg mest spenning til. Intervjuguiden som var utarbeidet til intervjuene med vinbøndene ble ikke brukt til andre enn dem. Før hvert intervju av andre, hadde jeg laget en liste med stikkord for hva jeg ville snakke om.

Hos den vinbonden som greide seg godt, som hadde godt grep på kvalitet og salg, måtte nødvendigvis samtalen utarte seg annerledes, enn hos den som så at livsverket smuldret

bort mellom fingrene. I det siste tilfellet, ble det vanskeligere å stille spørsmål, som for eksempel der det dreide seg om hvilket ansvar vinbonden har for fransk kultur. Når man har foran seg en person som har vansker med å opprettholde sin egen virksomhet, er det både arrogant og tankeløst å spørre om slikt. Som blant mange andre, Fossåskaret (Fossåskaret, Fuglestad, Aase 1997:264f) har påpekt, må man beskytte informanten. Ikke bare mot seg selv, men også i en ulik maktposisjon i forhold til en forsker. Det er lett å dupere en svak part.

Forstår ikke...? Styrke og svakheter ved bruk av tolk

Tolkens rolle er lite omtalt isamfunnsvitenskapen, og derfor er nok metodelitteratur om temaet svært begrenset. Dette er litt forunderlig, men vitner kanskje om at forskningsfeltene til stadighet ligger innenfor språk som forskeren behersker. Likevel er jo tolking stadig et problem, for eksempel når det gjelder fremmedspråklige, både innenfor helsevesenet og rettsvesenet. Jeg fant derfor ikke noe som kunne hjelpe meg på vei når jeg måtte bruke tolk. Dermed ble dette en erfaring både med styrke og svakheter. Innimellom tenkte jeg faktisk at ”dette er svært nyttig erfaring”, særlig i de situasjonene jeg syntes det var problematisk.

Før intervjuene startet fikk tolken en introduksjon i prosjektet. Hun fikk en innføring i hva og hvordan jeg tenkte, om problemstilling og taushetsplikt, samt rent praktiske sider ved gjennomføring av intervjuene. Til sist gikk vi gjennom intervjuguiden. Jeg fortalte også om hva jeg var på jakt etter i forhold til den, og hvordan jeg ønsket at intervjuet skulle gjennomføres, hvis det var mulig. Med intervjuguiden som fundament og samtalen som rammeverk, håpet jeg at dette ville fungere. Det gjorde det også i de fleste tilfellene, men der jeg ikke forsto alt som ble sagt, måtte jeg bryte inn noen ganger og få forklart eller oversatt underveis. Andre ganger måtte jeg bare stole på, at tolken hadde fått med seg det jeg hadde av kommentarer eller delspørsmål, ettersom det ble for mange avbrytinger fra min side. I noen tilfeller løp samtalen mellom tolken og informanten på en slik måte at jeg ble litt utenfor, og syntes jeg måtte ”hente inn” samtalen igjen og føre den tilbake til spørsmålene i intervjuguiden.

Det var blant annet i disse øyeblikkene jeg tenkte at ”dette er en viktig erfaring å ha gjort”. Men å ha en tolk som er generelt interessert i temaet, fant jeg var til stor nytte og støtte. Jeg ble litt mindre ”alene”, og etter hvert intervju kunne vi samtale om det som var blitt sagt, og hvordan vi hver for oss opplevde det vi hadde sett eller hørt. Jeg kunne gjøre notater og spørre om ting jeg enten ikke helt hadde forstått, eller jeg ønsket å diskutere. Eller hun kommenterte noe jeg ikke hadde tenkt på eller oppfattet. På den måten fikk jeg med meg momenter som ellers kanskje ville gått tapt.

Fra tale til tekst

I de første intervjuene ble det tatt notater underveis, samt et mer fyldig referat rett etter hver samtale. Dette var også en nyttig erfaring, og jeg så straks både de fordelene og ulempene dette medfører. Når man tar notater, må man være mye mer konsentrert underveis og virkelig forsøke å erindre. I de to første tilfellene hadde jeg ikke den samme intervjuguiden, som jeg brukte under intervjuene av vinbønder. Likevel så jeg at jeg klarte å skrive ned samtalen som hadde funnet sted ved hjelp av stikkord om temaet. Til sammen ble åtte vinbønder intervjuet. På syv av intervjuene ble det brukt opptaker. En vinbonde og to ledere ble intervjuet ved hjelp av notater.

I etterkant av hvert intervju som ble gjort på fransk, var jeg nødt til å finne hjelp til transkribering. Dette var både vanskelig og dyrt, og det skulle noe leting til for å finne en som kunne påta seg arbeidet til en overkommelig pris. Dette er noe jeg egentlig ikke hadde tenkt skulle bli et stort problem, men som jeg ikke kom utenom. Jeg kunne ikke bare lytte til opptakene og få med meg det som ble sagt, men måtte ha nedskrevet talen for å kunne lete etter utsagn. Ettersom dette er et tidkrevende arbeid, ble det etter hvert en svært kostbar affære, og siste intervju ble derfor direkte oversatt av meg, uten transkripsjon.

Kvalitativ verifisering

For at forskningsprosessen skal bygge på reliabelt datamateriale, må både prosess, utvalg og åpenhet være en del av oppgaven. Gjennom hele prosessen har jeg derfor forsøkt å legge vekt på dette, både i forhold til kunnskap, datamateriale og bruk i analysen. Informantenes tilhørighet og pålitelighet har vært viktig i prosessen, og deres åpenhet har jeg hele veien hatt tillit til. Fordi temaet ikke har vært av spesielt sensitiv karakter, har åpenhet vært både mulig og enkelt.

Det datatilfanget som viser til statistikk, har jeg hentet fra offentlige kilder. Når det derimot gjelder det som har kommet via presse og medier, har jeg hele veien forsøkt å huske at dette er et mediepåvirket bilde, og svært ofte en annenhånds kilde. Likevel har denne kilden vært til hjelp for å danne et bilde av den offentlige/allmenne holdningen til problemene.

Forskeren i feltet

Erik Fossåskaret skriver at "[d]eltakelse gjør en utenfra til en innenfra. Observasjon gjør en innenfra til en utenfra" (Fossåskaret, Fuglestad, Aase 1997:27). Men dette er bare en delvis sannhet, ettersom man på et vis må ha kommet innenfor for å igjen få distanse. Og for å bli en innenfra, trengs uendelig lang tid. Det skal mye til for å sette seg inn i en fremmed kultur.

Man trenger ikke reise til den andre siden av kloden for å oppleve det. Eksempelvis viser Cato Wadels (1973) studie av "George" og Sidsel Saugestads (1996) studie fra Nord-Irland, hvordan det er å oppsøke andre vestlige samfunn og finne ut av fenomen forskeren møter, som er selvfølgeligheter for lokalbefolkningen. Hverdagslige usynligheter skal synliggjøres og fenomen skal forstås i den kulturelle sammenhengen hvor de hører hjemme.

Alle som reiser på feltarbeid i en annen kultur, vil komme som en fremmed. Hvis man i tillegg skal inn i et felt man ikke har kjennskap til fra før, vil man som forsker være dobbelt fremmed. Tor Halvdan Aase forteller om hvordan det var å komme til en landsby i Pakistan. Han møtte ikke bare en fremmed kultur og nye skikker, men også et språk som han ikke behersket. Han fant sitt ståsted som forsker ved å bli tildelt en rolle med formaliserte rettigheter og plikter. Både Wadel, Saugestad og Aase forteller om hvordan de har måttet lete etter roller som legitimerte deres nærvær i feltet. I mitt feltarbeid i Frankrike har dette vært atskillig enklere. Jeg hadde en definert rolle som norsk masterstudent. Med å tilkjenne min egen kunnskapsmangel, legitimerte jeg samtidig alle merkelige spørsmål og manglende kjennskap til emnet.

Etikk

Mange etiske dilemmaer kan dukke opp under veis. Forut for studien tenkte jeg over tenkelige og utenkelige situasjoner som kunne bli et etisk problem. I første rekke vurderte jeg taushetsplikt og ivaretagelse av informanten, at denne ikke skal blottstilles eller føle seg krenket. Jeg tenkte også på muligheten for å møte holdninger på kollisjonskurs med egne normer eller verdier, som for eksempel nasjonalisme eller sjåvinisme av noe slag. Tanker om hvordan man bør møte dette, er viktig forut for studien. Å ha gått gjennom egne reaksjoner og adferd i tilfelle noe skulle skje, kan bidra til at man føler seg tryggere.

Men erfaringsmessig dukker det alltid opp noe uforutsett. En av informantene troppet opp sammen med sin forlovede. Kanskje ble de kulturelle normene for respekt og høflighet ikke fulgt. I alle fall følte jeg at noe ikke var helt uproblematisk for en av partene. Som *turist* trenger man ikke å forholde seg så mye til dette, man kan være forskjellig, og man *skal* være litt forskjellig. Men en samtale på tomannshånd kan virke ganske nært. For noen nesten for nært. Spesielt hvis man ikke har det helt klart for seg hva det skal snakkes om. I alle fall ble dette en litt annen situasjon enn jeg hadde tenkt. Med en tredjeperson til stede, følte jeg stadig at jeg egentlig burde henvende meg den tredje også, for høflighets skyld. Situasjonen krevde at jeg holdt konsentrasjonen oppe, så jeg forholdt meg til informanten ved å la intervjuet gå sin gang. Både fordi dette var mitt første intervju, og fordi planen for samtalen var lagt, forløp

intervjuet med vinbonden ”med vitne”.

Taushetsplikt og beskyttelse av informantene

Som i enhver studie, var også jeg pålagt taushetsplikt og anonymisering av informantene. Det som ble litt vanskelig, var at denne studien begrenset seg til et forholdsvis lite geografisk område, og mange av informantene kjenner hverandre. I tillegg var det slik at gjennom min første informant, fikk jeg kunnskap om andre jeg kunne kontakte. Overveiningen ble da om den kunnskapen han satt inne med var viktigere, enn det at han eventuelt kunne vite hvem de andre informantene var. Og som tidligere fortalt, var denne kunnskapen svært avgjørende for å få et bredt utvalg. Jeg anså heller denne personen som min døråpner til feltet. På andre siden viste det seg at de informantene jeg hadde, ville mer enn gjerne ville ha sitt navn på trykk i oppgaven. Noen oppfattet det kanskje som en mulighet for litt gratisreklame. Men det ville være umulig å gjennomføre studien, hvis navn på enkelte av informantene ble kjent. Det er som Fossåskaret skriver, at selv

[...] om informantar samtykkjer i bruk av opplysninar for eit forskningsføremål, skal ikkje forskaren føle seg fri til å bruke materialet på ein annan måte enn det som var meininga ut frå premissane i samtykket (1997:264).

Ved gjengivelse av transkribert tale fra informantene, måtte jeg også ty til oversettelse for å bevare informantenes anonymitet. En enkelt informants språkkunnskper, gjorde at jeg oversatte det som ble sagt, til norsk. Sammen med referat fra oversatte intervju, ble anonymitet mulig.

Sorg

Slutten på prosjektet for avvikling for Josette og Jean-Claude Prévot er å rykke opp vinplantene. ”Men det er svært vanskelig. Det er hjertene våre som rykkes opp,” sier Josette med tårer i øynene (Sud-Ouest 7. februar 2007)¹¹ (egen oversettelse).

Studien hadde ikke et tema av svært sensitiv karakter. Likevel viste det seg at feltet rommet mye sorg. Da snakker jeg særlig om de informantene som ser sitt livsverk gå i oppløsning.

I møte med disse menneskene tenkte jeg at det var ekstra viktig å ivareta deres verdighet. Da måtte jeg først og fremst beskytte dem mot spørsmålene mine og mot meg som forsker. Det er utrolig lett å overse misforholdet i en slik situasjon, og hvilket maktredskap min kunnskap og eventuelt manglende kunnskap er. Man kan ”trække i salaten” uten å vite

---

¹¹ L'échec du projet a déterminé Josette et Jean-Claude Prévot à arracher leurs vignes. « Mais c'est très difficile. C'est notre coeur qu'on arrache », conclut Josette avec des larmes dans les yeux (Sud-Ouest 7. februar 2007).

det, men dette faremomentet er kanskje ikke så stort. Franske kultur er tross alt ikke helt fremmed for en nordmann, på et slikt område.

I en intervjusituasjon som dette, møter man som oftest informantene kun en gang. Derfor må man skape en trygghet hos informanten, der og da. Dette forsøkte jeg å gjøre gjennom å informere om prosjektet, om den taushetsplikten jeg var bundet av, samt vise til en generell interesse og kunnskap om vinbonden og hans arbeid. Dessuten tenkte jeg at intervjuet måtte gi mening, selv om det satte vanskelige tanker og følelser i sving. Ved å gi mening, kunne jeg også gå inn på de vanskelige temaene, men likevel i en balanse. For informantene var dette også en gylden anledning til å bli hørt. Til å fortelle sin versjon av det som skjer. Til å bli sett som det man kanskje ikke lengre *er*, men har vært, og det som fortsatt gir en mening.

Analyse

Analysering av feltet har foregått fra prosjektet startet. I oppgaven har jeg forsøkt å se om det er noen sammenfallende tendenser i det vinbøndene forteller. Samtidig har jeg forsøkt å knytte det opp mot det teoretiske perspektivet som har vært utgangspunkt. Utfordringen ble å finne en balanse mellom det beskrivende og forklarende, kontekst og vinbondens måte å forstå og uttrykke sin identitet. Kontekst ble i denne studien historisk tilhørighet og de endringskrefter som påvirker vinbondens eksistens.

Ellers er den analytiske delen gjort slik Kvale (1997:184) kaller en ad hoc-metode. Det betyr at hele materialet er sett på under ett, for å gi et inntrykk som kan være med på å finne sammenhenger og fenomen, og derfra er det utarbeidet metaforer. Det er forsøkt gjort gjennom en tolkningssammenheng mellom selvforståelse, kritisk sunn fornuft og teoretisk forståelse. Selvforståelsen knyttet til intervjupersonen, kritisk fornuft til allmennheten og det teoretiske til forskeren (Kvale 1997:193).

Utfordringen i den analytiske delen har vært benyttelsen av flere typer data. Det er lett å hente sitater fra enten det ene eller andre datatilfanget. Men om det skal hentes materiale fra både intervju, artikler eller media har det lett for å bli ubalanse. Derfor er sitater i den forklarende delen av analysedelen hentet fra intervjuene, mens annet datatilfang er brukt i de andre delene, også som utgangspunkt for forståelse av informantenes fortellinger.

Oppsummering

Til å nærme seg et felt på en kvalitativ måte, uten noen særlig forkunnskap, var utrolig krevende og givende. Det har også vært mer interessant og lærerikt enn jeg trodde det kom til å bli. Både språk, en ukjent kultur og det å "være alene" der ute i feltet, gjorde at jeg til

stadighet måtte tørre, og improvisere. Møtet med alle menneskene som hadde noe å fortelle, bidro til en rikere oppgave. Og struktur og sosiologisk kunnskap, gjorde at jeg i store trekk visste hva jeg lette etter. De perspektivene jeg hadde i tilnærmingen til feltet, var ganske klare på forhånd. Likevel har andre perspektiver og muligheter blitt avdekket underveis i studien, og noen av disse er tatt med. De analytiske perspektiver jeg har brukt, er viet til neste kapittel.

3. Analytiske perspektiver

La oss nå se på de teoretiske perspektiv og grunnlaget for studien. I dette kapitlet ønsker jeg for det første diskutere identitet som begrep. For det andre ønsker jeg å klargjøre hva jeg legger i de sosiologiske begrepene jeg bruker. Med det kan tolking av empirien til sist bidra til å belyse funn fra feltet. Slik vil en sosiologisk analyse av vinbønders identitet være mulig. Det teoretiske blir dermed grunnlaget for den seinere analysen. Ved å skille mellom vitenskapelig og hverdagslig viten, er her en forutsetning for å forstå hvordan mennesker i det daglige tilegner seg kunnskap. Samtidig trengte jeg å ha et klart perspektiv forut for undersøkelsen. Da ble det mulig å vite hva jeg så etter i feltet. For en leser av oppgaven vil en avgrensning også være nødvendig, for å kunne få en god nok forståelse.

Kontrasten mellom hverdagslig og vitenskapelig tenking er stor. Vitenskapen bygger på *vitenskapelig* kunnskap, og søker sannhet gjennom individuell rasjonalitet. Virkelighet og sannhet framstår gjennom felles forståelse av verden, gjennom representasjoner. Kunnskap om det sosiale tilegner vi oss gjennom praksis. Sosial representasjonstenking og språk er innrammet i folkevett (common sense) og hverdagspråk. Sannheten her er basert på felles kunnskap, kommet frem gjennom dialogisk rasjonalitet. De er rotfestet i fortid, kultur, tradisjon og språk (Marková 2003:xif). Disse forankringspunktene har vært viktig for min tilnærming til feltet, og den måten jeg har forstått vinbondens praksis. Derfor er også dette en empirisk studie, og ikke en teoretisk. Vinbondens praksis og kontekst blir avgjørende for forståelsen av hans identitet.

Ved å bruke vitenskapelige metode, altså rasjonelle metoder for å forklare eller begripe det sosiale, tar man likevel utgangspunkt i en felles forståelse. I det vitenskapelige feltet utvikles forenklete modeller av virkeligheten, og forståelse av disse bygger på rasjonalitet. Hvis utgangspunkt er at det rasjonelle hører til det vitenskapelige, hører common sense til det sosiale. Hvordan kan dette brukes som redskap til å forklare hvordan mennesker forstår eller skaper sin egen identitet? Ved å bruke vitenskapelig kunnskap om hvordan sosiale representasjoner oppstår, kan forskeren gjennom tolking av helheten og finne sammenhenger, få forståelse og trekke konklusjoner. Altså; ved å skape en rasjonell, forenklet modell av virkeligheten kan man si noe om et utsnitt. I dette kapitlet ønsker jeg å vise hvordan jeg forstår identitet og hvordan begrepet er brukt i andre sammenhenger. Med det ønsker jeg å vise hva som var utgangspunkt for studien, nemlig hvordan mennesker skaper og forankrer egen identitet.

Relevans

Med utgangspunkt i vinbønders identitet, måtte jeg først gjøre klart for meg selv hva jeg ønsket å ha som ståsted. Vinen ble den naturlige tilknytningen, ettersom jeg gikk ut fra at vinbonden forstår sin identitet også gjennom sitt arbeide med vin. Feltet ble både teoretisk og geografisk. Jeg måtte derfor sette meg inn i vin som felt. Da tenker jeg ikke på kvalitet, men i første rekke på kontekst, der vin er i fokus.

Tidligere studier av identitet knyttet til dette området, tar ikke for seg denne gruppen vinbønder. Winnie Lem har en gjort studie studie blant små vinbønder i Languedoc. Hennes arbeid relateres over en lengre periode, fra midt på begynnelsen av 1980 til tidlig på 90-tallet. De bøndene Lem viser til i studien, sto også overfor krav om modernisering og utvikling av kapitalisme (Lem 1999:ix). Studien hennes er fra Languedoc, et distrikt med andre typer vinbønder enn dem vi ser mest av i Sud-Ouest. Mens Midi-Pyrinéene har små og mellomstore vingårder, har Languedoc mange flere store vinprodusenter. Dessuten ligger hennes studie litt lengre tilbake i tid, så krisen som vi ser i fransk vin, var på et tidligere stadium. Presset fra både myndigheter og marked, slik vinbøndene opplever det i dag, er blitt enda mer intens. Det er mer omfattende og radikalt. Ettersom de er i en særlig vanskelig omstillingsperiode, gjør det derfor studien både aktuell og interessant. Ulin (2002) har en studie av identitet hos vinbønder i det sørvestlige Frankrike, der han knytter identitet til arbeidet. Hans studie omhandler vinbønder som er tilsluttet kooperativer. De produserer ikke vin men dyrker druer til kppoerativet, og har heller ikke hånd om salg. Derfor er de ikke samme type vinbønder som utvalget i denne studeien. Bøystad (1996) har skrevet om den occitanske identitet, hvilket også innbefatter vinbøndene i dette distriktet. Likevel er hennes oppgave knyttet til språk og historie. Hun knytter identitet til noen utvalgte historiske konflikter mellom regionen og franske myndigheter. De problemene som vinbøndene har, er ikke nevnt i hennes studie.

Denne studien tar utgangspunkt i en enkelt appellasjon. Med det gis muligheten til å si noe spesielt om denne gruppens identitet i en omstillingsprosess. Om det ikke er mulig å generalisere alle funn, så kan man si noe generelt om historiske og kontekstuelle forhold som spiller inn, hver på sin måte i enhver appellasjon. Spesielt interessant er det som skjer med tradisjonene i en brytningstid, og hvordan markedet innvirker på hver enkelt. Kan vinbonden ta med seg noe av det gamle inn i en ny tid, og i så fall hva?

Identitet kontra selvet

Det kan virke nokså overveldende å skulle begi seg utpå feltet, som har med identitet å gjøre. Sosiologer har på forskjellig vis forsøkt gi forklaringer på hva begrepet rommer. Å trekke et skille mellom selvet og identiteten er vanskelig. I samfunnsvitenskapen er det delte meninger om det er *mulig* å skille de to. Jeg mener man ikke kan unnlate å skille, men det gjør ikke saken lettere. Kanskje er det nettopp det vanskelige, dette som er oss selv og angår alle mennesker, som lokker. Samtidig gjør det feltet innviklet, fordi det krever at vi forsker, tolker og forklarer oss selv. Å få avstand til mennesket, som menneske, lar seg vel egentlig ikke gjøre. Men så prøver vi likevel.

Begrepene selvet og identitet kan legges nært opp til hverandre, uten at de er sammenfallende. Yrke er en viktig identitetsskapende faktor, og for mange kan profesjon bli den overordnede identitet (se Becker 1971). For å forstå vinbondens identitet, er det derfor nødvendig å tydeliggjøre noe av den begrepsmessige forskjellen. Det fins mangfoldige måter dette har vært forklart på av forskjellige forfattere. Noen av disse vil oppgaven favne, andre vil ikke bli omtalt av omfangsmessige årsaker. Til sist vil jeg trekke linjer for å vise til den forståelsen jeg har av begrepene, og hva jeg legger i dem.

Fra personlighet til selvet

Ikke alle har vært forunt å bli betraktet verken *som* eller *med*, personlighet. For eksempel så romerne på personlighet eller person som en maske, der masken stod for en representasjon av rettighetene en hadde som borger. Dette tilfalt selvsagt ikke slaver eller kvinner. *Persona* var rettigheter til en status og til deltakelse i ritualer under romersk lov. Dermed ville det i følge Hobbess være mulig å handle som aktør, som seg selv eller som en annen. Men Hobbess snakker samtidig om en "naturlig person" og den representasjon som aktøren kan påta seg. Aktørens person, var altså den offentlige posisjon denne ble gitt, for å kunne handle på en bestemt måte (Poole 1999:47). Han sier at

a person, is the same as an actor is, both on the stage and in common conversation, and to personate, is to act, or to represent himself, or another, and he that acteth another, is said to bear his person, or act in his name (Poole 1999:47).

For Hobbess ble det altså mulig, at en person representerte seg selv. Men samtidig ga det også uttrykk for den "innerste væren" hos den samme aktøren. Sammenhengen mellom den offentlige posisjon og maskens bærer ble knyttet sammen, og atskillelsen av de to ble ikke lengre mulig (Poole 1999:47).

Ut fra disse tankene kan det se ut til at både Bourdieu og Goffman har hentet inspirasjon. For sistnevnte er identitet den selvpresentasjonen de forskjellige aktørene utøver. I *The presentation of self in everyday life* skriver Goffman (1990:28) om aktøren som en som innehar en rolle. På engelsk er ordet aktør, *actor*, det samme som skuespiller eller utøver. I det får teksten en dypere mening med dobbelheten i ordet. Men i tillegg bruker han ordet *performer*; altså ”den som innehar en rolle” eller ”den som forestiller noe”. Dermed er rollen til en aktør knyttet enda tydeligere til det sceniske. Møter mellom mennesker, blir store eller små opptredener mellom og av aktørene, der både den som opptrer og den som er publikum er rolleinnhavere, alt etter hvor man setter fokus.

Samtidig innehar enhver rolle et visst sett av attributter, som skal være med på å gi rollen karakter. Utøveren blir den som ikler seg en posisjon, eller for anledningen et visst sett handlingsmønster, regler, verdier etc for å kunne både virke troverdig for sitt publikum, men også for å utfylle rollen. Goffman mener også at den enkelte utøver prøver å virke troverdig på sitt publikum. Samtidig er faren for at aktøren blir så oppslukt av sin egen rolle, at han eller hun går helt opp i den. Dermed vil aktøren tro at dette er virkeligheten. Bare sosiologen kan vite hva som skjer, hevder forfatteren (1990:28f).

Et slikt utgangspunkt viker en smule nedlatende overfor andre menneskers oppfatning av hva som er virkelighet. Det setter samfunnsviteren i en opphøyet posisjon, for å kunne fortelle hva som er reelt og hva som ikke er. Dessuten blir mennesket redusert til en fysisk beholder, som kan ta inn over seg attributter, alt etter som hvilket publikum som er tilstede. De færreste evner å bekle en hvilken som helst rolle i enhver setting. Kreativitet, personlighet og individuell tilknytning og utføring av den enkeltes rolle er utelatt.

Bourdieu går et steg til siden og samtidig litt lengre. Hos ham blir rollene kroppsliggjorte, ved at de er koblet til verdsett i det feltet verdiene er tilknyttet. Tilknyttingen og avspeilingen av strukturen skjer gjennom den individuelle kroppsliggjøring av normer, holdninger og verdier. I *Distinksjonen* viser han hvordan smak har sammenheng med kapital, enten økonomisk eller kulturell. Verdier og normer gir den enkelte de attributter som tilfaller sitt felt, og disposisjoner for dette sammenfattes i den enkeltes habitus. De valg hver enkelt aktør tar, vil i så fall ligge innenfor hva habitus og felt kan tillate (1995:33). Men med dette, er heller ikke Bourdieu fritatt fra å tillegge strukturen størst betydning. Feltets og aktørens mulighet til endring kommer ikke fram. Det statiske og konserverende får en sterkere posisjon enn endring og variasjon, hvilket gjelder ethvert samfunn. Man kan altså man se Bourdieu sitt bidrag som et øyeblikksbilde, der strukturene kommer tydeligst frem gjennom aktørenes valg.

Det jeg legger i begrepet selvet, kan beskrives med den grunnleggende forståelse av

den vi er i øyeblikket, påvirket av alle som har omgitt oss i livet, nære eller mer perifere, av de hendelsene som har skjedd oss i løpet av det livet vi har levd, under de fysiske og psykiske *betingelser* med det vi har ”fått tildelt”, og ikke minst de *valg* vi etter hvert har tatt eller blitt påført. Det er vanskelig å si om siste er viktigere enn det første, men uten det ene eller det andre, ville ikke individer ha personlighet.

Dette betyr altså at vi til enhver tid også endres ut fra de begrensninger vi som individ har, ettersom vi utsettes for påvirkning av det sosiale livet vi er omgitt av. Ved å holde fast på denne fortolkningen av identitet, vil samtidig en del av den gamle filosofiske fortolkningen rundt personlighet falle bort. Eksempelvis slik John Locke hevdet; at personlighet er en form for identitet som er uavhengig av de former for liv vi som mennesker er omgitt av (Poole 1999:45).

Identitet, et yndet tema

And so it comes about that we begin to conceptualise matters of identity at the very time in history when they become a problem. [S]tudy of identity... becomes as strategic in our time as the study of sexuality was in Freud's time (Erikson 1963:282).

Da psykoanalytikeren Erikson skrev dette for første gang i 1950, var han også en av de første til å skrive om temaet. Dermed tillegges han av blant andre Ross Poole, æren for at dette ble et populært tema i tiden som fulgte. Med bakgrunn i ”tenåringers manglende rollemodeller, og der et moderne Amerika ikke greide å framskaffe dette”, opplevde mange unge en mangel på voksenidentitet. Videre førte dette til en identitetskrise som var ”mer eller mindre bevisst” (Poole 1999:44). I dette tomrommet gikk Poole inn og skrev om identitet.

Om ikke dette ble stående som den eneste måten man så identitet, ble det utgangspunktet for hvordan identitet ble forstått, nemlig en sammenheng mellom selvforståelse og sosialt liv. Poole skriver at vi kommer til en forståelse av oss selv gjennom de ressurser som er tilgjengelige gjennom det sosiale livet vil eksisterer i. Mer bestemt; vi har en identitet fordi vi identifiserer oss med roller eller representasjoner som er tilgjengelige for oss. Dermed knyttes det subjektive selvet til det objektive sosiale der vi befinner oss (Poole 1999:44f). Representasjoner blir måten vi forstår, tolker og tilegner oss kunnskap og inntrykk, ikke gjennom informasjon, men gjennom prosesser i dialog. For å forklare sosial representasjon skriver Ivana Marková (2003)

[...] it conceives thinking and language as captured in common sense and in daily discourse. In contrast to scientific thinking, which attempts to arrive at *scientific knowledge*, common sense thinking arrives at social representations of natural and social phenomena. Science search for truth through trust based on beliefs, common knowledge

and through the power of *dialogical rationality*. Social representations do not originate from pure reasoning or informing processing. They are rooted in the past, culture, tradition and language (2003:xii).

For Marková er "common sense a social sense". Vår måte å tenke og snakke, både gjennom felles seremonier og sosial praksis, er videreført gjennom generasjoner i det daglige liv. Vi får derfor minner og forståelse, og disse "social realities" blir grunnlaget for vår felles forståelse (common sense) (Marková 2003:135). Med dette grunnlaget kan vi intuitivt vite hva som er rett og galt. Vi kan forstå andre menneskers meninger uten at de er uttalt. Det gir oss mulighet til å tolke innhold eller mening i handlinger (2003:136). I motsetning til vitenskapelige kunnskap, har common sense fått "stemoderlig" plassering i vitenskapelige kretser, skriver hun. Naturvitenskap har blitt knyttet til det vitenskapelige, mens common sense har fått konnotasjoner til "det folkelige" og det irrasjonelle. Rasjonell tenking var lenge dominerende i vitenskap (2003:137). Kanskje ikke så rart, ettersom det gir en betydelig forenkling av verden med å tenke på aktøren som rasjonell. Dette fordi tilegning av sosiale ferdigheter og kunnskap, ikke skjer gjennom rasjonelle valg, men gjennom praksis. I dette bildet finnes det to muligheter: Den irrasjonelle handling som er meningsløs for aktøren, eller den rasjonelle, som fører til rett valg. Men tenker at i det daglige, er verden mer sammensatt enn som så. Aktøren er et levende vesen, som befinner seg i en sosial sammenheng. Flere sosiologer og filosofer faller inn i folden til naturvitenskapen. I følge Crowsky betyr ikke common sense noe i så måte, det vil si i vitenskapelig tenking. I alle fall ikke på sikt, ettersom den i følge ham vil "gradvis avsløres" av den vitenskapelige tenking og forståelse, og "restene av den vil forsvinne" (2000:22f). Mens Gellner mener at alle er født med et potensial for rasjonalitet, men at den blir "hindret av kultur og common sense" (1998:3). Den felles kunnskapen er for ham mindre rasjonell, og derfor underordnet den rasjonelle, som er universell og fornuftig. Common sense er relasjonell og representerer kultur og irrasjonalitet. Men i følge Marková: "*the cognitive capacity to think rationally is by definition the capacity to communicate*". Evnen til å kommunisere og tenke rasjonelt bygger derfor på common sense-tenking. Med det blir rasjonalitet i følge henne en *dialogical rationality* og ikke *individual rationality* (2003:138).

Fra produkt til prosess

Ut fra dette forstår og tolker vi altså både oss selv og verden rundt oss i en dialogisk prosess. Vår identitet er ikke en fastlåst statisk tilstand, men noe bevegelelig, levende som framkommer for oss selv, ved hjelp av de forutsetninger vi har fra fødsel, samt de inntrykk vi

er blitt utsatt for, og som seinere ligger til grunn for den tolkning vi dermed kan gjøre. Nye inntrykk gjør at vi vil tolke atter nye inntrykk på en annen måte, enn vi ville gjort hvis vi ikke var blitt utsatt for de første. Vår egen oppfatning blir et produkt av de tidligere impulsene vi har fått. Men ikke bare; de vinner plass i vår oppfatning ved at de veies mot våre tidligere erfaringer og verdier. Da vil de fremstå som representasjoner, og ikke i egenskap av seg selv. Marková viser hvordan representasjoner til stadighet fører til endring av forståelse ved at;

In a play, the actor communicates to others her image of an absent object. An absent object is made meaningful by means of an image or sign or by discourse. In a dramatic dialog the actor never repeats or mirrors an absent event but through *représentation* he creates a new interpretation. We also need to emphasise in this context that the prefix *re-* in *représentation* has nothing to do with repetition but, linguistically speaking, it is an intensifying prefix (2003:119).

I følge henne bør vi følge den franske betydningen av ordet representasjon, i stedet for den engelske. Dermed vil vi i stedet for en speiling eller en avbildning, oppleve uttrykket som tanker i bevegelse. Det er et dynamisk og åpent fenomen (2003:120f). Moscovici mener representasjon alltid rettet ut mot andre: “pointing out something to someone, it speaks; and through expressing something to someone, it communicates” (1976a:26).

Representasjoner er generert kollektivt gjennom sosialt liv. De er nøkkel til kunnskap, logikk og forståelse hos mennesket. Vi kan fatte og forstå ting fordi vi kan forestille oss, visualisere og føle dem. Vi erfarer ting, de lever i oss i den formen representasjonene uttrykker dem (Marková 2003:123).

When we are born into society and culture, we are also born into common sense knowledge. It is all around us and we adopt it for better or worse. For example, we learn unwittingly to eat certain kinds of things, morality and immorality and we are socialised into common sense physics. We learn these things through communication, through daily activities and through our own activities (Marková 2003:139).

Ved å se på vinbonden som en aktør som har fått sine verdier og normer satt under press, ser vi at han må lete etter andre måter å forstå seg selv som vinbonde, hvis han skal fortsette. Ikke bare er hans situasjon som arbeider endret, men også den måten omverden mottar ”produktet” av arbeidet. Vinen har fått endret status i samfunnet, og dermed er hans rolle som vinbonde endret. Derfor trenger han nye normer som han kan tillegge seg selv for å gi arbeidet og livet mening. Identifiseringen vil skje gradvis, og være en prosess alt etter den responsen hver enkelt opplever fra omverden.

Sosiale representasjoner er i følge Marková enten kunnskapsbasert eller trosbasert (belief based). Innenfor den kunnskaps-baserte kategorien vil i første rekke vitenskap befinne

seg. Trosbaserte sosiale representasjoner er dominert av oppfatninger og holdninger med røtter i kultur, tradisjon og språk. Knyttet den trosbaserte representasjonen til et objekt, vil dette være knyttet til aktøren, og aktøren til det sosiale (2003:166). I følge henne, betyr dette i praksis at vinbonden knyttes til vinen med alle de symbol den er bærer av. Utover dette forstår vinbonden seg selv sosialt i en dialogisk prosess, i hovedsak med andre vinbønder. Men sammenfaller forståelsen av vin for samfunnet med gruppen, vil også disse andre være med å opprettholde vinbondens identitet gjennom vinen. De lange tradisjonene kommer til uttrykk gjennom vinbondens arbeid med vinen. Representasjonene han har til rådighet er med på å opprettholde normene. De trosbaserte representasjonene vil derfor i høy grad være til stede for vinbonden, ettersom de er knyttet til kirken, til tradisjoner og språk. Innenfor denne kategorien finner vi grupper, mener Marková, som beskytter sine oppfatninger med overbevisning og pasjon (2003:166). Innenfor kunnskapsbaserte representasjoner, vil eksempelvis dette være forskjellige kampanjer fra myndighetene (Marková 2003:168). I Frankrike tilsvarer dette kampen mot fyllekjøring, alkoholmisbruk og helse knyttet til vin.

Kroppsholdning som symbol

Bourdieu (2004) omtaler bonden i "Ungkarsballet", og viser til bondens habitus. For ham er måten den ene eller andre fører kroppen, snakker eller kler seg, avgjørende for å plassere dem i forhold til hverandre. Det gjør han ut fra informantenes beskrivelser av den enkelte. Makt og avmakt avspeiler seg hos hver enkelt, og i følge ham er karakteren hos disse mennene lett å lese. Kroppsholdningen blir et "symbol på de økonomiske og sosiale forhold" (Bourdieu 2004:105). Dermed forsvinner identiteten inn i en karakteristikk. Det dialogiske som ligger til grunn for Markovás identitetsforståelse, blir også borte. Praksis blir liggende i veien for oppfylling av habitus. Vinbondens habitus er bygd på tradisjon, normer og kapitalformer. Endring av disse gjør at det ikke er mulig å opprettholde habitus på tross av opparbeidet kapital. Konsekvensen blir et habitusbegrep som ikke inneholder en forutsetning om endring.

Felles for distriktene, er fraflytting. Bourdieu påpeker at dette var et problem allerede i 1954, og tall fra 1962 og – 68 viser det samme (2004:200). Man må huske at spesielt i det sørlige Frankrike fins lange tradisjoner med familiedrift av gårdene. Da kan man lett tenke seg at i det lange løp, byr dette på problemer for flere enn enkelte ungarer som aldri blir gift. Hos de eldre informantene var det et gjennomgående tema at *barna* var reist bort, enten for å bli værende eller, for noen få å vende tilbake på et seinere tidspunkt. Noen av de yngre vinbøndene, var tilbakevendt.

Bourdieu kommer frem til i studien at det er manglende vilje til endring som fører til at

odelsgutter blir gående ugifte, er det mest talende eksempelet – utelukkende fordi den finner sted i og ved hjelp av subjektiviteten i de handlende individer, idet disse individene på en måte som på én gang er fremtvunget og frivillig, gir sin anerkjennelse til prosesser som sikter mot deres egen underkastelse (2004:202).

Når Bourdieu ser dette som underkastelse, tillegger han aktøren kunnskap eller kvaliteter som han eller hun samtidig gir avkall på å bruke. Valgene blir tatt ut fra en helhetsvurdering hos den enkelte, der risiko og muligheter veies opp mot hverandre. I dette ligger uendelige mange faktorer. Identifisering, nysgjerrighet, pengemangel, mangel på muligheter, men også mangel på *reelle* alternativer for den som blir. Det er ikke nok å bare ha *hørt* om at det finnes en by eller en skole eller en arbeidsplass, den enkelte må ha fått mulighet til å gjøre reelle valg i forhold til dette. Bourdieu ser her bare på hvordan bondesønnen underkaster seg et gammelt system, men han gjør det ut fra egen kunnskap. Og for den som reiser, er kanskje alternativene gitt, ved at den enkelte aktøren identifiserer seg med en annen gruppe enn tidligere generasjoner tilhører. Frivillig eller påtvunget, blir de valgene aktøren gjør rasjonelle, ut fra den kommunikasjon som har funnet sted. Valgene blir noe mer enn den føringen som ligger i habitus, og de individuelle valg blir gjort ut fra summen av den enkeltes vurderinger, *ikke* ut fra det jeg eller noen andre måtte mene. Markovà uttrykker det slik:

Therefore, *the cognitive capacity to think rationally is by definition the capacity to communicate*. The capacity to think rationally and to communicate constitutes the potential for common sense thinking. Rationality, we can say therefore, it is not an *individual rationality* but *dialogical rationality*. Thinking and language originate from the Ego-Alter antimony and consequently, commonsense knowledge is both the source and the product of dialogical rationality (2003:139).

I *Nation and Identity* skriver Poole om identitet som noe vi tillegger oss selv, fordi vi vil ”være som” en annen. Vi identifiserer oss med det som er tilgjengelig for oss.

More explicitly: we have an *identity* because we *identify* with figures or representations which are made available to us: The concept of identity implies that there is a constitutive linkage between forms of *subjectivity*, i.e. the ways in which we conceive of ourselves, and forms of *objectivity*, the pattern of social life within which we exist (1999:44f).

Med det vil også vinbonden identifisere seg med dem som er tilgjengelig for ham. Han vil gjøre det i arbeidet, gjennom det sosiale livet han er en del av. Men likevel er jeg noe uenig i måten Poole uttrykker det med at vi ønsker å “være en annen”. Hvem er i såfall den vi er da, om ikke det også er noe eller noen vi har identifisert oss med.

Ståsted for å finne hva identitet er eller skapes av, gir i neste rekke forklaringene. For å si det litt enklere: man finner det man leter etter. Noen leter etter hva som påvirker oss lokalt.

Andre leter etter noe på det nasjonale, eller på det globale plan. Anthony D. King har lett på det globale plan. For ham er den globale påvirkningen svært viktig for hva som er identitetsskapende for mennesker nå. Dessuten stiller han spørsmålsteget ved om nasjonal identitet er egnet enhet for kulturelle eller sosiale analyser (King 1991:3). For ham er den globale påvirkningen, som har en lokal forankring, det som kjennetegner spesielt den vestlige kultur og identitetsskapende prosesser.

Global

Hos Steward Hall har globaliseringen vi ser i dag sitt utspring i USA i den amerikanske kulturen. Både kunstuttrykk, leveste og underholdning krysser lingvistiske grenser fort og enkelt. Ved hjelp av media og massekommunikasjon er dette mulig, og det skjer direkte og i høyt tempo. Nasjonalstaten blir borte i dette bildet, og det globale og lokale hva vi står igjen med (King 1991:27). Han kaller det global massekultur med to former for karakteristikker. For det første er det teknologi, konsentrasjon av kapital og arbeidskraft, men en felles fortelling om de vestlige samfunn, sentrert om vestlig kultur og språket er alltid engelsk. Den engelske varianten som snakkes globalt, er verken queens-english eller klassesdominert engelsk. For det andre er det homogenisering av kulturelle representasjoner, i et nærmest umettelig marked av ting. Disse tingene er ikke nødvendigvis engelske eller amerikanske. Bare med å knyttes til lokale former for kapital, og virke gjennom disse, får de verdi (King 1991:28).

I følge Hall fins det to konkurrerende former for globalisering:

an older, corporate, enclosed, increasingly defensive identity one which has to go back to nationalism and national cultural identity in a highly defensive way, and to try to build barriers around it before it eroded. And then this other form of the global-modern which is trying to live with, and at the same moment, overcome, sublimate, get hold of, and incorporate difference (King 1991:33).

De utfordringer mennesker møter vil enten føre dem til endring etter påvirkning utenfra, eller de vil finne tilbake til det lokale, det kjente og oversiktlige som de kan møte og kontrollere (King 1991:34). Men hvis vi ender opp med en definisjon av det globale slik King hevder; til en mediert påvirkning, til underholdning og konsum der nytelse er satt i høysetet (1991:32), vil forståelsen for dette ligge i den kunnskap enhver aktør måtte ha fra før. Aktøren vil derfor møte globale impulser med den erfaring og de normer han har. Da vil ens egen identitetsforståelse stadig bygge på det lokale eller nasjonale, alt etter hvor denne er rotfestet. Den sosiale identitet forstås gjennom sosial interaksjon, og den globale identitet kan derfor bare bli en del av den lokale. Slik kan den bli en del av en felles forståelse som allerede er der, som er utgangspunkt for tolkning.

Når man leser hvordan enkelte tolker eller forstår globalisering, kan det nesten se ut som det har vært en tidsgrense, som har blitt krysset på ett eller annet tidspunkt. “Før globaliseringen var det ikke globale krefter eller impulser som påvirket oss!” Eller: “Før globaliseringen tok til, var det stillstand!” Men tar man heller utgangspunkt i defineringen, vil en kunne legge gangbare begrep til grunn for å forstå noe av det som skjer i verden. Da blir ikke spørsmålet *om* det er globalisering, men heller *hva* skjer med det vi legger i begrepet. Endringer i verden og for enkeltindividet har, historisk sett, gått i rykk og napp. Spenninger av ymse slag, fører til raskere endringer, der “spenninger er drivkraft til handling eller endring”. Dette gjelder både for enkeltindividet og på vitenskapelig nivå (Marková 2003:151). I tillegg er spenning og konflikter med “utgangspunkt i motsetninger, kilde til handling og vitalitet” (2003:152).

H. Tajfel definerer sosial identitet med

[...] that part of an individual's self-concept which derives from his knowledge of his membership of a social group...*together with* the value and emotional significance attached to that membership (1981:225).

Brewer og Pickett beskriver i *The Social Self* (2002:255) hvordan dette rommer oppfattelse, følelser og motiverende prosesser i meningen med selve den sosiale identitet. Det betyr altså at det for den enkelte må finnes verdisett som legges til grunn for både oppfattelse, følelse og motivering. Ved å identifisere seg med en gruppe, kan sosial usikkerhet reduseres, men dette er bare en av flere muligheter. Roller, verdier, lover kan ha samme funksjon, og usikkerhet i forhold til gruppeidentifiseringen, reduseres ved hjelp av mening, forutsigbarhet og struktur (Brewer og Pickett 2002:57).

Aktøren kan identifisere seg med en yrkesgruppe gjennom yrkets historiske og kulturelle tradisjoner, i følge Becker (1971). Han har gjort en sammenlignende studie av tre ulike yrkesgrupper, og funnet hvordan ulike kulturelle og historiske tradisjoner har stor betydning. Yrkesvalg og sosialisering er avhengig av tradisjoner og yrkets røtter i samfunnet. Dette har også betydning for yrkesidentiteten. Hvordan den enkelte opplever egen identifisering til tittel og normer knyttet til yrket, er avhengig av renommé eller stilling i samfunnet for øvrig.

Oss eller dem?

I sin kritikk av den rasjonelle aktør, hevdet Bourdieu at vår identitet er knyttet til det sosiale feltet vi tilhører. Ved det kroppsliggjøres tenkemåter, vaner, holdninger, verdier osv., som for den enkelte betyr både fysiske og psykiske vaner. I *Ungkarsballet* ønsker han å finne frem til

en teori om praksis og forstå enkeltindividenes fornuftige ”valg” med ”utilsiktede strategier hos en *habitus* som objektivt sett er tilpasset strukturene” (2004:197). I *Distinksjonen* (1995) viser han hvordan personer fra forskjellige grupper eller klasser har forskjellige holdninger og smak. I innledningen til den norske utgaven skriver Dag Østerberg at et viktig poeng for Bourdieu, er å vise til disse forskjellene, og at det er en

viktig side i den folkelige tenkemåten (i det minste i Frankrike)¹², at den sjalter ut mye som uoppnåelig, gjennom uttrykket ”det er ikke noe for oss” (1995:21).

For Bourdieu er det ideen om forskjeller og avstander som ligger til grunn for hans rombegrep. Men bare med utvendige forhold kan den enkelte identifisere seg med en gruppe eller et felt. Dermed kan også den enkelte tydeliggjøre sin posisjon eller rang i forhold til andre, både i gruppen og i forhold til andre i andre grupper (1995:33).

Differensieringsprinsippet er altså viktig. Ved å skille mellom ”dem” og ”oss”, vil aktørene identifisere seg med dem som ligger nærmest seg selv i feltet for kulturell og økonomisk kapital. Bourdieu påpeker at det er de ”mest framskredne samfunnene, som USA, Japan eller Frankrike” der dette er mest virksomt (1995:34). Men differensiering blir også viktig for å synliggjøre posisjoner, og de ”holdes på plass” ved at aktørene lever etter de verdier og normer som gjelder for mennesker i akkurat denne posisjonen.

Med å differensiere, blir også posisjonene synlige, og de holdes ”på plass” med at aktøren lever etter og prøver å opprettholde de verdier som er for feltet eller posisjonen. Når verdier og holdninger er identifiserende for rollen, vil aktøren gjøre det som er nødvendig for å opprettholde posisjonen, ettersom det skaper mening i å opprettholde verdier. I tillegg vil det ukjente være til hinder for endring, ettersom mennesket er tilbøyelig til å holde seg til det kjente, fordi det ukjente like godt kan forrokke verdier, normer eller posisjoner. Giddens (1996) omtaler det som kaos.

For den som har midler, finnes det også en mulighet til å påvirke markedet. Og ettersom smak viser seg å være seg flyktig¹³, har store selskap med enda større interesser, gått inn for å reklamere for *sin* vare. Ikke bare reklame påvirket markedet, men også folks reisevaner. Det er derfor tenkelig at dette også har vært en årsak til endring i drikkevaner, for på 70- og 80-tallet viste det seg at i øldrikkende land i Europa, gikk vinsalget opp (Unwin 1991:352). Blant vinbøndene er det en varierende oppfatning av hvordan ”smak” endres. I

---

¹² Morsom bemerkning! Ikke ironisk engang?

¹³ Bourdieu viser i sitt bidrag *Distinksjonen*, hvordan smak er knyttet til sosiale felt. Unwin sine undersøkelser viser også hvordan popularitet hos den øverste klassen påvirker alles smak, når det gjelder viner og dermed salg.

følge egne informanter, spenner det fra myndighetenes påvirkning til konsumentenes makt.

Som vi ser har det vært viktig også for vinbøndene å tydeliggjøre distinksjoner, ikke bare seg imellom, men også til andre grupper.

That is, in France and elsewhere where capitalist agriculture predominates there has evolved a distinction between producers of raw agricultural materials and those who transform the agricultural commodities into products of consumption for the world market (Lachiver 2002:695).

Dette har ikke bare resultert i en definering av vinbonden som det ypperste innenfor landbruk, men samtidig gitt den vinbonden som har hånd om sin egen vingård, produserer og selger vin, som den høyeste plasseringen på rangstigen. Og da i aller fremste rekke de som kan smykke flaskene sine med "chateau". Fortjent eller ikke, så har enkelte områder stort utbytte av å kunne markedsføre sitt produkt fra en spesiell region, eksempelvis Bordeaux. Bakgrunnen for disse distinksjonene ligger både i franske kulturtradisjoner (jf *Distinksjonen*, Bourdieu) og i historiske begivenheter.

Kunnskap som kultur

For Bourdieu er "forholdet mellom *sosiale posisjoner* (et relasjonelt begrep), *disposisjoner* (eller habitus) og *standpunkter*, altså de 'valgene' de sosiale aktørene foretar på alle ulike praksisområder" (1995:33) en forutsetning for å forstå hans lesing. Dermed faller noe av det subjektive, de forutsetninger hvert enkelt individ har, bort. Hvis man forstår habitus som kroppsliggjøring av verdier, normer og holdninger legges det strukturelle føringer for forståelsen, og man forklarer ikke det individuelle. Det fører til tap av en kreativ aktør i en relasjonell prosess, som blir borte til fordel for en habitus som "kan endres". Det kan se ut som om "sosiale posisjoner" oppstår utenfor, eller til og med uten aktør. Erfaringer som representasjoner framtrer ikke som annet enn strukturelle føringer. Dannelsen av et selv hos individet, taper til fordel for struktur.

Men selv om Bourdieu sitt syn legger større føringer for det strukturelle, ligger det samtidig inne en høyde for variasjon. Likevel kan en undre seg over hva som kan ligge til grunn for plassering i et sosialt rom, om det *ikke* skulle være verdier og holdninger. At kulturell kapital av en spesiell karakter har særlig stor betydning i det franske samfunnet, er nok tilfelle, men dette utelukker ikke det at andre former for kulturell kapital vil ha stor betydning i andre kulturer. Samtidig blir begrepet låst. Det relasjonelle og dialogiske uteblir, endring er ikke innlysende, men noe som *kan* skje. Den kulturelle kapitalen som Bourdieu snakker om og viser til, viser også den tilhørighet forfatteren har til feltet og til de verdier

dette representerer.

Tar man derfor dette i betraktning, vil vinbonden ved å være en del av det franske samfunnet, muligens se på seg selv og sin rolle som spesiell. Dette er noe informantene også presiserer; de er ikke som vanlige bønder. De er noe helt for seg selv. Yrket kan ikke sammenlignes med annet innenfor landbruket, det oppfattes som noe edlere, uten at det blir hovmod av det. Denne stillingen har vinbonden kommet til gjennom lang tid, ved å være en økonomisk og viktig kulturell aktør. Daugstad viser til den ”jordbruksrelaterede kulturarven” i Norge. På grunn av at vi her til lands ble seinere både industrialisert og urbanisert, var bonden sett på som viktig ved definering av nasjonal identitet, og dermed en viktig kulturbærer (2006:82). I Frankrike utmerket vinbonden seg som ”den ypperste” blant bøndene, både som produsent av vin som kulturelt symbol, og med en historisk tilhørighet til feltet som har vært kirken, klostrene og adelen forunt. Bonden i Norge og vinbonden i Frankrike var likestilte.

Vinbonden vil ut fra dette forsøke å opprettholde sin identitet og sin posisjon, både fordi det er menneskelig å ønske seg erkjennelse fra omverden, men også siden den kulturelle kapitalen har så stor betydning i det franske samfunnet. Eksempelvis blir *kunnskap* omtalt som *kultur*, og vin er en stor del av den franske kulturarven. Dermed har vinbonden en posisjon både som kunnskapsbærer, men også som leverandør av en vare som har tilhørt hele folket, og i særdeleshet eliten.

Vinen er ikke bare en vare, noe informantene også ga uttrykk for. Den er heller ikke bare et produkt ”framstilt av gjærede druer”, men et symbol for Frankrike og for franskmenn, for tilhørighet, makt, status eller det gode i livet.

Meningsfull identitet

Slik begrepet identitet er brukt i denne studien, ligger det nærmere opp til den tolkningen Poole og Marková har av begrepet. De roller og representansjoner man har til rådighet, innehar et visst apparat av verdier og handlingsmønstre. Dette gir i sin tid den enkelte som identifiserer seg med en posisjon i det samfunnet han eller hun måtte tilhøre.

I følge Castells, ser det ut til at ”mennesker har en tendens til å stå imot prosesser som individualiserer og splitter, og i stedet søker sammen i organiserte samfunn, som over tid genererer til en følelse av tilhørighet, og ofte til en felles, kulturell tilhørighet”¹⁴ (1997:60). Han fremholder at for at så skal skje må en felles sosial mobilisering finne sted. Den trenger ikke være revolusjonær på noe vis, men ved å samles om felles interesser, om delt liv, kan ny

---

¹⁴ Min oversettelse

mening skapes. Produksjon av slik mening er en avgjørende komponent for bygging av byer, og meningen blir konstruert gjennom konflikter om interesser og verdier mellom rivaliserende parter (1997:61).

Hos Berger og Luchmann er "mannen i gata" vanligvis ikke bekymret for hva som er virkelig eller for å vite hva som er virkelig. Han tar virkeligheten som en selvfølge, hvis ikke noe setter en stopper for ham (2000:25). De skriver: "Hverdagslivet fremstår som en virkelighet som tolkes av mennesker, og som er subjektivt meningsfylt for dem som en helhetlig verden" (2000:40). For dem oppfatter vi hverdagsvirkeligheten som en ordnet virkelighet.

Dens fenomener er på forhånd ordnet i mønstre som synes å være uavhengig av min opplevelse av dem, og som trenger seg inn i min opplevelse av fenomenene. Hverdagsvirkeligheten synes allerede objektivert, det vil si sammensatt av en orden av objekter som blir utpekt *som* objekter før min inntreden på scenen. Det språket som brukes i hverdagen forsyner meg fortløpende med nødvendige objektiviseringer og setter en orden der disse gir mening og der hverdagen får mening for meg (2000:42).

Med dette fratar de noe av aktøren sin tolkningsmulighet. Alt er satt i en orden, der både språk og objekt er fastlagt, og strukturen er det vesentlige. Aktørens "tomme sjel" fylles opp i møtet med språk og objekter, og meningen oppstår når "jeg er forsynt". Den enkeltes historie og erfaring er utelatt til fordel for en virkelighet som er servert, fix ferdig.

Mening er en viktig faktor for å forstå hverdagen. Det meningsløse blir det som omverden ikke responderer på, enten i samme grad som før, eller ikke i den grad som er forventet eller ønsket av aktøren. Når handling og verdigrunnlag ikke sammenfaller, oppstår derfor meningsløshet. Mead sier i "Mind, self and society" at om responsen til et symbol forsvinner, så forsvinner også symbolverdien. Men dette vil ikke bare gjelde symboler, det vil også gjelde ethvert element som er med på å skape mening for den enkelte aktør. I praksis betyr det for eksempel at vinbonden som produserer vin for egen kjeller og lagring. Han mister ikke bare inntekt, men også meningen med arbeidet, og meningen er mer enn pengene han får for vinen. Når gruppen som sådan mister respons, vil det være naturlig for den enkelte å lete etter mening. Hvordan orienterer vinbonden seg for å finne fram til en forståelse, til en respons fra omverden som er med på å bygge mening for ham?

Sosialisering er en livslang prosess, men kanskje er det slik at vi "stivner" noe i formen ettersom tiden går. Det vil medføre, at det å endre seg og tilpasse seg nye normer, vil være både vanskelig og smertefullt for den som har vært vinbonde på samme måte i mange år. Er dette noe av det jeg ser hos vinbøndene; at de eldste har vanskelig for å omstille seg fordi

de er har en formet "habitus", og dermed er det spesielt vanskelig for dem å endre bildet av vinbonden? Normene er internalisert, og muligheten for omstilling blir en ensom kamp for den enkelte. Dette kom tydelig fram allerede før intervjuene startet. "Lucien" mente jeg burde snakke med noen av dem som er alene om driften. Bakgrunnen var at de ikke hadde mulighet til å tilpasse seg slik verken myndigheter eller marked krevde. Seinere bekreftet andre informanter det samme, enten de var alene om driften eller ikke. Og for disse som er alene, blir omstilling en kamp mot vindmøller.

Oppsummeringer

Samlet sett, er denne studien relevant, fordi mange vinbønder i Frankrike er inne i en stor omstillingsprosess. Den er ikke bare relatert til produksjon, men også til vinens symbolverdi og posisjon. Vinbondens identitet røres derfor ved, med at vinen mister anseelse og normer endres.

Identitetsbegrepet bygger på en ide om at mennesket finner mening og innhold i dagliglivet, gjennom representasjoner fra sosial praksis. Derfor blir identitet et begrep i endring, som skifter ettersom aktøren til stadighet vil få nye representasjoner som igjen påvirker tolking og forståelse av inntrykk.

Hvordan de forskjellige teoriene kan bidra med forståelse og forklaring av sosiale fenomen, viser seg i neste omgang gjennom praksis. Forankring av identitet kan skje i normer knyttet til det lokale, det nasjonale eller globale. Det kan knyttes til differensieringsprinsippet, ved at det skilles mellom egen og andres tilhørighet. Og det kan knyttes til idealer og verdier. Hos Bourdieu samles dette hos aktøren i habitusbegrepet. Men begrepet innehar hos ham ikke den relasjonelle og dialogiske forutsetning for identitet. Jeg har vektlagt kontekst, historisk og kulturell forankring, for å beskrive og forklare hva som skjer med vinbondens identitet. Derfor er neste kapittel en forutsetning for å forstå og forklare vinbondens identitet, hva som påvirker den og hva vinbonden har å forholde seg til.

4. Tradisjoner, normer og lover

Forrige kapittel viste hvordan jeg forutsatte det teoretiske perspektivet for studien. Derfor blir vinbondens identitet i følge Marková, avhengig av tilknytning til historie, kultur, tradisjon og språk. De sterkeste påvirkningene vil også gi vinbonden førende representasjoner. Normer som er sterkt fundert i flere deler av samfunnet, vil skape representasjoner fra flere hold. Historien om vin blir derfor ikke bare en selvstendig fortelling, men er knyttet til fellesskap, religion, makthierarki, landbruk, feltligheter, hverdag og så videre. Normene som er blitt til over lang tid, tilhører ikke bare vinbonden, men er felles forståelse av vinen som symbol og vare. På flere områder endrer disse normene seg, og vinbonden får i en dialogisk prosess etablert nye representasjoner. Disse blir i sin tur grunnlag for ny normetablering og nye representasjoner. Dette kapitlet tar for seg de viktigste aktørene og faktorene som har vært med å skape normer, og vært førende i prosesser, både mot en identitet og en organisatorisk etablering hos vinbonden. Sammenhengen mellom kulturelle normer, historiske hendelser og det lovverket som fins i dag, bygger på tradisjoner og maktkamper, religiøs tilknytning og samfunnsutvikling. Derfor er dette kapitlet viet vinen og vinbondens vei fram til i dag.

I fransk kultur har alkohol av forskjellige slag vært en del av både hverdag og fest. Den har ikke vært spesielt knyttet til en gruppe av befolkningen, men vært en gjennomgående viktig faktor både religiøst og sosialt, privat og offentlig. I denne sammenhengen har vinbonden hatt en spesiell stilling. Hans rolle som produsent av vin og viderefører av tradisjoner, har for den enkelte hatt betydning for vinbondens identitet. Store omveltninger, både i drikkemønster, smak og kulturelle normer har fulgt vinbonden. Den kontekst han stadig forholder seg til, har bidratt til å forme vinbonden.

Den franske vinen befinner seg langt fra det pietistiske synet på alkohol. Hans Olav Fekjær skriver at, ”alkohol ikke er en oppfinnelse, men en naturlig forurensing” (2004:18). Med et slikt utgangspunkt mister man mye av den sosiale betydningen for vin, og vinbonden går med i dragsuget. Vinen er knyttet til de fleste aspekter i samfunnet, og vinbonden har fulgt med, enten han har vært biskop, slottseier, munk eller bonde. Den delen av studien blir derfor en forutsetning for å kunne fortsette. Marková mener at

[i]kke under noen forhold kan ahistoriske forklaringer være passende forklaringer av menneskelige fenomen, fordi disse involverer gjensidig avhengighet mellom samfunn, grupper og individ og derfor mellom kreative aktører. Bevegelse og endring av sosiale fenomen har verken forhåndsbestemte mål, og leder nødvendigvis heller ikke til framskritt (2003:49) (egen oversettelse).

Kapitlet viser en liten del av den kunnskapen som er nødvendig, for å forstå den franske

vinbonden i egen kultur. Den beskriver vinbondens historie, og dermed tradisjon og kultur, slik Marková viser til. Den språklige forutsetningen hun også legger til grunn for tilegning av representasjoner, kommer tydeligere til uttrykk i neste kapittel. Dessuten kan kapitlet brukes som bakgrunn til å forstå Bourdieus kulturelle kapital, som vinbonden er i besittelse av. Og det vil også ha relevans for eventuell global identitetstilknytning.

Kapitlet innehar de historiske fakta og tradisjoner som vinbonden har tatt med seg. Samtidig viser det veien fram til lovverk og reguleringer han må forholde seg til. Kapitlet tar også for seg vinen som symbol, og hvordan tilknytning til forskjellige grupper har gjort vin til mye mer enn en vare. Til sist er noen av de viktigste årsakene til de problemene vinbøndene opplever beskrevet. Derfor blir disse sidene, som å skrive en kortversjon av bibelen på elleve sider.

Først begynner vi med vinbonden.

Vinbonden

I følge ordboken (Kunnskapsforlaget 2002) har det franske ordet *viticulteur* tre betydninger. Det kan bety både vindyrker, vinbonde og vinprodusent. Benevnelsen er altså brukt om en som arbeider med vinplater og med vin. Men i følge den franske bruken av ordet, er en *viticulteur* en som kultiverer vin, dvs. en som dyrker vindruer. I samme bok (Kunnskapsforlaget 2002) står også *vigneron* oversatt med vinbonde og vindyrker, og det er dette begrepet som brukes om den som både dyrker og lager vin. En *viticulteur* driver en vingård med å produsere druer. De informantene jeg snakket med, presiserte denne forskjellen. Og det var spesielt vektlagt hos dem som greide seg bra. Ulin påpeker også dette fenomenet.

That is, in France and elsewhere where capitalist agriculture predominates there has evolved a distinction between producers of raw agricultural materials and those who transform the agricultural commodities into products of consumption for the world market. [...] The question of power is central to the fragmentation and specialization of capitalist agriculture (2002:695f).

Vinbonden kan ellers være tilsluttet et kooperativ som består av kanskje hundre andre produsenter. Denne muligheten er ganske stor, og vinbønder med problemer oppfordres i dag til å organisere arbeidet slik. For svært mange i denne gruppen utgjør vindyrking bare en del av inntekten. Bare 10 til 15 % av vinbøndene som er tilsluttet et kooperativ har dette som fulltidsbeskjeftigelse (Ulin 2002:695). Han hevder at for de fleste små og mellomstore vingårdene har dette vært redningen for å overleve som vinbonde i det sørvestlige Frankrike, men fremdeles finnes mange utenfor denne gruppen.

Ulin skiller også mellom vinbondens ”*labour*” og ”*work*”, der det første innebærer menneskets transformasjon av naturen, mens det andre er ”en sosial prosess der varige objekter og sosiale relasjoner skapes”. Det betyr i praksis at det skilles mellom det instrumentelle og det relasjonelle. Han påpeker at det instrumentelle synet på arbeid, ikke favner den sosiale dimensjonen. Dermed mister man ”sosial interaksjon som symbolsk og kulturell konstruksjon av arbeid og identitet” (2002:693).

For de fleste vinbønder er det fremdeles slik at arbeidet består av drift og stell av vingården, innhøsting, vinlegging og salg.

For Philippe, er det å være vinbonde det mest fullkomne yrket innenfor landbruk. Fra omsorgsfull ivaretagelse av jorda og plantene, til salg av vin på flasker, er dette en transformering av materie. ”Jeg elsker alt dette,” betror han, ”men minst den kommersielle delen” (Chauchat, Jégu, Guillaume 2000:18) (egen oversettelse).

Og for den moderne vinbonden som selger sin vin i flasker, er salg og markedsføring en viktig del av arbeidet for å overleve. Men for vinbonden som leverer eller selger sin vin i store kvanta (vrac) er markedsføringen av eget produkt en umulighet, ettersom han ikke vet hvem som er kunde. I denne oppgaven har jeg konsentrert meg om *vigneronen*, altså den som både dyrker vindruer og selv lager vin av den.

Marchel Lachiver skriver om store sosiale forskjeller blant vinbøndene i Frankrike, og at dette har en lang historie. Er vinbonden fra et slott i en region berømt for sin fine vin, eller for sine spesielle druesorter, vil dette langt fra representere den gjennomsnittlige vinbonden i landet (1997:224). Eksempelvis har Champagne og Bordeaux for lengst vært med på å styrke vinbønder i disse distriktene med sine navn og sin innflytelse.

Organisering

Det kan virke nokså forvirrende med de forskjellige inndelingene av landet. For det første fins det 24 regioner, 100 departementer (Caplex 26.01.07), 342 arrondissementer, 4039 kantoner og 36782 kommuner. Dette fordrer et enormt administrativt apparat. Samtidig er det med på å bestemme hvilke relasjoner vinbonden har å forholde seg til.

Vindistriktene er delvis inndelt som regionene, men enkelte distrikt består av flere regioner som er sammenslått. I tillegg er hvert vindistrikt delt opp i hver sine appellasjon. Eksempelvis ligger kantonen og appellasjonen Gaillac i departementet Tarn, i arrondissementet Albi, i regionen Midi-Pyrinéene, men tilhører vindistriktet Sud-Ouest. Og for at forvirringen skal bli total: For *vin-de-pays* deler man ytterligere opp i forhold til regioner og soner (Gaillac Grand Vins du Sud-Ouest, 15.03.07)

Midi-Pyrinéene produserer 900.000 hektoliter vin. Herunder er det 17 forskjellige klassifiseringer. I landet fins 8 forskjellige departement for *vins-de-pays*. Disse er Val-de Loire, Chartes Aquitaine, Midi-Pyrinéene, Languedoc-Roussillon, Provence Côte d'Azur, Corsica, Rhône-Alpe og Est (Vins-de-pays.info 13.04.06).

Gaillac – området for appellasjonen – dekker 2500 hektar, 73 kommuner med AOC-produksjon på 165.000 hektoliter, bestående av rundt hundre selvstendige produsenter, samt tre kooperativer (Vins-de-pays.info 13.04.06).

Vingården, ikke et hus

For vinbøndene kan det se ut til at eiendom og forhold til gården, er knyttet sammen med forholdet til jorda.

One sentence I heard, from an old wine maker sayed that the field does not belong to me. It belongs to my parents and to my children. I am just here for several years and it will be here for ever. (Lucien)

Det å eie selv, har fristilt vinbonden. Gården og ivaretagelse av den, er med på opprettholde vinbondens suverenitet. Samtidig ser det ut til at det å eie gir status, mer enn noe annet. Og den som har rett form for eiendom får også økt sin status. Vingården føyer seg inn blant det som kan gi økt perstige. Når det gjelder status vingårdene imellom, er det "le grand cru" og "chateau" som troner øverst. For de mindre eiendommene er det mulig å kompensere dette med å forkusere på gårdens *navn*, og ikke på *eier*. Samtidig blir tidsperspektiv flyttet. Det gir seg blant annet utslag i at vinbonden ikke kaller eiendommen for *gård*, slik andre bønder gjør, men omtaler den med navn eller beskrivelse. Dette gjorde også mine informanter. Vingården, *la vigne*, er området der det vokser vinplanter. I denne oppgaven brukes vingård om hele gården, slik vi tenker tradisjonelt.

Ellers fins det gamle tradisjoner angående overtakelse eller odell på gårder, som har gjort sitt til å opprettholde vingården som familieforetakende. Bourdieu (2004:22f) viser til et system der arverekken følger den førstefødte sønn som utgangspunkt, men hvis denne trekker seg går arv til yngre bror. Der det ikke fantes sønner, var det døtrene som overtok, men i *egenskap* av en svigersønn. De pliktene som fulgte et slikt system, var hele tiden med på å videreføre *gårdens* navn. Ved å ivareta slekten og eiendommen blir gården stående, selv om flere generasjoner kommer og går. Den som besatt eiendommen ble ofte nevnt ved fornavn og gårdsnavn, ikke eget etternavn. Slike sterke føringer og normer kan en nok tenke seg ikke slipper taket så lett hos dem som har drevet en vingård som har gått i arv i flere generasjoner.

Endringer generelt i jordbruk fører også til endringer i landskapet. Karoline Daugstad

påpeker i rapporten ”Jordbrukets rolle som kulturbærer” (2006) de forskjellene det er mellom vektlegging av dette hos forskjellige myndigheter. Når Nordisk Ministerråd legger vekt på at jordbruket i stor grad har formet det nordiske landskapet, og at det ligger viktig kulturarv i kunnskap om ressursbruk, så vektlegger EU bærekraftig utvikling og mangfold. Der sies det at jordbruket ”skaper kvalitetsprodukter og miljømessige fellesgoder” samtidig som det legger grunn for turisme og lokal utvikling, i tillegg til at landskapet gir betydning for identitet (Daugstad 2006:11). Vi ser tydelig den vektleggingen EU står for, med bærekraft som et av de grunnleggende prinsipper for landbruket, mens det kostnadsfrie blir identitetsskapende.

Paradokset i dette er at når man betrakter landskapet ovenfra, så er kontinentet, med Tyskland, Frankrike og i alle høyeste grad Beneluxlandene, formet av menneskelig aktivitet. Når det gjelder Norden, er kanskje store deler av den dyrkbare jorda tatt i bruk, men landskapet som sådan har for det aller meste ikke spor av at jordbruket har ”formet landskapet”. I følge SSB, utgjør dyrket mark i Norge 3,2 % av arealet (24.01.07), mens FN regner at andelen dyrket mark i Norge ligger på 2,8 %. For Frankrike er tallet 33,5 %, for Tyskland 33,8 % og for Spania 27,8 % (Globalis 25.01.07). Muligens har dette sammenheng med den posisjon jordbruket og bonden har hatt her til lands, som nasjonalt symbol ved identitetsskaping fra nasjonalromantikken blomstret for fullt. Dermed har historiske sammenhenger, gitt både bonden og landbruket forskjellig plassering i forskjellige kulturer. Hendelser og tradisjoner som knyttet bonden og vinen sammen i Frankrike har langt tidsperspektiv. Veien som har gitt vinen den symbolverdien den har, startet for mer enn to tusen år siden. Tross endring av denne symbolverdi, har vin befestet seg fransk bevissthet.

Veier fra Rom

Da den greske historikeren Herodote (Herodotus)¹⁵ innførte vin til Gallia¹⁶, hadde han lært folk å drikke som barbarene¹⁷. I begynnelsen ble vinen produsert i det vi i dag kaller Italia, og på den tiden førte enda ikke alle veier *til* Rom. Så for å få vinen fram til folk, måtte transporten skje med båt på elvene, og over land med vogn. Selve vinen ble under frakten oppbevart i amforaer¹⁸ som rommet mellom 25 og 30 liter, og romerske vinhandlere *gikk* til

---

¹⁵ Levde fra 484 – 425 f. Kr.

¹⁶ Gallia blir i enkelte sammenhenger brukt synonymt om Frankrike. Eksempelvis omtaler franske legionærer i Fremmedlegionen seg som gallere. Men dette var landområder som kelterne invaderte fra 1500 til 300 år f. Kr. og som grenset til Rhinen, Middelhavet, Alpene, Pyrinéene og Atlanteren. De siste områdene kelterne tok herredømmet over var dagens Belgia og Languedoc og Provence. Både språk, kunst og religion skilte seg ut fra den romerske (Encyclopædia Universalis 2002).

¹⁷ Romernes navn på utlendinger.

¹⁸ Amfora er en type keramikkrugge med lang hals og to handtak, av svært varierende størrelse, noen med spiss bunn som gjør at den ikke kan ”stå”.

Gallia med et muldyr med to amforaer. I bytte for en amfora fikk de en slave. (Blodpris, i ordets rette forstand!) Tilbake i Romerriket byttet vinhandleren slavene mot verdifulle mineraler, metaller som tinn og kopper, eller mot penger. Når det gjelder amforaene fra den tiden, kan de tidfestes, lokaliseres for produsent, selger og kjøper ved hjelp av stempler i leira (Carnier 1998:19). Men enda var ikke vinplanten innført i Gallia, og handel med varen var en lukrativ geskjeft for vinbøndene.

For vinbøndene i Gaillac er dette en viktig del av egen bakgrunn. Kunnskap om når og hvordan vinen kom til regionen, blir stadig påpekt. Tidsperspektivet i tradisjonen hos dem, ser ut til å være et viktig moment.

Gaillac er et svært gammelt vindistrikt, kanskje det eldste i landet, ettersom romerne først førte vinen inn hit og amforaer ble produsert her. (Francois)

Toulouse blir romersk

Med etableringen av den nye romerske provinsen, Narbonne eller Narbonensis som også omfattet Toulouse, ble endelig vindyrking et veletablert fenomen. I mange regioner lå konsumet av vin svært høyt, og Toulouse ble et viktig handelssenter både for vin og amforaer. Marseille var gresk, og det ser ut til de første vinstokkene ble plantet i dette området. Så en Gallo-romersk vinkultur ble fulgt av en gresk og *ikke* erstattet av en gallisk (Carnier 1998:30).

Romersk kolonisering av Provence og Languedoc ga opphav til små vingårder. De første vinbøndene her var romerske borgere. Det var veteraner fra legioner som hadde vunnet slag og som dermed ble belønnet med land i nyvunnet område. De fikk privilegier, som det å dyrke vin og bli medlem av senatet (Carnier 1998:30). Kanskje er det lettere for vinbøndene i dag å identifisere seg med disse første vinbøndene, enn dem som skulle komme seinere. Både størrelse på vingård og beliggenhet er sammenfallende med egne forhold av i dag..

Etter hvert vokste vingårdene seg utover landet til nye områder, som for eksempel Rhône, og ikke minst til større enheter (Carnier 1998:31f), og også gallere ble landeiere. Både Bordeaux og Champagne lå *langt* utenfor der man tenkte at vindyrking var mulig. Og til grekernes store overraskelse viste det seg at vinplanten kunne trives så langt nord. Men tilpasning og genetisk fleksibilitet gjorde dette mulig, og *ikke* det at klimaet var blitt varmere slik enkelte hevdet (Hyams1965:134f). Vindyrking ble derfor stadig mer vanlig, og i det første århundre passerte det Narbonne og kom endelig inn i Gaillac (Carnier 1998:32).

Om vinen var ettertraktet som vare, hadde den også en symbolsk verdi. Da den ble introdusert for gallerne, var den allerede etablert som religiøst symbol.

Den sanne vin

Som en bekreftelse på udødligheten¹⁹, i alle fall for sjelen, og knyttet vinen seg til dyrkelsen av Bacchus²⁰-Dionysos²¹ – vinens gud. Den udødelige kraften gikk over i amforaene, som hadde vært brukt til oppbevaring. Etter hvert ble derfor store amforaer brukt som urner for de døde (Carnier 1998:36). Bacchus-dyrkelsen spredte seg fra Romerriket til Gallia, og videre fra Italia til Nord-Afrika og blandet seg tidvis med kristendommen (Carnier 1998:37). Det er funnet flere kristne sarkofager, dekorert med symbol som knyttet til Dionysos. Betydningen ligger i at vinen symboliserer blodet, og sarkofagens kurveform symboliserer transformering og passasje. Dermed blir det en forsikring til den døde om udødlighet. Men symbolene ble fra det andre århundre motarbeidet av kirken (Carnier 1998:37). Likevel skulle kristendommen komme til å ta opp i seg mye av symbolbruken ved vin. At den symboliserte Kristi blod, ble dermed en videreføring av det evige og transformerende. Den sanne vin ble motstykket til Dionysos-dyrkelsen.

Hellig vin

I befolkningens riter, ble vinen et økende symbol, men særlig sterk i kirkelig sammenheng. Fra den var gallo-romerske til den ble eid av erkebiskopen, skiftet vinen og vinkulturen symbolkraft (Carnier 1998:42). I takt med kirkens makt vokste bispesetene seg større og større. Vingårdene som lå under det enkelte bispesetet likeså. Samtidig levde folk med små jordflekker, i svært kummerlige kår. Mens biskopen stadig mottok jord som arv eller gave, og livet som geistlig ble etter hvert svært behagelig. Eksempelvis hadde erkebiskopen i Cahors (630 – 655) 88 villaer med tilhørende eiendommer. Og på 20 av disse eiendommene dyrket han vin (Carnier 1998:43).

Først og fremst dekket erkebiskopens vinproduksjon behovet for vin til nattverd. Kirkens propaganda skapte frykt for synd, bygget over den store skrekken for de epidemiene som herjet i befolkningen (Carnier 1998:43). Dette minner ikke så rent lite om dagens terrorfrykt, eller skrekk for sykdommer som fugleinfluensa. I dag er kirken bytte ut med medier som TV, internet og aviser. Resultatet den gang var at horder av ”syndere” kom til

---

¹⁹ Om man tar et ungt skudd fra den gamle vinplanten og bøyer det ned til jorden hvor det får rotfeste seg, vil den gamle roten dø. Planten har på den måten evig liv (Hyams 1965: 144).

²⁰ I Euripides’ tekst tar Bacchus form fra gud til menneske og går rundt på jorden og legger under seg nye landområder (vinens utbredelse) der han senere får nytt navn; Oineus, altså vinen (Hyams 1965:70f).

²¹ Ettersom Dionysos er sønn av Zeus (gud for himmel og torden) og Demeter (gudinnen for fertil jord og frøets spire), vil frukten være et produkt av regn og jord. Dionysos hadde for øvrig tre mødre til sammen, ettersom han døde og ble født på nytt (Hyams 1965:69f). Den samme Hyams mener at Dionysos kom fra Asia til grekerne, og representerte instinktene og vinens gave til inspirasjonen (1965:74). Her ses tydelig førkristne tradisjoner som er videreført i kristendommen. Dette gjelder både vinen som gir evig liv, og gjenfødselen.

kirken hver dag for nattverd (Carnier 1998:43). Foruten ansvar for å skaffe vin til kirkegjengerne, hadde bispesetet også ansvar for syke, reisende, pilegrimer og andre trengende. Og ikke minst sørget biskopen for det gode liv i residensen, med å underholde geistlige, kongelige og keiserlige. Vinen på bispegården ble en vin med ære og prestisje (Carnier 1998:44). Og for andre deler av verden der vindyrking var mulig, ble utbredelsen der også nært knyttet til ideologi og religion. Derfor oppnådde ikke vinen slik popularitet og spredning i Kina, Nord-India og islamske områder, som i kristne deler av verden (Unwin1991:165).

Epoken skulle få mye å si for videreføring av det symbolske aspektet ved vinen. Og selv om det fra nordisk hold kan være interessant at vikingene fikk smak for vin, er rollen til kirken og klostrene langt viktigere. For side om side med kirken vokste også klostrene seg større og overtok stadig større landområder. Politiske og religiøse symboler ble bundet sammen. Men til tross for fortellinger om alkoholiserende munker, viser sannheten noe annet. Mesteparten av vinen som ble produsert i klostrene, gikk til den oksidentale befolkning. Muligens ligger noe av forklaringen bak slike fortellinger i reformasjonen eller antireligiøse revolusjonære strømninger (Carnier 1998:44). Ofte arbeidet munkene på erkebiskopens vinmarker. Den første munk med *egen* vingård var Saint Benôit. I tillegg var han den førte som laget regler for bruk av vin.

”Bedre å drikke litt vin av nødvendighet enn mye vann av grådighet” (Carnier 1998:45) (egen oversettelse).

I Aix-la-Chapelle fikk munkene i året 818 en ”*hémine*” vin hver dag. Det tilsvarer 27 centiliter, og kan vel ikke sies å være i overflod. Den samme Benôit oppfordret seiner abbedene til å vise måtehold under festlighetene. I stedet for en profan fest, ville han at det heller skulle bli et religiøst evenement. Antall fester kunne komme opp i så mye som 150 pr år! Alt av helgener og hellige skulle feires. I tillegg var det brylluper og begravelser (Carnier 1998:45f).

Så samtidig som de asketiske bevegelsene (clunisisterner og cisterciener) bygget seg opp, gikk vinrasjonen ned. Likevel var avgjørelsen om å bygge et kloster, hele tiden grunnlagt på et eventuelt salg av oppdyrkede vinmarker. I Languedoc var det en velutviklet kunnskap blant benediktinermunkene, og Benôit og hans kumpaner utviklet mange rike vingårder utover i landets klostre (Carnier 1998:46). Karolinerklostret Saint-Germain i Paris var uten tvil den største vinprodusenten i Heksagonen. I flere tiår dominerte de Ile-de-France, og alene sto de for produksjonen av mellom 500 og 1000 hektoliter vin (Carnier 1998:47).

For fattig og rik

I det 16. århundre var det spesielt "le bourgeois" av Paris som opprettholdt etterspørselen av vin. Andre steder var cider blitt mer vanlig, fordi det var billigere. Etter hvert ble det også standard for fattigere å drikke vin, i følge Brandel (1981). Men med den vesensforskjell som skulle bli standard; de rike drakk kvalitetsvin fra spesielle områder. De fattige drakk billig, lokal vin (Unwin1991:230). Allerede her ser man de store klasseforskjellene som vinen skulle symbolisere i århundrene som fulgte.

Mange faktorer spilte inn i den endringen av smak som skjedde på slutten av 1600-tallet. Men felles for dem alle er at de representerte et ønske fra overklassen om å opprettholde sin posisjon i samfunnet (Unwin1991:255). Samtidig spredte det seg et rykte om at spesielle druer ga særlig god kvalitetsvin. Dette resulterte i at det ble en markant forskjell i vinkvalitet, og lokal vin ble for de urbane fattige, mens vin av god kvalitet fikk et element av høy status (Unwin1991:232).

Krigen mellom England og Frankrike førte til økt produksjon og utførsel i Bordeaux. Mangel på arbeidskraft, blant annet etter svartedauden, ga bondestanden et trumfkort. Nå stod de i en særstilling med at det var mangel på arbeidskraft på vingårdene (Unwin1991:203). Dessuten var ikke vinbonden ikke en ufri føydalslave, slik Marx tenker at arbeideren er ufri ved at han ikke eier produksjonsmidlene. Dette kunne nok være tilfelle tidlig i middelalderen, men selv om fremveksten av en overklasse i Europa fant sted, førte bevisstheten om den gode profitten til at vinbonden ble selveier (Unwin1991:209).

Den enes død, den andres brød

Oppdagelsen som førte til en ny æra i vinens verden, var oppdagelsen av at vin på korkede glassflasker lot seg oppbevare lengre enn et år (Unwin1991:254). Dette mener mange er den oppfinnelsen som har revolusjonert vinproduksjonen og samtidig gitt muligheten for utvikling av årgangsvin (Unwin1991:254f).

Med en økende populasjon i det 15. og 16. århundre både i Nederland og Tyskland, ga dette muligheter for ekspansjon i markedet. I Frankrike var havnene Poitou, La Rochelle, Bordeaux og Orléans de absolutt viktigste, og vin herfra fant veien nordover og inn til landene sør i Østersjøen. Samtidig mistet vin fra Flandern markedet til fordel for fransk vin, som vant fram både med pris og kvalitet (Unwin1991:227).

Etter at handelen med England opphørte, ble det i det 16. og 17 århundre oppsving i det nederlandske markedet. Særlig var vin fra Gaillac og Cahors etterspurt ettersom den var sterkere og mer ettertraktet enn vin fra Bordeaux. Likevel søkte mange handelsmenn til byen

for å nye godt av fritak fra skatter, slik byens innbyggere fikk (Unwin1991:257). Ettersom sterkere drikker var ettertraktet, ble flere destillerier for eau-de-vie etablert i Garonne-dalen. I tillegg ble vinhøsten utsatt for å få en søtere vin, og i 1666 var dette et velkjent fenomen både i Sauternes og etter hvert i Monbazillac (Unwin1991:257).

Champagne

Å skrive om fransk vin og vinbønder uten å nevne Champagne er umulig. I det 17. århundre ble det eksperimentert for å finne nye måter å produsere vin på, både i Bordeaux og i Champagne. Av disse er Dom Pérignon uten tvil mest kjent. Som kjellermester i Abbey Hautervillers plantet han om vingården, valgte spesielle sorter, deriblant Pinot Noir, høstet i små kurver og blandet druene etter innhøsting. Deretter ble blandingen presset fort for å gi saften minimal kontakt med skinnet. Den lyse saften ble så gjæret til en *vin gris*. Dette ble en kvalitetsvin som han kunne selge til høy pris (Unwin1991:259).

Som så mye annet ble denne vinen særlig populær blant den *engelske* overklassen. Den ble fraktet på fat til England, ført til et overklassehjem hvor den ble tappet på flasker og lagt til lagring. Det viste seg fort at i denne søte, klare vinen hadde det en tendens til å oppstå bobler etter flere måneders lagring. Og *denne* vinen ble fort ekstremt populær blant dem som hadde råd til den (Unwin1991:259). Voilà! Champagne var en realitet!

Stadig prøvde innflytelsesrike vinprodusenter å få myndighetene med på å regulere utplantning av vin til egen fordel. Både i 1622 og i 1724 appellerte de til myndighetene for å få dem til å forby vindyrking på områder der det kunne dyrkes korn, gress eller lin. Under Napoleon var det stadig henstillinger fra Champagne, Alsace eller Rhinland om slike regulerings tiltak (Hyams1965:141). Etter revolusjonen i 1789 ble flere av de store gårdene som hadde tilhørt kirken og klostrene ekspropriert av myndighetene, og det førte til en videre fragmentering og oppdeling av eiendommene. Det skulle likevel ikke vare lenge før det vokste fram nye og store eiendommer igjen (Unwin 1991:282).

En er for liten og en er for stor

De nye vinene krevde mer kapital, og dette ble tydelig også på det internasjonale markedet. Eiere fra det nye aristokratiet, *la robe noblesse*²², investerte kapital i nye vingårder. Det ble umulig for små eller fattige produsenter å delta i dette markedet. Arthur Young (1792) skrev på sin reise i Frankrike at de med størst suksess var de med mest kapital (Unwin1991:268). Som vi ser gjentar historien seg til stadighet.

---

²² Den noble profesjon.

For Lyon var det Beaujolais som forsynte byens befolkning med billig vin, mens eliten fortsatt ønsket å distingvere seg fra massen. Dette la til rette for at flere château i Médoc og større vingårder i Burgund kunne gjøre stor suksess. Médoc, Burgund og Champagne ble dermed produsenter av høy kvalitetsvin, mens i resten av landet, da spesielt i Loire og i sør ble produsert billigere vin (Unwin1991:273).

Om man greide seg på det internasjonale markedet avhang også mye av moten. Overklassen i London spilte en viktig rolle for om man ville lykkes eller ikke. En vin av lite kvanta til høy pris var oftest ettertraktet, og ga samtidig eliten en måte å utmerke seg på fra den øvrige befolkningen. Mens billig masseproduksjon var muligheten i den andre enden (Unwin1991:269). Denne atskillelsen av billig og dårlig kontra dyr kvalitetsvin, reflekterte seg i Frankrike i forskjellen mellom *les Grand Crus*²³ og *vin populaire*²⁴ i det 18. århundre. Utover i det 19. århundre ble dette påfallende, og vin av enkel kvalitet ble produsert i større mengder for å fylle etterspørselen til en stadig voksende befolkning (Unwin1991:269). I dag er etterspørselen etter den enkle vinen halvert, sammenlignet med få år tilbake. Eksempelvis var gjennomsnittlig konsum for alle over 15 år 160 liter i 1965. Nøyaktig 30 år seinere ligger konsumet under 70 liter. Markedet er overfylt og prisene har falt. (Se statistikk, Onivins 2001) Vinbøndene som er produsenter for bordvin, er de som er hardest rammet.

Reguleringer

Lover som regulerte prisene på vin i forhold til kvalitet, ble først for første gang vedtatt i deler av Portugal på midten av 17-hundretallet. Grunneiere i Frankrike gjorde likedan, og med å innføre klassifisering av vin, søkte de å beskytte sine egne områder i Bordeaux og Burgund. *Vin-de-pays* kunne være av mye bedre kvalitet, men lover som beskyttet de *rike* produsentene, gjorde at denne vinen ble solgt til en langt lavere pris (Unwin1991:278). Mange av disse reguleringene gjelder fremdeles for produksjon. Selv om noe er endret er prinsippet det samme.

16. januar 1725 ble det lagt ned forbud mot videre planting i Touraine og Anjou, og 27. februar kom et likelydende forbud for Bordeaux-regionen (Unwin1991:275f). Flere slike forbud hadde kommet i andre regioner, og alle hadde hatt sin bakgrunn i at rike vinprodusenter ønsket å beskytte seg. Dette kulminerte i en lov av 5. juni 1731 som forbød å anlegge nye vingårder i hele kongeriket. Denne loven viste seg å være umulig å håndheve. I stedet ble den byttet ut med en lovregulering som forbød vinplanting i jord som kunne brukes

---

²³ Store vingårder.

²⁴ Enkel vin for folket.

til korndyrking (Unwin1991:276).

I det 19. århundre var sykdom, samt utvidelse av vinproduserende områder i verden (Australia og California), det som fikk størst innflytelse på handelen. Summen av alle utfordringer og vansker resulterte i 1850 til den første formelle klassifiseringen av vingårder (Unwin1991:271). Flere klassifiseringer fulgte, men i 1855 under *Exposition Universelle* i Paris, fikk *syndicat des courtiers*²⁵ pålegg fra handelskammeret i Bordeaux om å vedta en offisiell klassifisering av vin fra Gironde. Denne klassifiseringen er den samme som brukes i dag, bortsett fra en endring fra 1973 der Château Mouton-Rothschild fikk økt sin posisjon (Unwin1991:280). Sterke krefter, det vil si rike store vingårder, brukte sin innflytelse til å få tilpasset lover og reguleringer slik de ønsket.

Denne klassifiseringen ble gjort først og fremst på grunnlag av pris, som igjen viste den makt som lå hos *les courtiers* (mellommenn og agenter), men også den politiske styrke som lå hos produsentene i området. Bortsett fra noen røde viner fra Médoc var samtlige fra Gironde. I sin tur satte dette en stopper for nye vingårder i området, og garanterte samtidig de høye prisene for dem som toppet lista (Unwin1991:281f).

Andre områder fikk også sine viner klassifisert, men kanskje etter andre kategorier. Likevel vil den første klassifiseringen av vin fra Gironde stå som et eksempel på både den makt og den mulighet de rike vinbøndene i et område hadde.

Bladlus og andre katastrofer

Mange interesser og interessenter har bidratt til at vinbøndene har måttet kjempe for rettigheter og tilgang marked. Økonomisk sterke aktører som hadde tilgang til makt, greide som vi så, å legge forholdene til rette for egen vinning. Men der alle stilte likt, var i kampen mot plantesykdommer.

Sykdommer på plantene hadde alltid vært en del av dagliglivet. Det ble kommentert i årsberetninger på samme måte som man omtalte været, og bortsett fra noen få enkelttilfeller hadde man vært spart for større sykdomsangrep. Men det nittende århundre skulle vise seg å bli en kamp mot biller, parasitter, sopp, lus, midd og råte. Her var både planter, frukt og gjæringsprosess utsatt (Paul 1996:12).

I 1865 var fransk vinindustri en blomstrende geskjeft. Det ble produsert 70 millioner hektoliter vin til en verdi av en halv milliard franc. Og enda høyere skulle produksjonen bli ti år seinere. Rundt 1854 hadde den vært på et minimum, med et bunnmål i overkant av ti tusen

---

²⁵ Forhandlernes sammenslutning.

hektoliter. Dette skyldtes oppblussing av öidium²⁶. Mellom 1876 og 1885 var det nye vanskelig år med angrep av phylloxera. Den kom som blindpassasjer med vinplanter som var innført fra Amerika. Det hele ble karakterisert som en nasjonal katastrofe, ettersom en halv million vinbønder med familier var rammet. Ikke bare tilhørende industri ble berørt, men også politiske ordninger, sosiale strukturer på landsbygda, samt de urbane drikkevanene (Paul 1996:9f).

Det ble nærmest en nasjonal besettelse å redde vinproduksjonen fra undergang. Paul beskriver situasjonen med at "veien til frelse var strødd med gode intensjoner og ubrukelige kurer" (1996:10) (egen oversettelse). Vin og hvete var hovedproduktene fra landbruket, så redningen var viktig. Til sist greide man å gjenreise både vinmarker og marked ved hjelp av poding, og for første gang spilte vitenskapsfolk en aktiv rolle i dette arbeidet. I forbindelse med gjenoppbyggingen ble også nye områder for vindyrking tatt i bruk. Dette var områder som hadde vært utenkelige å bruke tidligere, så som sumpområder, strandsoner og daler med mulighet for vanning (Paul 1996:11f).

Podet eller hybrid?

Sprikende interesser skulle få stor betydning, ikke bare for vinmarkedet, men merkelig nok for den franske identitet og solidaritet. Hvem skulle tro at en vinplante skulle få en slik rolle? Bakgrunnen var konflikt mellom fransk nasjonalisme og vinbøndernes behov for resistente amerikanske planter. Forhold til franske eller amerikanske planter ble et stridsspørsmål. Det førte til fortielse av kunnskap ved at kvaliteter og egenskaper ved amerikanske planter ble hemmeligholdt, med bakgrunn i tanker om illojalitet overfor fransk kultur og tilhørighet.

Spørsmålet ble om det skulle det produseres vin fra hybrider som levde lengre, men som resulterte i en vin av lavere kvalitet. Eller; skulle det satses på podede planter? Disse hadde en levetid på 25 år eller mindre, men til gjengjeld ga de førsteklasses avkastning. Men egentlig var det hele en normstrid som bygget både på Frankrikes suverene stilling som vinprodusent, og slik Paul skriver; på kassetilhørighet innenfor landets grenser (1996:17) (egen oversettelse). Temaet førte til en internasjonal debatt, men nasjonalt ble det umulig å skille den fra en klassesdebatt ettersom dårlige bemidlede og *paysans* var tilhengere av hybrider, mens produsenter av edel vin holdt på poding. Paul skriver:

Chiose of vine depended on the consumer's acceptance or rejection of the taste of the wine from two types of vine: the peasante palate could tolerate hybrid win, while the bourgeois palate could accept only *vins de cru*. A clear case of distinction, Bourdieu-style

---

²⁶ En av mange soppsykdommer som rammer vin, potet etc.

(1996:17).

Midt i denne striden sto skolene og fakultetene. Ved skolen i Montpellier hadde man ”blandet patriotisme og vitenskap”. Begge var viktige elementer i vinkultur. Ved besøk på vingårder advarte man derfor mot å plante hybrider. I deres øyne var det antipatriotisk å bytte ut ”vinplanter med fransk blod” som hadde gitt vin av høy kvalitet, og som hadde vært et ekte fransk produkt (Paul 1996:27f). I patriotismens navn, gikk man sågar til det skritt å stryke amerikanske sorter fra lista over phylloxera-resistente sorter (Paul 1996:32).

Enda i dag snakker vinbøndene om dette, og phylloxera er blitt en del av dagliglivet. Insektet fins nå overalt der det dyrkes druer, men holdes i sjakk ved hjelp av resistente planter.

Veien mot *Appellation d'Origine Contrôlée*

Etter oppbyggingen etter phylloxera i Frankrike hadde det oppstått en del dårlige vaner i følge god norm; bruk av blandede viner, vektlegging av kvantitet i stedet for kvalitet på druer, tilføring av vann for å ”strekke” vinen, samt bruk av sukker og vann for å produsere mer vin av pulp etter pressing. I kjølvannet av dette gikk enkelte vinprodusenter sammen for å garantere at vinen fra et spesielt område holdt kvalitet. Året var 1900 og første skritt på veien til opprettelsen av *Appellation d'Origine Contrôlée*. Flere lovreguleringer fulgte, men alle hadde til sist som hensikt å beskytte vinprodusentene. Men et viktig steg på veien var defineringsen av vin:

[...] *utelukkende gjæret alkohol av friske druer eller av jus av friske druer*²⁷ (Unwin 1991:314) (egen oversettelse).

Dette lovverket kom på sikt til å speile både de konfliktene som hadde vært mellom vinbøndene, samt den posisjon franske vin hadde i verden. For å opprettholde denne standarden, ble renhetsprinsipper, distrikts- og appellasjonsreguleringer vektlagt.

Litt mer enn storm i et vinglass

I tillegg til konflikten som hadde fulgt i kjølvannet av phylloxera, kivet de forskjellige vindistriktene seg imellom. Dårlige innhøstinger førte til at billig vin fra Midi-Pyrinéene, ble kjøpt opp av tvilsomme kjøpmenn og ”omgjort” til champagne. Av dem som ikke var tatt inn i varmen av de store vinprodusentene i Champagne, var vinbøndene fra Marne. I årsskiftet

---

²⁷ [...] *exclusivement de la fermentation alcoolique du raisins frais ou du jus de raisins frais* (Unwin 1991:314).

1909 – 10 dukket de opp hos kjøpmennene i Epernay for å protestere. De slo hull på vinfat, og tømte innholdet i elva som rant gjennom byen. En av konsekvensene ble en lov, som spesifiserte at bare druer produsert i et avgrenset område, kunne brukes i produksjon av champagne. I tillegg måtte vinkjelleren ikke samtidig brukes til oppbevaring av annen vin (Unwin 1991:314f).

Stadig nye juridiske reguleringer

En god vinhøst og en verdenskrig satte en midlertidig stopper for videre protester. Men 6. mai 1919 ble en ny lov innført. Den ga enhver vinbonde rett til å få bedømt sin vin etter smak og ikke bare på bakgrunn av opprinnelse. Bakgrunn var ikke nok til å sikre kvalitet. Men nok en gang var en av de mest innflytelsesrike produsentene, baron Le Roy Boiseaumarié fra Châteauneuf-du-Pape, framme og anmodet sine medlemmer om å garantere for kvaliteten for egen vin. Det skjedde ved at man spesifiserte et begrenset område, hvilken drue som kunne brukes, opplæring og beskjeringsmetoder, alkoholinnhold og kvaliteten på druene (Unwin 1991:315).

På samme måte ble flere lover vedtatt de neste årene, og i juli 1927 kom forbudet om bruk av hybride vinstokker, samt reguleringer når det gjaldt dyrking. All vin som skulle bedømmes av en *Appellation* måtte følge dette regelverket. Og endelig, 30. juli 1935, ble loven vedtatt som opprettet *Appellations d'Origine Contrôlées*. Nå ble ikke bare området for produksjon spesifisert, men også kultivering, minimum alkoholinnhold, metodene for dyrking og produksjon av vin. *Comité National des Appellations d'Origine* var skapt, og derfra kom *Institut National des Appellation d'Origine* i 1947. Arbeidet med å klassifisere fransk vin tok til, men i 1950 var ikke mer enn ti prosent av fransk vin godkjent av AOC, og først langt utpå 60-tallet ble det en viss økning (Unwin 1991:316). Reguleringene innenfor AOC er nå så inngrodd i folkesjelen, at det er blitt en del av virkeligheten for flere enn vinbonden. Den vanlige kunden har også lært å forholde seg til dette, og i butikkene er vin oppstilt etter dette prinsippet.

Av vitis vinifera

Helt til i moderne tid har kampen om rettigheter og dermed marked pågått. Noen ganger med lovverk, andre ganger med gevær. Rett til å gi karakteristikk har fulgt disse stridene, og det har endt opp i lovverk, som i detalj ivaretar vin som produkt. Alt dette for å beskytte både fransk kultur og økonomiske interesser, ikke minst. Samtidig som de små vinbøndene har kjempet for rettigheter som har vært forbeholdt de større, har regelverk og lovgiving gitt dem

egne rettigheter som også har bidratt til begrensinger.

Bestemmelser for hva man har lov til å kalle vin, er regulert. Det samme for hvilken frukt man kan bruke, nemlig *Vitis Vinifera*. Alle vinstokker som det produseres vin av tilhører denne familien (Vins-de-pays.info 13.04.06). Som i de andre regionene, dyrker også vinbøndene i Sud-Ouest de ”vanlige” drueslagene, så som Merlot, Cabernet-Savignon, Cabernet Franc og Sauvignon. Utover er det en hel mengde gamle druesorter som tilhører området. I tidenes løp har populariteten til de forskjellige sortene gått opp, eller særlig ned. Dermed har noen av dem forsvunnet. Men iherdige sjeler arbeider med å ta vare på denne gamle kulturskatten, og mange av sortene har fått en renessanse i omfang av dyrking og bruk. For vinbøndene i Gaillac er det viktig å understreke at disse gamle sortene er spesielle og at de er knyttet til uendelig gamle tradisjoner.

I det franske regelverket i INAO, er det bestemt at Mauzac rose, *vår* sort, brukt til å lage den (en bestemt vin), er en aromatisk sort. Men, vi forsvinner i disse reguleringene og denne vinen er nå beskyttet.²⁸ (Michel) (egen oversettelse)

Forøvrig i vingården, har jeg spesielle sorter, jeg har en spesiell region.²⁹ (Jacques) (egen oversettelse)

Ja, når det gjelder sorter... det er sorter... man må følge bestemmelsene om regulering... bestemmelser som relulerer oss... og så forsøker man å plante det... vi planter Mauzac, Lion de L'Œil.³⁰ (Pierre) (egen oversettelse)

Når reguleringene beskytter de forskjellige sortene, er ikke beskyttelsen av vin mindre. I følge ”Reglement du Conseil” av 17. mai 1999, er den lovlige definisjonen ”et produkt bestående utelukkende av gjæret alkohol, hele eller knuste, friske druer, skrellet eller ikke, eller av most (saft) av druer”³¹ (egen oversettelse). I samme tekst er også druer forklart med frukt fra vinplanter, *vitis vinifera*. For de europeiske vinprodusentene har det vært viktig å få en avgrensing av begrepet. Dermed opererer også markedet med ett begrep som kan bety både vin på tradisjonelt fransk vis, men *også* vin produsert av konsentrert druesaft, vann, sukkertilsetninger eller kjemiske smakstilsetninger. Jeg har ikke tatt stilling til denne debatten, men ser at den er en viktig del av den franske vinbondens tolkning av vin, og dermed også en

---

²⁸ Et dans la réglementation française de l'INAO, il était marqué que le Mauzac rose, notre cépage, utilisé pour faire ça, était un cépage aromatique. Donc, on s'est engouffré dans cette réglementation et ce vin-là maintenant est protégé. (Michel)

²⁹ En plus une vigne, j'ai des cépages particuliers et j'ai une région particulière. (Jacques)

³⁰ Oui, au niveau des cépages... c'est les cépages... il faut prendre le décret du plan d'application... le décret qui nous régit, quoi... et on essaye de planter ça ... on plante du Mauzac, du Loin de L'Œil. (Pierre)

³¹ Un produit obtenu exclusivement par la fermentation alcoolique, totale ou partielle, de raisens frais, foulés ou non, ou de moûts de raisens (egen oversettelse).

viktig kulturell faktor for differensiering. Det jeg heller ikke går inn på, er de forskjellige viner. De klassifiseres som røde, hvite, rosé, musserende, likør eller lette viner (Reglement du Conseil 17 mai 1999).

Lånte fjær

Posisjonen fransk vin har hatt på verdensbasis, kommer frem på mange måter. Ønske om å nyte godt av kundenes kjennskap på området, bunnet i de økonomiske fordeler det måtte gi.

Fristelsen til å bruke kjemikalier, blande vin, gjøre hva som er mulig for å få et salgbart produkt, er noe en del vinhandlere benytter seg av. Disse går under populærbetegnelsen ”wine-doctors”. Alle jeg snakket med, uttrykte forakt for denne måten å lage vin. I omtale ble det ofte knyttet til vinprodusenter i Nye Verden.

I tillegg til bruk av tilsetninger eller ulovlige prosesser, ”lånte” mange navn, og styrket dermed muligheten for handel ved å utgi en vare å være fra et annet område enn den egentlig var. Forhold som dette bekrefter også fransk vin som en standard.

Klassifisering og merking av vin hadde beskyttet en del produsenter. Men det ble også avdekket at klassifiseringen som var blitt gjort tidligere, stengte god vin ute fra markedet. Eksempelvis ble det solgt tysk og spansk champagne, sherry og port som kom fra Australia og Sør-Afrika, og Sauternes fra Spania (Unwin 1991:311).

Stadig var fransk vin standard for all annen vinproduksjon. Enkelte produsenter ”lånte” derfor navn og etikettdesign fra Frankrike. I Japan ble vin, som var produsert i landet, solgt i flasker med etiketter som var til forveksling lik vinflasker fra Burgund eller Bordeaux. Navnet kunne være like misvisende; Château Semillon, Château Lafife eller Château Lafutte. Etter hvert som det ble gjort internasjonale avtaler som beskyttet merkene, har dette stort sett forsvunnet (Unwin 1991:321). I de seinere år har produsenter fra California og New-Zealand begynt å benytte navnet champagne på egne produkt. Internasjonale avtaler gjør denne praksisen lovstridig. Men gevinsten for å bruke navnet urettmessig er innbringende. I en stadig voksende konkurranse, kan fortsatt den franske standard gi god uttelling, selv om den er lånt.

For mye av det gode

En oversikt fra *Onivins* (Onivins stats 2004), viser at fra 1996 til 2001 gikk produksjonen på verdensbasis ned med cirka seks millioner hektoliter. Likevel ble konkurransen for de franske vinbøndene hardere på eksportmarkedet. Mens vinprodusenter i Amerika, Oceania og Asia kunne glede seg over økt produksjon, viste tall fra Europa det motsatte. Det var samtidig en

liten nedgang hos afrikanske produsenter, men hovedsakelig ble dette båret av de fleste i Europa. Størst framgang hadde Argentina, Chile, Japan, Australia og Kina.

Johnsen skriver at

[e]n radikal og ny ide så dagens lys på flere steder samtidig: vin var ikke en esoterisk relikvie fra forhistorisk tid som ble borte i Europa, eller en billig måte å bli full, men et uttrykk som var universelt og som kunne brukes som uttrykk for glede og mote for alle (1989:452).

I flere tiår hadde det vært eksperimentert både med planter, gjæring og blandinger for å skape nye viner som kunne selge godt. Og 60-tallet ble et vendepunkt for den moderne vinhistorien. Med dette som bakgrunn ville dermed hele verden kunne samles under en felles forståelse for hvordan vin skulle lages, kjøpes eller nytes.

Lenge ble det tatt for gitt at fransk vin var best, og at ”ny-verden-vin” ikke kunne konkurrere med denne. Men da vin fra California vant både i kategori for rød og hvit vin, i et smakspanel satt i scene av den engelske vinforhandler Steven Spurrier, ble denne gamle sannheten tilbakevist, og tilgang til markedet i Europa var dermed enklere for disse vinene (Johnsen1988:xiii).

I følge Onivins rapport fra 2004, ser man at Frankrikes volum av eksport på verdensmarkedet har gått ned fra gjennomsnittlig 29 % mellom 1986 og 1990, til 20 % i 2003. For Italia viser tallene at de hadde gjennomsnittlig 35 % av markedet i årene 1981 til 1985. I 2003 ligger dette tallet på 19 %. Med en del svingninger i Europa er det likevel bare Spania som kan vise til vekst fra 11 til 17 % i samme tidsrom. Men de som har størst vekst er på verdensmarkedet er Chile, Argentina, USA med California, Australia og New Zealand. Samlet hadde de i 2003 overtatt 23,4 % av det globale markedet. I årene 1981 til 1985 var andelen på bare 1,6 % (2004:12).

En ”tsunami de pinard”³²

Mange sammenfallende hendelser har nok ført til krisen fransk vinproduksjon står ovenfor i dag. At vin fra den Nye Verden kom på markedet, var langt fra nok i seg selv til å skape overflod av vin i landet, selv om dette er et yndet argument i offentligheten. Det samme er argumentet om at billig spansk vin ødelegger for det indre fransk markedet.

Ettersom konsumet gikk ned, ble det etter hvert mindre behov for import. Særlig ble det kjøpt mindre vin fra Italia. I en tiårsperiode gikk denne delen ned med 10 %. Mens land

---

³² Uttrykket brukt av vinkjenner og resturanteier Marc Sibard, i et intervju på tf1. ”Ulven er ikke den utenlandske vinen, men hvordan den franske vinbonden ter seg (i forhold til problemet)!” (tf1, 8.desember -05) Pinard er enkel og billig rødvin.

som Spania og Portugal greide å opparbeide en større del av det franske markedet med salg av billig vin. Dette gjaldt særlig Spania (Onivins 2004).

I Frankrike svingte produksjonen noe i årene fra 1995 til 2004, men i årene 1999 og fram til 2003 var det en årlig nedgang på cirka 3,5 millioner hektoliter. Men så i 2004 hoppet produksjonen opp på samme nivå som fire år tidligere. Størsteparten av denne økningen skyldtes økning av vin til cognac, men også de andre kategoriene hadde økning (Onivins 2005).

Samtidig endret konsumentgruppene seg. En oversikt fra Onivins (stats 2004) viser, at fra 1980 til 2000 gikk konsumet ned blant dem som drakk vin omtrent daglig, fra 46,9 % til 23,5 %. Denne endringen var nesten like stor blant kvinner som blant menn. Gruppen som drakk vin en til to ganger per uke økte i begge gruppene, men størst var økningen hos menn. Dette skyldes muligens at gruppen for ”daglige brukere” i utgangspunktet var størst. Når det gjelder dem som ikke drikker vin i det hele tatt, økte denne gruppen også for begge kjønn.

Denne tilbakegangen i konsum av vin, er ikke spesiell for Frankrike. I flere land der vin har hatt en sentral rolle i både kosthold, kultur og økonomi skjedde det en nedgang fra 1975 til 2000. I Frankrike gikk konsumet i samme tidsrom ned fra 104 liter pr innbygger per år, til 57. Tilsvarende var nedgangen i Italia fra 108 til 55, i Portugal fra 90 til 50, i Spania fra 74 til 36 og Argentina fra 84 til 39 liter per innbygger. Jeg bare minner leseren om at dette er katolske stater. For protestantiske områder er tendensen motsatt. De landene som tidligere hadde lavt vinkonsum, slik som Danmark, økte konsumet fra 12 til 29 liter i gjennomsnitt og i Nederland fra 10 til 19. Den største økningen finner vi i Storbritannia, der den gikk fra 5 til 15,5 (Onivins 2004). Likevel kunne ikke oppgangen demme opp for annen nedgangen i konsum.

Frankrike i dag

For hvert år ble innhøstingstallene lavere, unntatt i 1999 som var et toppår, men etter det ble det igjen nedgang. Fra 2000 til året etter var nedgangen hele 8 %. Samtidig økte tallene for vin på lager (Onivins 2001). Fra 2002 til 2003 gikk gjennomsnittstallene fra høsten på landsbasis ned i samtlige kategorier. Det er kun Provence og Cote d’Azur som hadde en liten økning. Størst tilbakegang er i Champagne, mens Midi-Pyrinéene ligger i overkant av 6 %. Av dette utgjorde rødvin og rosé mesteparten, ettersom hvit hadde en liten framgang (Onivins 2004). Men i 2004 gikk høstetallene opp. Det ble produsert 23 % mer vin enn året før. De områdene som hadde hatt økt produksjon året før, hadde dette året røde tall. For Midi-Pyrinéene var framgangen over 30 %, sammenlignet med året før. På landsbasis var

framgangen på 4,8 % (Onivins 2005). Med et marked, allerede fylt opp av billig vin fra andre land, førte dette selvsagt til store lagre av rødvin.

Igjen begynte vinbøndene å gå i tog, protestere ved å blokkere veier eller områder og tømme ut store mengder vin for å rette oppmerksomheten mot egne problem. (Se Confederation Paysanne 16.03.07)

Midi-Pyrinéene

For både hvit, rød og rosé *vins de pays* har produksjonen i Midi-Pyrinéene økt fra 1995 og fram til i dag, men med noen svingninger underveis. Samlet utgjør økningen i overkant av 530 tusen hektoliter vin (Onivins 2005). Og det er bak disse tallene vi finner problemene for mange vinbønder. Ofte er det *vins de table* og *vins de pays* som blir taperne, da spesielt de førstnevnte. Når man ser på hva som finnes på lager i begynnelsen av hvert år, har det vært økning fra 1995 og fram til i dag. For Midi-Pyrinéene lå det ved årsskiftet 2004/05 på 682 tusen hektoliter. Størst var lagrene året før, men med myndighetenes tiltak for å destillere denne vinen, ble lagrene noe mindre året etter. Når det gjelder annen vin hadde det vært økning av lagre en tid, men de fire siste årene har det vært nedgang (Onivins 2005). Dermed kan samlede tall se noe penere ut enn de i virkeligheten er, ettersom vin ikke er solgt, men er destillert. Likevel er Midi-Pyrinéene et av de områdene med største lagre av vin i forhold til andre områder. For den enkelte blir dette til sist et overveldende problem.

For lagring, er det et problem, man trenger en tank. Med en tank lykkaes man. Jeg ligger to innhøstinger foran.³³ (Pierre) (egen oversettelse)

En lokal studie fra 2005 (Onivins, Toulouse) over vinproduksjon og salg i Midi-Pyrinéene, viser at det ble produsert 600 tusen hektoliter vin klassifisert under AOC, hvorav 82 % var røde og 18 % hvite. En million hektoliter *vins-de-pays* der 30 % var rød eller rosé og resten hvit. Og en million hektoliter *vins de table*, der rosé og rød utgjorde 35 % og resten hvit. Samme studie viser at det er oppnådd framgang i eksport av hvite viner, større spredning av produksjonen i forhold til spesialisering, satsing på andre druer som har gitt vin med endret karakter og økt effektivitet.

Samtidig pekes det på nødvendigheten av å fjerne enkelte kritiske aktører for å få til en gjensidig dialog for endring. Slik det er nå, er vin fra områdene Tarn og Lot for avhengig av kursen på bordeauxvin, der det er generell krise for de røde vinene. Dessuten er det for få som investerer i reklame. Det er mangel på kunnskap innenfor markedsføring og en oppfatning

---

³³ Pour le stocker, c'est un problème, il faut un récipient... Un récipient, on arrive... J'ai deux récoltes d'avance. (Pierre)

blant vinbønder at overproduksjon er uunngåelig (Onivins, Toulouse 2005). Som vi ser er myndighetenes vinkling ensidig rettet mot markedet og vinbondens tilpassing til dette.

Over og ut

All vin som ble liggende på tanker rundt omkring på vingårdene, utgjorde et problem på flere måter. Ved ny innhøsting må kar og tanker være tømt for å gi plass til den nye avlingen. Myndighetene organiserte dermed henting og destillering av denne vinen. For den enkelte vinbonde betydde dette en langt lavere pris for varen, og på sikt en umulig måte å overleve på. For vin av klasse B ble det betalt i overkant av 30 euro per hektoliter. Og for vin i klasse C cirka 18. Dette har vært sett på som en kortvarig løsning. Myndighetenes krav til vinbonden om å tilpasse seg markedet, kommer fram i et skriv fra Onivins datert 16. september 2005. Bare en del av produksjonen kan gå til destillering, samtidig som vinbonden pålegges et utall av forskrifter som må oppfylles, blant annet økonomisk sikkerhet for videre drift. De nye ordningene trådte i kraft i januar 2006, og med det ble det et over og ut for dem som ikke legger om produksjonen (Onivins 2005). Onivins representant i Midi-Pyrinéene, sa det samme i intervju i februar 2006. Myndighetene ønsker dermed å *tvinge* vinbøndene til endring og markedstilpasset produksjon.

Oppsummering

I dette kapitlet har vi sett noen av de viktigste faktorene som har vært med på å påvirke vinbonden. Parallellt med dem som har stått for dyrking og produksjon, er aktører som har påvirket vinen som symbol. Myter og normer i forhold til vinen, har bidratt til at den i dag framstår som en stor og viktig del av fransk kultur. For vinbonden som produsent er normer knyttet til arbeidet, der jorda og bruk av vinen, er en viktig del av hans identitet.

Endring av drikkemønster sammen med åpne grenser og vin fra Nye Verden, har satt den franske vinbonde i en vanskelig situasjon. Overskudd i produksjon og lager, krever omstilling. Myndighetene legger i år ned overgangsordninger som støtter vinbonden, og mange ser seg nødt til å endre enten salg eller produksjon, eller i verste fall legge ned.

They say that the bulk of the world consumption, let's say that the French wine is not any more the reference. Why: the consumptions, definitely, but not exclusively. Misbehavior of the French is surely a problem. We took it for granted that we were the (slår seg på brystet), were no question. But I think it is more complexe than that. I think that in a huge democratisation of the consumption of wine, the democratisation to a surtation exstand means standardisation. Easy coming, easy going. You go to the supermarket and pick up a bottle, you look at the price, the color of the label, and what is inside you don't give a shit, and you buy it, and you are glad because you have never been given anything else. And you think it is good because every day you have been given shit. And it's a bit where we

are. (Jean-Luc)

I lang tid har forskjellige normer påvirket vinen som vare og symbol. Noen har overlevd, andre ikke. Normene er blant annet knyttet til eiendom, renhet i dyrking og produksjon, religion og tradisjoner ved bruk. Vinbonden får sin identitet bekreftet og påvirket i sosial praksis, gjennom historie, kultur og tradisjon knyttet til vin. Alle disse faktorene må vinbonden forholde seg til. Hvordan han skaper identitet, er avhengig av mange faktorer. Det kan være gamle normer, tilgang på nye, historisk tilknytning, meningsproduksjon, sosial praksis og egen forståelse. I dette kapitlet er de viktigste elementene i kontekst. Valget er gjort med bakgrunn i tolking av inntrykk fra feltstudien. Videre tolking av data ble gjort med bakgrunn i empiri, kunnskap om feltet og i sosiologisk teori.

5. Jeg fant

Analysen av data bygger på kunnskap om feltet, om hvilken kontekst vinbonden både har hatt og forholder seg til. Som i forrige kapittel hang teorien sammen med historisk og kontekstuell kunnskap, for å gi en forståelse av den organisatoriske utviklingen. Dette kapitlet bygger videre på den innsikt som forståelsen ga, og analysen viser derfor hvordan dette skjer i praksis hos vinbonden. Analysen trekker på det samme teoretiske grunnlaget, der vinbonden forstår og henter sin identitet gjennom fortid, kultur, tradisjon og språk. Hvordan vinbonden tar til seg, forstår og tolker inntrykk han får, i en dialogisk prosess, kommer fram i intervjuene. Analysen ligger derfor historisk og kulturell kunnskap og forståelse, sammen med sosiologisk teori. I det daglige forstår aktøren verdien eller innholdet av et begrep, med egen erfaring og dermed egne følelser. I dette kapitlet vil jeg viderføre funn og tolkinger som kom fram i studien. En del er som forventet, mens andre var mer uventet.

Selv om jeg i utgangspunktet hadde en del kjennskap til feltet, var det stadig nye faktorer som dukket opp. Gjennom intervjuene trådte enkelte fenomener eller tendenser tydeligere fram enn andre. Dette gjaldt for eksempel tilknytning til jorda eller tradisjoner for produksjon. Noe gjaldt den enkelte vinbonden, mens annet kunne gjelde tendenser knyttet til den ene eller andre gruppa. Her skilte gruppen med yngre vinbønder seg fra de eldre, med ønske om å satse på dyrking uten sprøytemidler. Men samlet sett viser denne studien at vinbøndenes følelse av forståelse av eget yrke er i endring. Det gjør seg blant annet utslag i at vinbonden må forholde seg til endringer av holdning, for fransk vin som standard. Dette er en del av krisen, og kan sammenfattes med det "Marcel" sier:

Kanskje kan man enda tenke at Frankrike har en stor tradisjon og det der, men jeg tror ikke man skal tenke på "la referance"... som en stor vin-produsent. Jeg tror ikke vi er "la referance" lengre. Jeg tror det er der vi har mistet noe. (egen oversettelse)

I neste runde er arbeidet, både med å møte krisen og med omstilling, krevende. For de eldste mer enn for de yngre. Og for dem som er alene mer enn for dem som har familie eller ansatte. I tillegg til sosiologiske funn, fant jeg en begrepsforskjell av ordet *natur* mellom norsk og fransk. Dette ligger kanskje nærmere filologien, men finner likevel sin berettigelse i denne sammenhengen, fordi det er med på å gi en forståelse forut for tolkningen.

...en vinbonde

Noe av det første som slo meg, var at ”vinbonden er større enn mannen”³⁴. Det uttrykker vingårdens arbeidskrav til bonden. Ivaretagelse og drift krever uendelig mange arbeidstimer. Selvsagt varierer arbeidsbyrden alt etter årstid, men forskjellige arbeidsoppgaver, sammen med krav fra myndighetene om omstilling til lønnsomhet, gjør at arbeidspresset øker.

Man må gi alt, alt. Jeg mister helsa i dette, det er sikkert. Men...om fem år vil jeg være død, vel... Ja, om fem år vil jeg være død hvis jeg gir for mye, hvis jeg arbeider for mye. Men det er noen som klarer seg. Det har det alltid vært. (Pierre)³⁵ (egen oversettelse)

For den som er alene er arbeidsbyrden enorm, slik det er nå. For vinbonden som enten har ansatte eller har familien med seg, er det overkommelig.

I have seen through crises, severe tough ones, and I have heard from colleagues in the past when I was working in the international companies, that my talent was to see forward and to force a solution. If you ask me to analyze today, I think I am quite right and quite sure of this, but to tell you the solution and the way, I have no idea. Not any. And it's such a confusion, such a mess. Yes. If you ask me what I am today: I am sixty five, and I am *tired*. (Jean-Luc)

I studien viste det seg at vinbøndene delte seg i to grupper. Dette skillet var kort og godt mellom dem som klarte seg, og dem som i løpet av kort eller litt lengre tid så ut til å ville forsvinne.

And now what is special in France with the crises, is that we ask people to sell abroad. And the people that have been working, the son after the father, and they are saying: Me selling abroad? Speak English? I have never been outside my village. I just know how to take care of the fields. (Lucien)

Samtidig fant jeg forskjeller og likheter som knytter seg til tradisjoner, normer og økonomi. For samtlige ser det til at de har ei arbeidsuke med uendelig mange arbeidstimer. Dette gjelder enten de klarer seg eller ikke. Årsaken til det, er at arbeidet på vingården er svært mangfoldig og arbeidskrevende. Sett i forhold til mange vingårder i nabolandene, eller rett over grensen til Spania, er vingårdene her små. Arbeidsoppgavene spenner fra kultivering og stell av planter, til innhøsting, produksjon og salg av vin, samt reparasjon og vedlikehold av utstyr. Arbeidspresset mot den enkelte er blitt sterkere, etter at krisen har økt i intensitet. Tilskudd fra

---

³⁴ Eget utsagn.

³⁵ Il faut y être à fond, à fond. J'y laisserai la santé c'est sûr. Mais ...dans 5 ans, je serai mort, mais bon... [...] Oui, dans 5 ans je serai mort, si j'en fais trop. Si je travaille trop. Mais... y en a qui s'en sortiront comme ça. Y en a toujours eu. (Pierre)

statlig hold til destillering er det slutt på, så kravene for omlegging er sterke, men de gjelder i første rekke salg. På større vingårder er spesialisering innenfor hvert felt vanlig. Det medfører at arbeidet for produksjon, salg eller vedlikehold er fordelt på forskjellige profesjoner. På små enheter er dette en umulighet, og fra statlig hold er tanke om sammenslåing det som skal redde vinproduksjonen for mange. (I følge Louis)

Noen faller fra

Hos dem som klarer seg, fant jeg at også denne gruppen deler seg i to. Den ene gruppen var de som har drevet tradisjonelt, det vil si med hele familien. Denne driftsformen har lange tradisjoner, spesielt i sør. De tradisjonelle familiebedriftene, enten de er nye eller gamle, har selvsagt god kapasitet når det gjelder arbeid. Dette bidrar også til større økonomisk romslighet. Også kreativiteten må sees på i sammenheng med økonomi. Først når det økonomiske er på plass, kan vinbonden også tillate seg å være kreativ. Mens kreativiteten for den som er etablert ligger i årets produkt.

Likevel er vi kreative. Alle år er forskjellige, alle druer vi bruker er forskjellige. Hovedaspektet i kreativitet, er å leke seg med dette, for å få frem de interessante sidene i hvert år (hver vinhøst). Det er den fremste kreative oppgave.³⁶ (Michel) (egen oversettelse)

Som så mye annet, har dette også en sammenheng med om vinbonden er alene eller ikke. Flere hender som deler daglig arbeid, gjør at det blir et mindre press på den enkelte, og det kan dermed gi større rom for forskjellige gjøremål. Og når omlegging av produksjonen er nødvendig, er omstillingsprosessen mer krevende. Spriket mellom dem som føler seg økonomisk fri og uavhengig, og dem som ikke klarer å selge lenger er stor.

Vi er helt utenfor.³⁷ (Jacques) (egen oversettelse)

Det er ikke markedet som bestemmer hvordan vi skal lage vin, det gjør vi. Sånn som motekongene, bestemmer vi. Vi er konger! (Francois) (egen oversettelse)

Den andre undergruppen her, er de vinbøndene som ikke har familien med, men ressurser til å drive vingården som en annen bedrift, med ansatte. Disse ressursene kan være både som økonomisk eller kulturell kapital. Handlingsrommet styres i stor grad av økonomi, men det kan også styres av språklige ferdigheter. For den som skal leve av vin, er det viktig å kunne selge, og for å selge utenlands er språkkunnskaper både nyttige og viktige. Denne varen som

---

³⁶ On est créatif de toutes façons. A chaque millésime, c'est différent, chaque raisin qu'on rentre, il est différent. Alors le premier truc de la créativité, c'est de jouer là-dessus pour avoir, pour tirer le côté intéressant de chaque millésime. C'est déjà le premier acte créatif. (Michel)

³⁷ On est complètement à côté. (Jacques)

tidligere ”solgte seg selv”, er blitt vanskeligere å omsette, og det er derfor blitt et press mot den enkelte vinbonde for han skal selge sin egen vin. Derfor kan det se ut til at det blir to former blant de små og mellomstore vingårdene; de som driver tradisjonelt med hele familien knyttet til gården, og de som driver vingården som en vanlig bedrift med ansatte.

Utfordringene med å finne nye markeder for vinen, presser vinbøndene til å dra på messer eller å oppsøke restauranter og forhandlere i andre land. Både på bakgrunn av salgsstatistikk fra Onivins og gjennom intervjuene kom dette fram. For noen av vinbøndene er dette nærmest en umulighet.

Den vanskeligste delen for meg er å lete etter kunder. Å finne noen til å kjøpe, og opprettholde salg er vanskeligst. (Gilles) (egen oversettelse)

Engelsk er kanskje ikke en forutsetning, men det er til stor hjelp for dem som selger utenfor fransktalende områder. For de eldste vinbøndene er en slik omstilling særlig vanskelig, noe de poengterte med å si at salgsdelen var det vanskeligste med det å være vinbonde.

Over og ut

De som har størst problemer, er vinbønder som produserer enkel bordvin og som driver alene.

En av dem jeg kjenner, jeg tror ikke han har barn, han sier at han ikke vet hva han får. Det er veldig synd. Man får vondt. Dette er personer som har arbeidet hele livet, og som ikke er så veldig frempå. Og folk sier at de tror det er mange gårder som vil bli borte. (Marcel) (egen oversettelse)

Uten nettverk av familie som er delaktig i arbeidet på gården, blir oppgavene for omstilling for store. Enkelte makter ikke det, og holder fast på gamle normer for produksjon, og har i en overgangsperiode fått tilskudd fra staten for å omstille. Likevel trengs både tid og praktisk mulighet, for at omstillingen skal kunne gjennomføres. Ofte er disse vinbøndene eldre, der de voksne barna eller andre i familien ikke er interessert i å overta, og framtidsutsiktene overskygges av dagens problemer. På sikt vil disse være nødt til å legge ned driften, noe som innebærer at vingården (la vigne) ødelegges, for å unngå sykdomsspredning.

Fra myndighetenes side legges ansvaret over på vinbonden, mens de i sin tur legger ansvaret for det fallende markedet over på myndighetenes antialkoholkampanje. En del av manglende salg av vin innenlands, tillegges all den billige vinen som kommer til landet fra Spania. Tilknytningen til det nasjonale kommer til syne gjennom konflikten. Når spansk og fransk vin blir stilt opp mot hverandre, blir tendensen heller å legge skylda på den politiske makt i eget land. Skillet mellom ”dem” og ”oss” som vinbønder er ikke til stede, selv om vinbøndene i Spania er virkelige konkurrenter. Felles identifiseringen skjer med bakgrunn i

det enkle faktum at alle er vinbønder. Tilknytningen går over landegrensen, og fellesskapet blir til slik King (1991) viser til; også det globale forstås gjennom det lokale. Meningen blir befestet gjennom vinbodens forståelse av seg selv i forhold til myndighetene, og det oppstår en gruppeidentifisering.

Hva er felles?

Hos samtlige informanter var det kjærlighet til jorda, til arbeidet i vingården som var grunnleggende for arbeidet. Utgangspunktet for hvorfor de hadde blitt vinbønder, var forskjellig. For noen var det etter overtakelse innenfor familien, men ikke for alle. Gamle tradisjoner var med på å skape mening i arbeidet, og for samtlige var normer knyttet til bruk av vin viktig. Sett i lys av sosial representasjonsteori, skaper vinbonden tilhørighet og mening i hverdagen, gjennom historiske bånd. Tilknytning til jord og eiendom og til vinen som symbol skaper mening i arbeidet.

Det er stemningen, og alt. Vinen, den skal være noe man deler, noe gjestfritt. Den skal være knyttet til spisebordet. Voilà! Vinen er alt dette. Den drikkes mellom venner.³⁸
(Michel) (egen oversettelse)

Både hos dem som sto i fare for å måtte legge ned, men også hos dem som drev godt og hos dem som var ”nye” i feltet ble dette poengtert. Disse grunnleggende holdningene bygget på tradisjoner og tanker om rene produkter. Produksjon uten tilsetningsstoffer og med tradisjonelle produksjonsmetoder var viktige for ivaretagelse av det de opplever som ekte. Hos de yngste fantes et ønske om å gå over til biologisk drift. Men dette var et langsiktig mål.

Tilknytningen til tradisjonene var sterk, og håpet var at vinen i det lange løp skulle overleve gjennom disse. Vedlikehold av normer var bygd på kunnskap. Og det kreves ydmykhet overfor kunnskap. Dette var stadig viktig for informantene. Den lojalitet de følte, lå hos tradisjonen. En del av det tradisjonsbundne lå i produksjonsmåter, planter og lovverk. Dette gjenspeiler de sterke føringene som har lange tradisjoner for å opprettholde forskjellige sosiale posisjoner. For noen ser det ut til at renhetstanken utvikler seg til å gjelde bruk av plantevernmidler, gjødsel eller annet.

I want to be more and more connected to the nature in a part of my work. And use less and less chemicals, I mean for the fields. Even if it represents a lot of investment and lot of handwork and so on, I want to respect my idea. I want to do bio or something like that.
(Lucien)

---

³⁸ C'est l'ambiance, et tout... de toutes façons, le vin... c'est fait... il faut que ce soit un partage, il faut que ce soit convivial, il faut que ce soit lié à la table, il faut ... voilà... c'est tout ça, le vin ! Ça se boit entre amis, entre...
(Michel)

Selv om det framkom motstridende ytringer i forhold til særlig det siste, så uttalte likevel alle på forskjellig vis at de mente det var et gode med strenge lover. Spesielt fordi dette la grunnlag for geografisk tilhørighet og til renhet.

Denne tilknytningen ble på mange måter overlappet av den historiske. Det kom til uttrykk gjennom fortellinger om vinens lange tradisjoner, spesielt i Gaillac. Druesorter som tilhørte appellasjonen var viktig å ivareta. Jordsmonn og klima ble også vektlagt som særegent, også i denne sammenhengen. Lucien ga uttrykk for det spesielle med Gaillac.

Vi har spesielle druesorter. Vi har et terreng som er tilpasset vindyrking gjennom århundrer, man kan kalle det et jordbruksdistrikt, vi har solskinn som gjør det mulig å dyrke vindruer som kan nå god modning. Druene blir godt modne i distriktet. Det er på en måte et område spesielt for dette. Det er sant at man kan dyrke alt, men hvis man dyrker korn her, blir det ikke like bra. Det er ikke et distrikt for korn, men heller et distrikt for vin i områdets mikroklima, for om man drar ti kilometer lenger unna, er klimaet ikke lenger egnet for vindyrking. (Lucien)³⁹ (egen oversettelse).

Og for mange som hadde en familietradisjon å ivareta, virket det som om dette en sterk motivasjonsskilte til å fortsette. Familiegården ble framhevet som noe som var viktig å ikke ”gi opp”. Igjen ser vi at de historiske bånd er tette. Normer opparbeidet gjennom generasjoner blir førende for egen forståelse. Ved å følge Markovás resonnement, blir tro-baserte representasjoner, som blir stilt til rådighet for vinbonden, redskap for persepsjon når han stilles overfor nye inntrykk.

Et av de viktige fellestrekkene var vinen som kulturprodukt og symbol. Det ble gjennomgående vektlagt hos vinbøndene. Dette var noe som stadig lå under i samtalen, og som kanskje ble tatt for gitt. Vin ble oppfattet som noe mer enn bare et produkt. For alle var det essensielt å bidra med noe til bordets gleder, til måltid og til hyggelig lag.

Alle nevnte også frihetstanken. Noen knyttet det til ikke måtte gå etter klokka, selv om de arbeidet flere timer enn folk med fast arbeidstid. Andre knyttet det til å ikke ha en sjef, mens atter andre knyttet det til det frie livet, med å arbeide og leve ”i naturen”, som de sa.

Tilhørighet

På spørsmålet om hvor vinbøndene i Gaillac følte tilhørighet, var svaret ofte knyttet nærmere region enn noe annet. De uttrykte stolthet over å tilhøre området, og den historiske

---

³⁹ On a des cépages qui sont particuliers. On a des terrains aptes à la vigne depuis des siècles, on peut dire, un terroir, un ensoleillement qui nous permet d’avoir des vignes qui arrivent à bonne maturité, si vous voulez. Le raisin arrive à bien mûrir dans nos pays. C’est un pays pour ça, un petit peu. C’est vrai qu’on peut faire de tout, mais ici, si on fait des céréales, on les fait moins bien. C’est pas un pays à céréales C’est plus un pays de vin dans le microclimat du secteur car si vous allez à dix kilomètres vers Charmont (?) tout ça, le climat n’est plus adapté à la vigne. (Lucien)

tilknytningen appellasjonen har, ble ofte fremhevet. Også drueslag og jordsmonn var viktige element for det lokale.

The soil and the grapes, for we have specific kind grapes in Gaillac that we don't have anywhere else. (Lucien)

Dermed ble det utgangspunkt for vinproduksjon som var særegen for stedet. Dette knyttet vinbøndene her, som andre steder, til appellasjonen.

Michel og Gilles uttrykte det slik:

Det er forskjellige kulturer overal. Det er en kultur knyttet til jorda, til området. *Her* blir det en identitet fra Sud-Ouest, ikke en fransk. Det er én region, i særdeleshet Sud-Ouest. Det gjelder andre regioner også, men Sud-Ouest spesielt, her er vi i ferd med å utvikle styrken i regionen. Sånn er det. (Michel)⁴⁰ (egen oversettelse).

Vi har en identitet fra Sud-Ouest, ikke en fransk identitet. Vi kan ikke sammenligne oss med Alsass eller Rhone-dalen. Vi har en ren kultur, en kultur som er annerledes. Det ekstreme er Alsass som har en særlig og egen kultur. Vi har ikke en fransk kultur. Vi har franske kulturer. Hver kultur til sin region. (Gilles) (egen oversettelse)

Deres utsagn beskriver det som kom fram på forskjellig vis hos alle. Når det gjaldt den regionale tilhørigheten ble ikke Midi-Pyrénéene nevnt. Occitansk tilknytning ble heller ikke nevnt, men derimot Sud-Ouest som vindistrikt. De store kulturelle forskjellene gjør at vinbøndene her identifiserer seg innad i regionen. En stor fransk kultur innehar for stort mangfold til at de kan identifisere seg med hvem som helst i landet. Vinbønder i andre distrikter blir like store konkurrenter som spanske eller italienske. Den sosiale identitet blir som Tajfel (1981) viser; knyttet til verdier og viktig emosjonell tilknytning.

Sett i forhold til det King sier om identifisering, har vinbonden på dette plan ingen global tilknytning. Men han har heller ikke noen sterk nasjonal tilknytning til jorda. Ettersom den globaliserte identitet forutsetter teknologi og konsentrasjon av kapital og arbeidskraft, gir ikke dette verken kulturell eller historisk gjenklang hos vinbonden. Den lokale form for kapital King omtaler, forblir lokal.

Når det gjelder globalt eller internasjonalt har vinbonden ansvar for å opprettholde identitet. I Frankrike har vinbonden ansvar, og han deltar også. Jeg er ikke interessert i at det skal bli likt overalt. Produktene er forskjellige, som kulturene. (Gilles) (egen oversettelse)

Det kan se ut til at de forutsetninger som King legger til grunn for globalisering, får

---

⁴⁰ "C'est une région, le Sud-Ouest en particulier... d'autres régions aussi... Mais le Sud-Ouest en particulier, on est en train de bien sentir la force d'une région, quoi... Voilà." (Michel)

vinbonden til å føle seg enda mer knyttet til det lokale. Opprettholdelse av lokalidentitet blir svaret når globale trender og normer øver press på de gamle. Normsettet som gir grunnlag for identitet, er hver for seg formet av den kulturen de er en del av, og vil derfor være tilknyttet den kulturen de finnes i. Å identifisere seg med en gruppe i en annen kultur, er likevel mulig. Eksempelvis kunne samer i Norge identifisere seg med indianere i Nord-Amerika, men da var utgangspunktet for gruppene det samme, nemlig urbefolkning.

I lange tider

For noen vil kanskje omstillingen bety andre arbeidsformer, og dermed endret identifisering som vinbonde. Det fins en bevissthet om at identiteten kan forsvinne sammen med endringene.

Vi er i direkte sammenstøt, i kommersiell kamp mot folk som ikke arbeider som oss. Vi føler at vi er i ferd med å miste nettopp vår identitet.⁴¹ (Michel) (egen oversettelse)

For andre vil opprettholdelse ikke være mulig. Pierre er vinbonde på en gård som har gått i arv gjennom flere slektsledd. Han står i fare for å måtte gi opp vin, og kanskje hele gården. Forfedrenes pust i nakken er nok ikke uten betydning for hvordan han forholder seg til det. det at markedet er blitt avgjørende for framtida.

Mine forfedre var vinbønder, i generasjoner, fra tidens morgen.⁴² (Pierre) (egen oversettelse)

Han føyer dermed seg selv inn i den tradisjonelle rekken av vinbønder, og knytter band tilbake i historien.

Tilhørighetene og tradisjonene som har vært med på å føre vingårdene videre, er viktig for mange. Dette gjelder særlig for dem som har overtatt gården som arv. Der er videreføring av eiendommen vektlagt, men for dem som har startet opp uten en familiær forhistorie på gården, er det andre tradisjoner som vektlegges. Etter intervjuet ville "Jacques" gjerne vise meg rundt på gården. Der, som på mange andre gårder, var det to boliger. Foreldrene bodde fremdeles i den ene, og utsikten fra terrassen var storslagen. Selv om slitasje og forfall var tydelig, ville han at jeg skulle se med egne øyne hva han hadde ansvar for. "Da skjønner du kanskje hvorfor jeg ikke gir opp." I forhold til det å skape mening i det han gjør, vektlegges denne delen kanskje mer enn noe annet, mer enn det som kom fram under intervjuet.

Lem finner noe av det samme blant de små vinbøndene i Broussan, som lenge har vært

---

⁴¹ Nous, on est en bagarre directe, en lutte commerciale avec des gens qui ne travaillent pas comme nous, qui n'ont pas les ... On sent qu'on est en train de perdre justement notre identité. (Michel)

⁴² Mes parents étaient vigneron, depuis des générations, depuis la nuit des temps (Pierre) (egen oversettelse).

integret i markedsøkonomien, men med bånd knyttet tilbake i uminnelige tider til slekt og vennskap, som ikke bare hadde overlevd, men som også ble samvittighetsfullt vedlikeholdt mellom forskjellige husholdninger (1999:166). Samtidig er også vinbøndene i Gaillac smertelig klar over endringene som skjer, og at vingårdens framtid er satt under press. Det utspiller seg i lokalt like mye som nasjonalt.

When we see the new companies coming to Gaillac, I mean investors who create a winery, it looks more like in Spain for example, where there are big winery, quit industrial, that are a bit far from the picture I have of the job. (Lucien)

I en appellasjon, bestående av små vingårder, er den industrielle vinbonden et skremmende scenario. Investorer som kommer utenfra og forsøker å gjøre penger på vin, som har et økonomisk utgangspunkt, møter ikke forståelse hos disse vinbøndene. Tradisjonen tilsier at man blir vinbonde av andre grunner enn det disse har. En investor er ikke en vinbonde, den lettvindte løsningen med å gi opp hvis det ikke er økonomisk lønnsomt og finner ingen gjenklang hos de lokale vinbøndene. Økonomien blir ingen norm, men et middel.

Vi, og de andre bøndene

Bildet jeg fikk av vinbonden, var mulig å skape ut fra forskjellige kilder. I første rekke oppfattes vinbonden å stå i en særstilling innenfor landbruk. Her hjelper Beckers (1971) teori vinbonden igjen, ved at han knytter sin egen oppfatning til det å være vinbonde på bakgrunn av arbeidets renommé generelt. Sett i forhold til differensieringsprinsippet til Bourdieu blir det også tydelig. En av informantene uttalte det slik:

For me, the most important point was for me to make you understand that this job is a special job. We can not compare it to one... wine maker with other kind of agriculture. It is a very special job. It is difficult to compare to another one (Lucien).

Viktigheten av å framstå som noe særegent, kan vi forstå ut fra den stilling landbruket og særlig småbønder har hatt, også i Frankrike. Winnie Lem påpeker dette i *Cultivating Dissent*, når hun skriver

Small relatively poor farmers have long been an enigma for scholars and politicians alike in western society. From Marx (1913) and his contemporaries to more recent academics and even certain ministers of agriculture in France, for example, small farmers have been regarded as retrograde and hidebound. The image of the rural cultivator as politically inert and almost lifeless unless prodded by external forces persists despite much historical and contemporary evidence that proves the contrary (1999:223).

Faren med at de utdefinerer seg selv fra andre bønder, blir at det skapes et større skille enn ønskelig. Men samtidig passer det med Bourdieu sine karakteristika av bonden, som sier de

gir beskrivelser fra forskjellige hold. Beskrivelser som er uforenlige. For både bøndene selv og for samfunnsvitenskapen vil det derfor by på store problemer å komme fram til en kollektiv forståelse av identiteten (2004:236f). Måten de definerer seg selv, vil derfor ofte stå i kontrast til den gruppen de sammenligner seg med. Den kan også stå i kontrast til hva slags oppfatning andre har om dem.

For vinbøndene i Gaillac ble det viktig å vise at de dugde, at de var noe mer enn vanlige bønder. Samtidig distanserte de seg fra store eller velstående vinbønder – ”som går i dress” (Michel), eller fra ”snobbete vinkjennere” (Gilles). For utenforstående kan det virke hovmodig, at de anser seg selv som noe eget innenfor landbruket. Igjen tydeliggjøres differensieringsprinsippet, og blir et skille mellom ”dem” og ”oss”. ”De andre” blir ikke bare en gruppe, men både dem som står over og under i heriarkiet. Den historiske bakgrunn har nok vært med på å bygge opp under nettopp dette. Normer og holdninger er blitt overført i generasjoner. Kulturelle endringer skjer som kjent sakte, og når endringene gjelder innenfor egen kultur vil vel det neppe være med på å gjøre omstillingen raskere. Tvert om. Også Daugstad påpeker i sin studie at det tar tid å endre på fastgrodde oppfatninger. ”Dette er langsomme prosesser”, skriver hun (2006:39).

De store

Kan det være med på å forklare noe av forholdet til store vingårder? Likevel ser det ut til at i forhold til disse er det mindre avstand. Større avstand ser det ut til å være til annet landbruk, som for eksempel korn- eller melkebønder. Tilhørigheten til vin har vel heller virket samlende på dette området, selv om konfliktene innad har vært tilstede i flere tiår. Ønsket om å ha samme privilegier som ”de store”, har gjort at de tross alt ikke har kunnet distansere seg for mye fra dem. Som også Unvin påpeker, har vinbøndene vært godt hjulpet av mektige vinbønder i regioner som Bordeaux eller Champagne. Rikmenn som for hundre år siden hadde sterke behov for å heve seg over den vanlige *paysan*⁴³, og som dermed videreførte grunnlaget for at vinbonden generelt kunne hevde seg over andre grupper innenfor landbruket. Vinbøndene i Gaillac uttrykte lite fellesskapfølelse med ”de store”.

De store gårdene i Bourdeaux er en annen verden. Vi er ikke på samme jord, på samme planet.⁴⁴ (Jacques) (egen oversettelse)

Vinbøndenes forståelse av vin som symbol, kan i stor grad se ut til å sammenfalle i med

---

⁴³ Bonde. Ordet har sterke fordømmende konnotasjoner, med utgangspunkt i fattige småbønder.

⁴⁴ Dans les grands crus de bordeaux, c'est un autre monde. On est plus dans la même... On est pas sur la même terre, sur la même planète. (Jacques)

generell symbolforståelse av vin. Men for vinbøndene i Gaillac, fikk jeg inntrykk av at opprettholdelsen av symbolverdien var ekstra viktig. Kampen for å bevare vinen som symbol, har ganske sikkert mange årsaker. Ved å ta den kulturelle og historiske tilknytningen i betraktning, ser dette ut til å være viktigere enn de nye impulsene. Og om grunnene er mange, er også symbolene mange. Selv Kings ”globale massekultur” klarer ikke å trenge inn. Og global tilknytning som han mener vil få et lokalt preg, er lite synlig hos vinbøndene.

Sekualisering og den katolske kirkes tilbakegang har nok vært medvirkende årsak til endring og tilbakegang av symbolverdi. Hos vinbøndene kommer det ikke til uttrykk hos alle, selv om det har vært med på å opprettholde fransk kulturs forståelse av vin. Vinbonden opprettholder dermed også sin egen posisjon, setter norm for arbeidet og legitimerer egen eksistens. En av informantene, spøkte med at

[w]ine was one of the great historical, biblical, old established product. It is not that many. Wine... and the rest: beer... Then there is beer. It is an old product. Beer is not really a biblical, but it's an old product. The Scandinavians made the bad choice to switch from wine to beer. It is why they are protestants (Jean-Luc).

Den katolske kirkes syn på og forhold til vin, var langt fra den samme som den protestantiske, der holdninger etter hvert gikk over til pietetiske. Denne retningen fikk mye å si for normer rundt alkohol. Tross for at det er et svært spennende felt, er dette noe på siden av studien, og derfor ikke fulgt videre.

Bonden

Ellers er bonde som begrep også brukt av noen av vinbøndene. Likevel kan det se ut til at det oppfattes noe nedsettende, ettersom vinbonde var det de helst brukte. Dette var enten de omtalte seg selv eller andre som viticulteur eller vigneron. I Rasmussen (2006) sin studie fra Alvdal, ser det ut til at bonde som begrep oppfattes som noe nedsettende også i Norge. De fleste av hans informanter kaller seg gårdbrukere. Vinbøndene selv kom også med karakteristikk av forskjellig forståelse av bondebegrepet. Den gode og den dårlige bonden skiller seg fra hverandre

Det vil si, jeg er stolt av å være bonde, først og fremst er vårt yrke nettopp det. Men også dette yrket har sine mindre sympatiske sider, de er en del av det: sjalusi, det å se sin nabo gå til grunne; det er den dårlige bonden, og det, det er ikke bra. Det man ser på landsbygda, i Gaillac, det kan man naturlig vis finne igjen litt overalt. Altså, man skal heller ikke generalisere. Men det er en del av det.⁴⁵ (Michel) (egen oversettelse)

---

⁴⁵ C'est-à-dire que... moi je suis fier d'être paysan... d'abord, notre métier, c'est celui-là... mais aussi ce métier-là a des travers. Et ça, ça en fait partie : la jalousie, le fait de voir son voisin qui en train de s'enfoncer , c'est le mal paysan... et ça, c'est pas bon. Ce qu'on vit à l'intérieur, à Gaillac, ça peut bien sûr se retrouver un peu partout dans les... Alors il ne faut pas généraliser non plus ! Mais... ça en fait partie (Michel) (egen oversettelse).

Stadig posisjonerer vinbøndene seg, enten i forhold til andre vinbønder, andre bønder eller andre yrkesgrupper. Likevel vil ikke alle kunne uttrykke hvordan de er forskjellig fra hverandre, eller hvordan de oppfatter sin egen stilling i forhold til andre grupper.

Lønn som fortjent?

I motsetning til de små vinbøndene i Broussan, kommer det ikke frem at vinbøndene i Gaillac oppfatter seg som utbyttet, men heller at de føler seg sviktet at myndighetene. Ettersom vinbøndene har klart seg selv på mange vis, har de ikke på samme måte som andre grupper vært avhengige av tilskudd fra staten. Vinen har ”solgt seg selv” (Jean-Luc), som de sier. I en overgangsperiode har noen fått tilskudd til omlegging og til destillering av vin, men tilskuddsordningene har ikke vært slik vi har sett hos for eksempel melkebønder. Denne mangelen på støtte ser ut til å oppleves som urettferdig, men også nærmest forvirrende for noen. Det å arbeide et langt liv med lange arbeidsdager, *uten* at det betaler seg, slår de fleste. Kanskje er det slik at det lønnsomme arbeidet har betalt seg gjennom vinen uten at det har vært lagt så mye arbeid i salget. Dermed har koblingen mellom arbeid og lønnsomhet blitt en norm. Når lønnsomheten ikke lenger oppfylles, er forståelsen av arbeid fortsatt den samme med sterke føringer mot lønnsomhet.

They need a help from the government, to have something to eat. It's amazing, they work all their life in the field. And now they have nothing to eat. It's amazing! To not get paid by the work. It's amazing! You see that you work every day even if it's raining... and in the end of the month you don't have enough money too feed your own children. In their head it's amazing. For in the head of this kind of people, like we are, we give an association to money and work. It means that it is impossible to earn money without working, and to work without money it's impossible... it's a very basic thing for us. So when we see that people stay at home and get money form the grownups. It's amazing! So now we are working much and have no money. It's amazing! (Lucien)

Ettersom det ikke har vært en tradisjon for tilskudd, føler de seg ikke forlatt, men sviktet av de myndighetene som i vanskelige tider skulle være der for dem. De fleste klarte seg tidligere uten tilskudd, derfor er det kanskje en forventning om at de burde belønnes for dette, og for mange føles det nok urettferdig at andre typer bønder får tilskudd, mens de selv ikke får. Men tradisjonen med å klare seg selv, fører kanskje også til at forventningen om hjelp ikke er særlig stor. Uavhengigheten er en tradisjon, og det gjenspeiler seg i mangelen på vedvarende tilskuddsordninger fra staten. De manglende tilskuddsordninger, som kanskje ikke engang er

---

forventet, ser det ut til at vinbøndene til vanlig kan leve med. Verre er det at de føler at de motarbeides fra offentlig hold, i form av reguleringer og kampanjer. Kanskje er dette også en del av forklaringen på at vinbonden setter seg selv i en særstilling i forhold til annet landbruk.

Ingen kan gjøre noe for vinbonden, han må gjøre alt selv (Marcel) (egen oversettelse).

It has been independent until now, because it was almost the only production of the agricultural production that got no help from Europe or the French government (Lucien).

The other way is to be very united and to show the government how many workers it represented if everybody goes out of work (Lucien).

Den franske stat, de franske myndigheter, alle institusjoner spiller en enorm rolle. De forstår ikke at man er i ferd med å sage av den greina man sitter på. Voilà! (Michel)⁴⁶ (egen oversettelse)

Den andre forklaringen, og vi snakket litt om dette i tidligere spørsmål, det at den franske stat ikke har hjulpet oss. Den franske har ikke hjulpet oss... og jeg har en forklaring, hvis De vil. Jeg tror at den franske stat ikke hjelper oss fordi det finnes lobbyer. Det fins en vinlobby i Frankrike og det er ikke vinbøndene som står bak den. Det finnes en lobby for jordbruksprodukter i Frankrike som er enorm, som er mektig... og jeg tror at disse menneskene gjerne vil ta oss av dage. (Michel)⁴⁷ (egen oversettelse)

Noen ganger fikk vi litt penger, men..., man får litt penger av og til, men det er lite... 500 euro en gang, eller 800 en gang. Men det er ikke som dem som dyrker cereals (korn)... og jeg pratet med en som har kyr, og han sa at 50 % av det han tjente kom fra subsidier ...subjunction. (Marcel) (egen oversettelse).

Men jeg tror ikke at det er for oss, hva? Vi får selge vin for å få penger. Jeg tror ikke man skal tenke på at staten skal kunne hjelpe heller. Jeg tror man får forsøke å klare seg. Noen ganger tenker jeg at... Men om man spør, da sier alle at det fins ikke mer penger. Så jeg tror man får forsøke... Det er personer som håper at de skal få hjelp denne gangen for å klare seg (Marcel) (egen oversettelse).

Forventningen om hjelp blir av historisk årsaker ikke så stor, men det blir derimot ønsket om en oppslutning om det bildet av vinbonden som han vil opprettholde. Sammenhengen og avhengigheten mellom språket og det sosiale fenomenet, blir dermed klar (jfr Marková 2003). Det kommer til uttrykk ved de manglende forventninger som ligger i utsagnene, samtidig som

---

⁴⁶ L'Etat français, le gouvernement français, toutes les institutions ont un énorme rôle à jouer. Ils n'ont pas compris qu'on est en train de scier la branche sur laquelle on est assis. Voilà ! (Michel).

⁴⁷ La deuxième explication... et on en a parlé un peu dans les questions précédentes, c'est que l'État français ne nous a pas aidé... l'État français ne nous a pas aidé... et moi j'ai une explication, si vous voulez... l'État français ne nous a pas aidé, parce que je pense que les lobbies... il y a un lobby du vin en France, quand même, hein... et ce ne sont pas les vigneron... le lobby... il y a des lobbies de l'agro-alimentaire en France... qui est énorme, qui est puissant... et je crois que ces gens-là voudraient bien nous tuer, nous. Voilà, ça, c'est une autre explication (Michel).

utsagnene spiller på det ansvaret som vinbonden mener å ha for seg selv. Orienteringen av selvforståelsen går mot selvstendighet, og opprettholdelse av den.

Hvor hører han hjemme?

Lem skriver at vinbøndene hadde klasses tilhørighet som ble uttrykt eksplisitt gjennom det refererende uttrykket "exploitation" (1999:83). Om det skulle komme til uttrykk en misnøye mot at gjør forretning på deres bekostning, blir i så fall denne misnøyen lagt til mellomledet i salgsrekken. Kanskje bunner denne forskjellen i at vinbøndene i Broussan og Gaillac tilhører forskjellige vindistrikter. Broussan tilhører Languedoc, et distrikt med atskillig flere, store vingårder. Mens Gaillac hører inn under Sud-Ouest, et distrikt bestående for det meste av små og mellomstore vingårder. Av den grunn blir det naturlige sammenlikningsgrunnlaget forskjellig for de to gruppene. Referansene blir forskjellige og dermed også representasjonene, som er med på å gi en identitetsforståelse hos den enkelte.

Selv om arbeid er en viktig del av vinbondens selvforståelse, kommer ikke den undertrykte arbeideren til uttrykk på noe vis. Sammenlikningsgrunnlaget er forskjellig fra vinbøndene i Broussan. Her sammenligner de seg med andre som har gårder av samme størrelse. Derfor blir ikke dette et konfliktområde. Da fins det andre moment som tilkjenner at endring skjer, og at holdninger er under press. Arbeid i seg selv er et av dem. At dette ikke lenger er nok, er det som forundrer flere.

Sometimes we work so much and sometimes it is easier, but that is not *in* nowadays. I think the society is going further and further from this situation I was explaining you about the future. And it is my biggest frustration that the society is going too far from that. And when we see the people that can stay at home, with a salary, a low salary, and can live with a little work on the black market. You can live and you do nothing, for us it is very amazing. (Lucien)

Hardt arbeid har alltid gitt resultater. Sånn må det fortsatt være, men det må være det rette, harde arbeidet. Normen om at arbeid betaler seg, er i endring. Prosessen fram til en ny sannhet, må foregå gjennom drøfting, prøving og oppdagelser, steg for steg (Marková 2003:48). Vinbondens rette, harde arbeid er ikke nødvendigvis det samme som før.

Hos vinbonden som har drevet i mange år, og som nå ser framtida i hvitøyet, dreier valgene seg om hvor vidt man skal gi avkall på tradisjoner, vaner, normer og dermed til dels en forståelse av seg selv og sin identitet. Valgene gjelder også kostnader, ikke bare i penger men i personlige og menneskelige ressurser. Og tilpassing til markedet er måten man forstår denne krisen.

Hvis man gir 10 000 francs til en kar for at han skal rykke opp vinplantene sine, for å

stabilisere vinmarkedet som er i en ... det er ikke mulig. Deprimerende. Uansett, det går ikke. Om man gir ham ...det er markedsprisen om De vil. Hvis dere gir ham 10 000 francs, en høy sum, samme hvilken, hvis dere gir ham dette for at han skal rykke opp (plantene), for å ha en radikal besluttsomhet, (en radikal beslutning), som blir effektiv på markedet.⁴⁸ (Pierre) (egen oversettelse)

Men vi er uansett bønder, og vi er knyttet til jorda vår, til røttene våre. Denne jorda som vi for øvrig ikke eier, men som vi er knyttet til. Og vi kunne aldri ha revet oss løs fra den, uansett hva som skjer.⁴⁹ (Michel) (egen oversettelse)

Skillet mellom hvem som kom tilbake lå ikke i størrelsen på gården, men kanskje mer i foreldrenes eventuelle suksess og egne muligheter til valg av verdier. Jeg kommer likevel ikke til å gå nærmere inn på dette spennende og store temaet, fordi oppgaven ikke har rom for det, samtidig som det ligger noe på siden av problemstillingen.

Mange synes det blir en ulik kamp, når vinprodusenter av ulik størrelse konkurrerer på det samme markedet. Husker man at det er flest små og mellomstore gårder i Midi-Pyrénéene, kan man forstå vinbøndernes frustrasjon over dette. Spesielt ble dette framhevet angående vingårder i Spania, men også i California og i den sørlige hemisfære, der gårdene er store og produksjonen er mer industrialisert og med ansatte spesialister for de forskjellige arbeidsområdene.

200 km mot xxx (utydelig tale) gjør folk omtrent hva de vil, og ingen sier noe. De forandrer jorda, de forandrer loven... Og kunden som ikke har kjenskap til vin, hva vil han først og fremst se etter? Noe som behager ham og som er billigst mulig. Det er problemet med saken, ikke sant?⁵⁰ (Michel) (egen oversettelse)

I utsagn fra flere kommer det frem oppfatninger om hvordan arbeidet bør gjøres. For vinbonden er normen for vinen viktig. Den er med på å forstå hva vin er, og lover er med på å opprettholde normen. Ved at arbeid, dagligliv og fritid overlapper hverandre, vil identiteten som vinbonde og som privatperson også overlappes. Normer som endres i forhold til arbeidet vil derfor ha større innvirkning på vinbonden, enn en endring av en norm knyttet til arbeidet som for eksempel lærer eller bussjåfør. For vinbonden ser det ut til at om man mister normene, mister man også noe av sin identitet. I utsagn fra vinbønderne som knytter disse to

---

⁴⁸ Si vous donnez 10 000 francs à un gars pour qu'il arrache sa vigne pour asséner le marché du vin qui est dans un... c'est pas possible... dépressif... enfin, qui... enfin ça ne marche pas... si vous lui donnez à ce gars-là... c'est le prix du marché, si vous voulez... si vous lui donnez 10 000 francs... un bon chiffre, n'importe lequel... si vous lui donnez pour qu'il arrache, mettons, pour avoir une décision radicale, qui sera efficace sur le marché... (Pierre)

⁴⁹ ...mais comme de toutes façons, nous sommes des paysans, nous sommes accrochés à notre terre, à nos racines... et cette terre d'ailleurs, qui ne nous appartient pas... mais on y est accroché... et on ne pourra pas nous « déboullonné » de ça, quoi que l'on fasse, donc heu... (Michel)

⁵⁰ À 200km dans (xxx) les gens ils feront presque ce qu'ils veulent et personne ne dit rien. Comment vous voulez que... on change de pays, on change de loi, on change de ... Donc quelque part... et le client qui connaît pas le vin, qu'est-ce qu'il va chercher d'abord ? Qu'est-ce qu'il va chercher ? ... Quelque chose qui lui plaît et le moins cher possible. C'est toute la difficulté du truc, quoi. (Michel)

nært sammen, er vinbonden med på å sette seg selv i en stilling der hans identitet som vinbonde, er hans identitet som menneske. Og hva annet kan han, når han lever der han arbeider. Og i perioder arbeider han hver dag, svært lange dager.

...moi, je suis un tout petit vigneron⁵¹ ...

Tar man utgangspunkt i den definering som kom frem hos vinbøndene selv, vil *det* være grunnlaget for det de har av felles fortellinger. Alle informantene poengterte at det var viktig skille mellom vinbøndene. Dette skillet kom til uttrykk gjennom bruken av termene *vigneron* og *viticulteur*. Disse bøndene definerte seg selv som *vignerons*, det vil si vinbønder i den forstand at de laget vin, og ikke bare dyrket vindruer som ble solgt. Måten de definerte seg selv var gjennomgående den samme. De dyrket vindruer, men laget *også* vin.

For meg, *vigneron* er den som også produserer vin. En *viticulteur* dyrker druer. Så, jeg er *vigneron*. Jeg produserer også vin⁵² (Jacques) (egen oversettelse).

Denne forskjellen er viktig for alle. De identifiserer seg altså med andre i samme situasjon, og føler tilhørighet med dem. På den måten skaper de ”inngruppe” og ”utgruppe”, der det favnes om egne verdier som virker inkluderende eller ekskluderende på andre (Østerberg 1994). Ernst Gellner viser til hvordan nasjonalisme som identifiserende system, samler grupper. Normer og delte kulturelle koder, rotfestet i historiske fortellinger, videreføres gjennom forskjellige styrende kanaler. Utgangspunktet for fortellingen trenger heller ikke å være sann, eller det kan velges ut de sannheter som er mest tiltalende, og ”mikrogrupper vil reprodusere kulturen i en kompleks struktur av lokale grupper” (egen oversettelse) (1994:65). Også vinbøndene i Gaillac hadde felles elementer som gjorde at de følte samhørighet med sin gruppe. Først og fremst kom det fram ved at de identifiserte seg selv som *vignerons*.

Jeg, jeg sier jeg er *vigneron* (vinbonde) fordi jeg i tillegg til å produsere druer, også lager vin⁵³ (Jacques) (egen oversettelse).

Slik vedlikeholdes også en del av fortellingen til vinbonden, og det blir brukt som argument for å rettferdiggjøre og opprettholde både produksjon, eksistens og posisjon. Grunnen til at det knyttet bånd innad i gruppen og ikke til andre bønder, ligger nok i ønsket om å identifisere seg med en gruppe med høy status. Vinbøndene i Broussan var i følge Lem, knyttet til den

---

⁵¹ Jeg, jeg er bare en liten vinbonde. (Jacques)

⁵² Pour moi, vigneron ça va jusqu'à la production du vin. Viticulteur c'est la production de raisins. Donc, moi je suis vigneron. Je vais jusqu'à la production de vin (Jacques).

⁵³ [m]oi, je dis que je suis vigneron parce que je vais jusqu'à la production de raisins, de vin (Jacques).

MODEF⁵⁴, som igjen hadde sin støtte i kommunistpartiet. Deres referansepunkt ble den undertrykte arbeideren. Men vinbøndene som Robert Ulin refererer til i sin artikkel, identifiserte seg ikke slik. Han viser til Braverman sin formulering at ”de hadde ikke kapitalistens degradering av arbeid” (egen oversettelse). En av grunnene mener han er at de har opprettholdt sin nære bånd til jorda (Ulin 2002:695). Men dette gjelder for de fleste vinbønder i landet, så bakgrunnen til denne forskjellen, ligger i den kanskje heller i den politiske tilhørigheten. I samme artikkel viser han til distinksjonen mellom ”wine-growing” og ”wine-making”, og kanskje spesielt til produksjon av vin som en vare. I Frankrike som andre steder, har det utviklet seg et skille mellom produsenter av råmateriale og dem som foredler disse til konsum for verdensmarkedet (Ulin 2002:695).

Både historisk og kulturell forankring gjør at vinbonden har mye å miste. Berger og Luckmann skriver:

Samfunnet i sin helhet gir mening. Spesielle institusjoner og roller legitimeres ved å bli plassert i en altomfattende, meningsfylt verden. ...Men det er viktig å forstå at den institusjonelle orden, på samme måte den individuelle biografiens orden, hele tiden trues av tilstedeværelsen av virkeligheter som ut fra dens begreper er meningsløse (2000:112).

Trusselen utenfra er knyttet til de endringene vinbonden settes ovenfor. Statlige tilskudd til den enkelte for å kunne overleve ”enda et år”, er borte. I følge ”Louis” er det en ”vinn eller forsvinn-situasjon”. Kravet om lønnsomhet er stort, og uten mulighet til omstilling eller videreutvikling, blir fortsatt drift en umulighet. Meningen faller bort sammen med sviktende salg. I praksis betyr det at for å forstå seg selv og det arbeidet han gjør som vinbonde, må den definisjonen han har eller skaper av seg selv, være overlevelig. Det symbolske universet, sier Berger og Luckmann, sørger for en omfattende integrering av *alle* separate institusjonelle prosesser (2000:112).

Når vinen er befestet som symbol, får det en økonomisk konsekvens. Ved at vanene senere endres, skjer det også med betydningen av symbolet. Med det endres også den økonomiske stillingen til vinbonden. Vinen drikkes av grupper med andre preferanser, – eller ikke drikkes. Og for mange koker det hele ned til å bli et spørsmål om markedet. For vinbonden som for alle andre, er penger noe en trenger for å overleve. Men når vinen reduseres til et produkt eller en vare som kan omsettes i penger, ser det ut til at vinbonden også mister noe av sitt tidligere forhold til vinen.

Just a supplier for the table. Absolutely not interesting. (Jean-Luc)

---

⁵⁴ Movement Pour la Défense de l'Exploitation Familiale – en bevegelse til forsvar for familiegårder (Lem 1999:53).

Dette passer med Beckers (1971) oppfatninger, når han viser til hvordan den enkeltes yrkesidentitet knyttes nært opp mot samfunnets anseelse av yrket. Vinbonden er mer enn produsent av en vare, og gjennom vinen som symbol, kommer samfunnets tilbakemelding til vinbonden.

En fri mann

Også frihet er en viktig del av fortellingen. ”Vi har en følelse av å være mer fri enn andre.”⁵⁵ (Pierre) (egen oversettelse) Hvordan hver enkelt føler seg fri, varierer, men alle informantene vektlegger frihet som en viktig faktor ved det å være vinbonde. Utenfra kan det kanskje oppleves som et paradoks, ettersom ønske om normer i forhold til dyrking og produksjon er så sterk. Og selv om arbeidet knytter dem til gården, ligger tanken om det frie i arbeidet, hos informantene. Også Lem (1999) finner det samme hos sine informanter. Det samme gjør T. Rasmussen i sin studie hos bøndene i Alvdal, samtidig som han påpeker at dette trolig er noe som ”overkommuniseres, for å veie opp for de tyngre aspektene ved yrket” (2006:37). Hos Ulin kommer de samme tankene om frihet fram når hans informanter vektlegger det å være sin egen herre i arbeidet. For dem som er tidligere fabrikkarbeidere, er denne ”relative” friheten, som han kaller det, viktig (Ulin 2002:696). I tillegg er det en oppfatning av at den frihet de opplever som vinbønder, er noe man ikke kan leve foruten når man først har erfart den.

You can not be a wine maker a part of your life and then become something else afterwards. I think becoming a wine maker should be the last job of your life (Lucien).

Selv hos dem som er eneste arvinger til gården, er forklaringen at valget var grunnlagt av pasjon, og et *frivillig* ønske om å vende tilbake eller overta vingården. (Frihet, se Aakvaag 2005) At det lå frivillighet i valget er viktig å poengtere. Det gjenspeiler et fritt individ, som står fritt til å handle. Å bytte bort det å være sin egen herre med å ha fast jobb, vil være galskap, framholder en av dem.

Tanken om frivillighet, rommer også tanken på det frie livet. Samtlige av informantene påpeker det frie livet som en viktig faktor i ønsket om å være vinbonde. Derfor blir det å være sin egen herre et viktig moment hos alle. De går ikke etter klokka, men kan i motsetning til industriarbeideren, slippe unna stemplingsklokker og fast arbeidstid. At de likevel må arbeide mange flere timer enn den samme industriarbeideren, blir ikke sett på som noe negativt.

---

⁵⁵ On se sent toujours plus libre que certains (Pierre).

Vi føler oss likevel mer fri enn andre. Det er sikkert at den karen som arbeider ved samlebåndet ikke er fri, og at kompisen hans i varebilen, han er mye friere. Men fyren i varebilen, med alle skiltene som passerer foran øynene hans hvert femte minutt, jeg vet ikke om han er helt fri han heller.⁵⁶ (Pierre) (egen oversettelse).

Kanskje er friheten satt i relasjon til tid, knyttet til de lange tidsperspektivene som vinbonden har å forholde seg til. Det gjelder i første rekke det langsiktige, der endring ikke er mulig i løpet av noen uker. Pulsene slår i takt med de naturlige svingningene for årstidene og vinplanten. I forhold til disse variablene gjelder ikke klokkeid. Det nytter lite å oponere mot disse elementene. Da blir det lettere for vinbonden å forholde seg til en annen tidsform.

Kanskje ikke så fri likevel?

For noen er frihetsfølelsen til stede, samtidig som de er klar over at det er en frihet som er begrenset til enkelte deler av arbeidet. Frønes (2001) hevder at fortellinger endrer seg raskere enn praksis. Men her ser det ut til at myten om det frie livet er ganske seiglivet. Til tross for at det er lange arbeidsdager, at flere er økonomisk avhengige av stønadsordninger og at markedet svikter, fortelles fremdeles historien om den frie vinbonden. Frihetsbegrepet kan, i følge Aakvaag (2005), leses på forskjellige måter. Den vanligste er knyttet til fravær av tvang. For mange er det kanskje nettopp denne forståelsen de legger i begrepet når de snakker om frihet i forhold til arbeidet som vinbonde. De har ingen sjef som bestemmer, de har ingen klokke de må gå etter og de bestemmer arbeidets gang i det daglige.

For noen... så tenker de ikke på pengene, og de syns de er frie og at de gjør som de vil... (Marcel) (egen oversettelse).

For andre ligger det kanskje på en mellomting mellom et idealistisk frihetsbegrep med normer som utgangspunkt, der høye idealer er med på å sette dagsorden, og frihet som selvrealisering. Innenfor denne rammen vil kanskje de vinbøndene som føler frihet, være knyttet til begrepet i form av mulighet til å velge et liv som ligger nært opp mot egne idealer. Drift av vingården etter økologiske prinsipper, eller et familieliv som bare er mulig ved at hele familien er delaktig i arbeidet, vil ligge under denne tolkningen av frihetsbegrepet, sammen med dem som føler det som et kall. Å lese fravær av tvang inn i intervjuetekstene som eneste mulige forståelse av begrepet, fører til ensidighet. For den enkelte er det mer nærliggende å tro at en kombinasjon av flere faktorer, er med å skape en oppfatning av frihet. Det kan også se ut til at frihet er nært knyttet opp til hvor mye ansvar som er pålagt den enkelte. Fortellingen om frihet

---

⁵⁶ On se sent toujours plus libre que certains. C'est sûr que le gars qui travaille à la chaîne, il n'est pas libre, et son copain qui met dans le camion, il l'est beaucoup plus. Maintenant, le copain qui met dans le camion, avec tous les panneaux qu'il voit passer toutes les 5 minutes devant ses yeux, je ne sais pas s'il est bien libre lui aussi (Pierre).

holder mål så lenge økonomien tillater det. Utsagn om den begrensede frihet, eller økonomisk avhengighet, var knyttet til dem som var alene om driften, og hadde størst problem med å klare seg.

For dem som hadde hele familien knyttet til driften, eller hadde ansatte til å ta seg av deler av den, var nok frihetsfølelsen reell. Dette kommer frem i utsagn som:

Jeg er fri. Det er en følelse av det... (Jacques) (egen oversettelse)

En *viticulleur* er ikke er fri, mens en *vigneron* er sin egen herre og bestemmer sitt produkt. (Francios) (egen oversettelse)

Begge sitatene er fra vinbønder som selger relativt bra, og som ikke er alene om ansvaret for vingården. Disse har en større økonomisk trygghet, og framtidsutsiktene overskygges ikke av frykten for å måtte legge ned driften. Likevel kommer det fram hos flere at denne friheten også er et økonomisk spørsmål, og det finnes en forståelse blant alle informanter for at friheten har sine begrensninger.

Ja, det kommer an på. I vårt tilfelle går det økonomisk sett greit, vi er uavhengige. Vi trenger ikke hjelp, hvis det er det som er spørsmålet. Vi trenger ikke å bli støttet av subsidier. Sånn er det. Men det som er tilfelle for oss, gjelder ikke nødvendig vis for alle produsenter.⁵⁷ (Michel) (egen oversettelse)

Vi forsøker å selge vinen vår, så man kan si at vi finner på hva vi skal gjøre i morgen. Men det koster penger, og det vi håper, er at vi kan eksportere og få penger tilbake. Vi forsøker å leve. Og for oss to som arbeider her, er det ikke som når man arbeider på et annet sted og får penger. Men man forsøker... men vi tenker alltid på økonomi... på den siden også. Men man forsøker og håper at man skal selge vin... (Marcel)

Den økonomiske tilpassingen dette feltet er i ferd med å gjennomgå, skaper ikke mening i arbeidet hos vinbøndene. For samtlige er det andre felt enn det økonomiske som er viktig, og som er med å skape normer, og dermed gi mening i arbeidet. Dette understrekes av utsagn om at arbeidet ville de kunne gjøre selv om de ikke ble betalt.

Because I like my job too much. I am very proud to do this job. I think I am in the right way. (Lucien)

Fordi jeg virkelig elsker dette arbeidet, fordi jeg virkelig elsker min frihet.[...] Nei, jeg avslår, det er sikkert! Selv i bytte mot god lønn. Jeg har ingen ambisjoner om å bli rik. Jeg har ambisjoner om å leve av arbeidet mitt på den rette måten, og altså ha denne bevegelsesfriheten. [...] Hvis noen i morgen skulle si til meg: Se! Her er lønna di, og resten... Nei, det interesserer meg ikke. Nei!⁵⁸ (Michel) (egen oversettelse)

---

⁵⁷ Oui, ça dépend. Si j'en fait notre cas personnel, économiquement, ça va, on est indépendant. On n'a pas besoin d'aide ni de... si c'est ça la question... nous... on n'est pas... on n'a pas besoin d'être soutenu par des subventions, par ...voilà... mais notre cas n'est pas forcément le cas de tous les producteurs. (Michel)

⁵⁸ Parce que j'aime trop ce métier, j'aime trop ma liberté. [...] Non je refuserai, ça c'est sûr ! même contre un

Jeg har sagt: Vi har en følelse av å være frie. Men vi er det i virkeligheten ikke, vi er...⁵⁹
(Jacques) (egen oversettelse)

Utsagnet kommer fra en av dem som er økonomisk avhengig. Likevel tillegger han hele sin følelse av ufrihet til alle vinbønder. Han er fremdeles vinbonde, og som vinbonde uttaler han seg på vegne av alle. ”Vi bare føler oss fri, vi er det i virkeligheten ikke.” (Jacques) Han greier ikke helt å sette ord på hva denne begrensede frihetsfølelsen har sitt utspring i, men følelsen er der. Dermed kan det se ut til at historien om ”vinbonden som den frie mannen” har slått sprekker. Fortellingen om frihet hos ham overskygges kanskje av de vanskene han er inne i.

Men også hos ham som ikke lenger føler seg fri, kan minnet om en tid han var, være med å underbygge en felles historie.

Da jeg var 25 hadde jeg frie hender. Faren min kjeftet kanskje på meg, men jeg hadde likevel nokså frie hender.⁶⁰ (Pierre) (egen oversettelse)

Han har i alle fall minnet om en frihet i behold, og dermed opprettholder han ”det rette bildet” av vinbonden. Likevel er friheten i knyttet til en norm, en frihet som ivaretar og opprettholder verdier. Det liberale blir en trussel mot det bestående, og friheten blir derfor forenelig med orden, slik Aakvaag (2005:157f) viser til. For informanten er friheten knyttet til handling innenfor en ramme.

Med all respekt, så liker jeg ikke å sammenligne meg med det de i dag er i ferd med å gjøre i Spania. På det nivået interesserer det meg ikke. Det er et liberalt system á la amerikansk. Dette vil jeg ikke ta del i. Jeg vil gjerne være verdensborger, men jeg ønsker å på et eller annet plan ha en viss frihet til å uttrykke meg, en bevegelsesfrihet, å være i stand til å jobbe slik en selv har lyst til. Sånn er det. Jeg foretrekker begrepet ”libre” (fri) framfor ”libéral”.⁶¹ (Michel) (egen oversettelse)

Det liberale blir forandring, og har lite med frihet å gjøre. Likevel ser vi at friheten begrenser seg til normen. Da blir det ikke en total frihet, men frihet innenfor tydelige avgrensede rammer. Responsen på liberal og fri hos vinbonden, kan kanskje heller forklares med

---

gros salaire. Moi, je n'ai pas l'ambition de devenir riche. J'ai l'ambition de vivre de mon métier correctement, et donc d'avoir cette liberté de mouvement, et puis. [...] Si demain on me dit : « Tiens voilà ton salaire, et le reste... ». Non, cela ne m'intéresse pas. Non! (Michel)

⁵⁹ J'ai dit : on a le sentiment d'être libre. Mais on l'est pas en réalité, on l'est ...⁵⁹ (Jacques)

⁶⁰ À 25, j'avais les mains libres, mon père était là pour m'engueuler, peut-être, mais j'avais quand même les mains assez libres. (Pierre)

⁶¹ Moi, je n'ai pas admis de ressembler aujourd'hui... avec tout le respect... [...] ce qu'est en train de faire l'Espagne... à ce niveau-là, cela ne m'intéresse pas. C'est un système libéral à l'américaine. Moi, je n'en veux pas... Je veux bien être citoyen du monde, mais je veux quelque part avoir une certaine liberté d'expression, de mouvement, qu'on travaille comme on a envie ... heu, voilà. Je préfère le terme ”libre” que ”libéral”. (Michel)

trygghet. Når normen er tydelig og ikke under press fra noe hold, er verden forutsigbar og vinbonden vil i større grad kunne føle seg trygg. Da trenger han heller ikke ta stilling til endring av normer, og han vil kanskje derfor føle seg fri. Trusselen om normendring er kanskje med på å gjøre verden usikker eller utrygg. Forutsigbarheten er borte og egentlig frihet er mulig, men dette oppleves kanskje mer belastende. Lovverk om vin har tydeliggjort hva som er tillatt eller ikke. Kanskje er det innenfor disse rammene at vinbonden kjenner seg fri. Det liberale og større frihet til å velge, blir en trussel mot det bestående og føles derfor ikke som en frihet.

Kunst og håndverk

Og nært knyttet til frihetstanken, ligger kreativiteten. Igjen ser det ut til at dette er en del av normen, men her rammes det inn av det økonomiske og praktiske.

We can be (kreativ) if we already have a market. If you want to create something you need to speak about that. If you speak about that it means you have time and money. [...] And you want to be a littlebit an artist because you want to do a product that is totally wide, a product that is yours. That is fantastisc! (Lucien)

For samtlige informanter er dette et økonomisk spørsmål, og for dem som ikke har mulighet til å være kreativ i forhold til vinen, blir kreativiteten lagt til arbeidet i vingården.

Jeg er litt håndverker, litt kunstner⁶² (Jacques) (egen oversettelse)

Vinen blir dermed noe mer, noe større enn et produkt. Ikke bare er vinbonden en som kan være artistisk eller kreativ under arbeidet, man produktet blir dermed større. Kanskje er dette måten vinbonden forsøker å opprettholde sin identitet og prosisjon. Det kan skje ved at hele gruppen av vinbønder er delaktig i å vedlikeholde og dele en felles fortelling. Marková skriver at kulturelle figurer, og dermed også fortellinger, vedlikeholdes på den måten innenfor en kultur. De blir en del av våre rutiner som påvirker motivasjon, lokal tilknytning og relevant tolking (2003:167). Sett i lys av historien, vil vedlikehold av fortellingen om vinbonden som noe edlere enn andre bønder, være med på å opprettholde den enkelte vinbondes identitet. Kanskje er det nettopp dette som kommer fram hos andre informanter.

Argumentasjonen for at vin er noe mer enn et produkt kan kanskje her legges til den kulturelle tilhørigheten, og er et argument blant vinbøndene. Om den sakrale tilhørigheten har gått over i en sosial/kulturell, så har den selvsagt endret seg en del med tiden, men fortsatt er vinen et symbol på noe, mer enn en drikk.

Jeg er formidler av glede. Formidler av noe lystig. Et målrid uten vin, et

---

⁶² Parce que je fais ça un peu en artisan, un artiste. (Jacques)

familiemåltid uten vin er utenkelig for meg. Vi formidler jo mye mer, tror jeg. [...] Jeg forsøker å bringe glede, en måte å møtes rundt bordet, å snakke. Vinen er jo en god hjelp til dette.⁶³ (Jacques) (egen oversettelse)

Gjennom å opprettholde gamle tradisjoner for både det å spise godt og spise sammen, setter vinbonden seg selv i en posisjon. Denne tro-baserte representasjonen kan i følge Marcová, være med på å opprettholde gruppeidentiteten (2003:168). Myndighetenes kampanjer går ut på å opplyse både befolkning og vinbønder om at bordets gleder også har en annen side. Både ønske og krav er at vinbonden igjen blir økonomisk og praktisk selvgående. Dermed blir tanken at den kunnskaps-baserte representasjon (2003:168) skal overta.

Et ansvarsfullt kall

Vi har i et tidligere kapittel sett hvordan kirken hadde både en stor og viktig rolle i vinens historie. Den katolske kirken var sterkt til stede i hverdagen, og dette befestet seg naturlig nok i hele befolkningen. ”Straks vinen hadde fått rituell betydning, fikk de som dyrket og laget vin et økonomisk overtak, og dermed en viss kontroll over resten av befolkningen,” skriver Unwin (1991:93). Med denne tilknytningen ligger det mye kraft i argument knyttet til vinen som hellig produkt. Igjen kan det være med på å opprettholde en fortelling om vinbonden som en spesiell gruppe. Argumentert om at det ble sett på som et kall, ble brukt av Pierre. *Det er kall, tror jeg... for noen er det et kall.*⁶⁴ Dermed får man inn det religiøse momentet.

Vinbonden løftes opp fra det trivielle, hverdagslige og bondestanden, til noe som er edlere og høyere. Jean-Luc mente vin er komplementær i forhold til religion, også i dag, om enn på en annen måte. *Le vin est pour le sacret!* (Vinen er for det hellige!), sa han. Han utdypet det videre med hvordan han så vinen knyttet til kirken og religionen.

Even for the nonbeliever or what ever, I would say, we are in France and still we are very much influenced by religion. The peoples standards are very complementary to the church. [...] It was much more than a liquide. It was much more than a beverage. Much more than that. [...] Well I am convinced that there is a strong relationship between religion and wine, but it was also a way to define your behaviour in life, your standards. (Jean-Luc)

Er ikke vinbonden trofast mot tradisjonen, mister han sin sjel. Han må være tro mot seg selv. Å bli vinbonde kan sammenlignes med et kall. *Det er et kall.* (Francois)

---

⁶³ J’amène du plaisir. Amène un côté festif, un côté... un repas sans vin, un repas de famille sans vin pour moi c’est inconcevable. On amène quand même beaucoup plus de choses, je crois. [...] Moi, ce que je cherche c’est d’amener un plaisir, une façon autour d’une table, parler. Le vin ça aide quand même à ça. (Pierre)

⁶⁴ Il y a eu des vocations, je dirais... il y a eu quelques vocations. (Pierre)

På dette punktet kan man være enig med Frønes (2001) om at fortellingen endrer seg raskere enn praksis. Her henger dagens tradisjoner og normer sammen med de gamle, religiøse. Endringene som har kommet bygger fremdeles på den katolske kirkes innflytelse, og endringene skjer sakte. Foucault hevder i sine teorier at historien setter spor etter seg, og diskurser har innflytelse for ettertiden: "[t]he fact that words have happened, that these events have... left traces behind them" (Gutting 1989:228). Når ord har "hendt", er det i handlinger og holdninger, og de spor Foucault viser til kan være slik vi ser her. Kirkens sterke innflytelse har satt sitt merke på vinen, og har dermed gitt aktørene innenfor kunnskap om de verdier som knytter seg til den. Normene hos den enkelte blir med å styre valgene.

Noen informanter kalte interessen for vin og vingårdsarbeid for lidenskap. Det er mange svar.

På grunn av pasjon...⁶⁵ (Pierre) (egen oversettelse)

Fordi det er en pasjon⁶⁶ (Michel) (egen oversettelse)

Ordet *passion* kan bety lidenskap eller pasjon, og er nært knyttet til det religiøse og til kirken. Her er det mer enn en interesse. *Passion* som begrep blir knyttet til Jesu lidelseshistorie, eller til en lidenskapelig, sterk følelse eller tro.

Wine goes with religion. One goes with the other! (Jean-Luc)

Forklaringen var at de ble vinbønder ved at de hadde en særlig interesse for faget. Denne interessen ble vektlagt som noe mer enn en vanlig interesse. Det at de var arvinger og hadde en tilgang til yrket og jorda, ble aldri fremmet som en hovedgrunn. At de følte seg kallet til yrket, inneholdt også ansvaret for en videreføring av flere kulturelle aspekt. Noe av problemet med at vinen endrer karakter som symbol her, er at vinbonden står i fare for å miste en del av det han kan identifiserer seg med. Når kallstanken gjennom det opphøyde forvitrer, forsvinner noe av forståelse av vinbonden som noe særegent i landbruket. Denne tilknytningen muliggjør distinksjonen, og det kan tenkes at vinbonden nødig gir slipp på den.

Collective representations, e.g. images, beliefs, symbols and concepts, arise directly from social structures. They include all socially produced phenomena that circulate and are shared in society, like religions, myths, science and language. Collective representations are social facts and they form social reality in the same way that the physical facts form physical reality. They are external to the individual who does not contribute towards their formation (Marková 2003:124).

---

⁶⁵ Il y a plusieurs réponses. Par passion... par... (Pierre)

⁶⁶ Parce que c'est une passion. (Michel)

Følger vi Markovás tanke, vil vinbonden som gruppe kanskje kunne påvirke dette noe. Men den historisk religiøse tilknytningen vinen har, ligger i utgangspunktet innenfor kirken. Fra å være eiere av vingårdene og normprodusenter, er kirken i stor grad redusert til tro hos enkeltindividet. Dermed stilner også den opprinnelige kilden til symbolet.

Forpakteren

Også her skiller vinbonden seg fra vanlige bønder. Der småbøndene i Broussan føler at de har for lange dager med hardt arbeid, med kjedelige og monotone arbeidsoppgaver, føler vinbonden i Gaillac at han er heldig som er nært knyttet til naturen. Til tross for de lange arbeidsdagene, settes det stor pris på å kunne arbeide og leve nært naturen. En av informantene kaller det ”det ekte livet”. Det er på vinmarkene og i vinkjelleren han finner dette.

For me the most important is to be in accordance with the real life. I think the countryside life is where you find the real life. (Lucien)

Han er heller ikke alene om dette. Samtlige av vinbøndene jeg snakket med, sa de likte arbeidet i vingården. Variasjonen gjaldt graden av glede over dette arbeidet, men at det var utendørs og i kontakt med elementene, ble vektlagt av flere. Men det at det er så mangfoldige gjøremål knyttet til yrket, er også viktig.

Det er et formidabelt yrke på grunn av dette. Det vil si at man kan lage vin, være i naturen, man kan være i kjelleren og blande druer, man kan jobbe med gjærdingsprosessen, man kan være på markene og man kan forsøke å selge vin⁶⁷ (Jacques) (egen oversettelse)

Som nordmann er det verdt å merke seg at det å være i naturen, ikke nødvendigvis betyr å være i vill natur. Her til lands blir ikke gården og dyrket mark oppfattet som ”naturen”. I Frankrike er tydeligvis definisjonen av hva som er natur, forskjellig fra den norske. Her blir natur oppfattet mer som de urørte, ikke regulerte områdene. Blant andre skriver Miljøforum på sine nettsider, at menneskelig aktivitet medfører inngrep i naturen (25.01.07). Dermed går man ut fra at naturen er noe urørt, noe som ikke er menneskeskapt. Motstykket til natur blir kultur, det som *er* menneskeskapt. Men hos vinbøndene kan det se ut til at uttrykket rommer elementene; vær, vind og temperatur, ettersom dette blir vektlagt som viktig. Her til lands ville vi kanskje bare kalt det å være utendørs. Hos vinbøndene er gleden over å være ute og arbeide, var en gjennomgående felles historie.

---

⁶⁷ C'est un métier formidable pour ça. C'est-à-dire qu'on peut faire du vin, être dans la nature, on peut être dans la cave faire les mélanges de raisin, faire de la vinification, on peut être sur le terrain à essayer de vendre du vin,... (Jacques)

Altså, det er slik... vi arbeider med naturen.⁶⁸ (Pierre) (egen oversettelse)

Da vi kom hit tenkte vi at vi var mest interessert i å være mest ute, mest i naturen. Man er ute i naturen, men også tid å være sammen med Sophie. (Marcel)

The job is difficult, but you become a winemaker because you want to live in the natural things. (Lucien)

Fortellingen om hvor viktig det er å være og å arbeide utendørs kommer fram på mange måter. Hos noen ved at de finner det spesielt utfordrende å arbeide med vinplantene. Dette er både krevende og avgjørende for at vinen skal bli bra. Et moment som virker samlende, er distriktet. Gaillac blir spesielt framhevet av historiske årsaker. Den rollen appellasjonen spilte allerede da vindyrking ble innført, blir stadig vektlagt. Det historiske er med på legitimere vinbøndenes eksistens i området, samtidig som det gir et samlingspunkt. Jordsmonn og klima, og de spesielle drueslagene blir også framhevet som særlig viktige for å ivareta mangfoldet av viner landet. Den spesielle jorda, som gir smak og setter sitt preg på vinen, nevnes ofte som argument for ivaretakelsen av egen drift. Tilknytningen til jorda kommer til uttrykk organisatorisk ved eksempelvis navnevalg. Men normene ligger også til grunn for skapelsen av sammenslåinger som *Terre de Gaillac*⁶⁹

And the soil is interesting, because as you maybe know we have a very, very old wine yard. (Lucien)

Men også Sud-Ouest-distriktet blir fremhevet. Dette er et lite vindistrikt, selv om området i seg selv er stort, og vinbøndene her føler seg noe klemt inne mellom to store; Bordeaux og Languedoc. Innenfor Sud-Ouest er det små og mellomstore vingårder, og disse har problemer med å hevde seg alene på markedet.

Etter å ha snakket med bøndene i Bearn, ser Bourdieu at de som vinbøndene etter hvert er utsatt for ”priskonjunktorenes tilfeldige svingninger”, som han sier. Dette inntar rollen som naturen tidligere hadde (2004:205). Og mer enn noen andre utsettes nå vinbøndene for disse svingningene. Selv om mange ser på seg selv som europeere samtidig som de er franskmenn, skaper åpne grenser til Spania og Italia en del motsetninger innad i unionen.

Hvis man går for langt i retning et liberalt system, møter man veggen. Det finnes for mange interesser i dag. Det vil si at vi er i ferd med, hvordan skal jeg si det, vi er i ferd med å bygge en bulevard for alle de multinasjonale (selskapene), for alle lobbyene, og

---

⁶⁸ Donc, c'est... on travaille avec la nature, on travaille avec la nature. (Pierre)

⁶⁹ *Terre de Gaillac* er en sammenslåing av ca 10 selvstendige vinbønder i appellasjonen, og har sitt utspring i jordsmonn, klima og drueslag.

dette er jeg ikke for.⁷⁰ (Michel) (egen oversettelse)

Det finnes en fellesorganisasjon som skal ivareta interesser for vinbønder både på fransk og spansk side av grensen. Interesseorganisasjonen er blitt til for å nå markeder både i og utenfor EU. Og selv om vinbøndene i Gaillac mener at de på enkelte områder har noe til felles med vinbønder i Spania, så oppfatter de dem også som konkurrenter. Paradokset ligger i at fellesskapsfølelsen har varierende bakgrunn. Fra ett hold kjemper de om tilgang i et felles marked. Fra et annet hold kjemper de sammen mot reguleringer eller mot vin fra Nye Verden.

Lokalt og nasjonalt

I mange sammenhenger blir Occitania fremhevet, men dette skjedde aldri hos informantene når de snakket om sin tilhørighet. I motsetning til de funn Winnie Lem (1999) gjorde blant bøndene i Languedoc, ble spørsmål om tilknytning hele tiden referert til Sud-Ouest eller Gaillac. Dette hadde nok sammenheng med det organisatoriske, ettersom vinen kategoriseres under Gaillac og Sud-Ouest, og ikke Occitania eller Midi-Pyrénées. Bevissgjøringen skjer med at all administrasjon er knyttet til de to første.

På det nasjonale plan har, i følge informantene, stoltheten over å være fransk vinbonde avtatt. Fransk vinkultur og tradisjon har lenge blitt utfordret av vin fra andre himmelstrøk. Sammen med de holdningsskapende kampanjene som har pågått i landet, mener mange at dette har satt vin i en særstilling. Den tilknytningen som kanskje tidligere fantes til fransk vin, knyttes nå til det lokale. Håpet om at vin fra appellasjonen skal få oppsving, lever sterkere enn at fransk vin skal vinne terreng. Dette er et paradoks; det lokale skal overleve på bekostning av det nasjonale, men med nasjonal tradisjon og tilknytning. Den lokale tilknytningen blir en overkommelig dimensjon for den enkelte, mens det nasjonale viskes ut med åpne grenser. Den nasjonale eller europeiske tilhørigheten er tydelig aldersavhengig. De eldste vinbøndene føler en sterkere tilknytning til det nasjonale, og de yngre til det europeiske. Som tidligere vist blir konflikten mellom det å føle fellesskap med andre vinbønder, styrt av om vinbonden føler at det er en felles fiende eller om finenden er innenfor egne rekker.

The French winemaker used to be very proud to be French. They were the best and so on. They were the best wine producers in the world. The most famous wine was French: The Bourdeaux, the Bourgogne, the Champagne and so on. And even the small wine maker in Gaillac had this kind of feeling, even if he was nothing. (Latter!) So within Europe you have to fight between the French and the Italian and the Spanish. We can not consider that we are the same big country, which is Europe, and to help each other. Now it is a war,

---

⁷⁰ C'est un système... si on va trop vers un système libéral, on va contre le mur. Il y a trop d'intérêts aujourd'hui... ça veut dire qu'on va faire ... comment dirais-je... on va faire un boulevard à toutes les multinationales, à tous les lobbies, et ça, je ne suis pas d'accord. (Michel)

some kind of war. (Lucien)

Bortsett fra at den administrative og politiske makt ligger i Brussel, mente ingen at de hadde en europeisk identitet som vinbønder, selv de som følte seg som européere mer enn franskmenn. Men hva som gjør at nasjonalfølelsen er svekket i forhold til følelsen av å være européer eller verdensborger, kunne de ikke forklare. Kanskje er det blitt et substitutt for det nasjonale, ettersom den lokale identiteten kan se ut til å spille en større rolle. Eller har EU og europeisk tilknytning hatt denne effekten på yngre franskmenn? De eldre har tross alt minne om et Frankrike uten unionstilknytning. Men hos de yngre, er unionen noe de har forholdt seg til i hele sin voksne alder.

Sammenslutningene og lovverk er bygget opp rundt distrikt/region og appellasjon.

Within one realm, the small farmers of Broussan embraced a distinctive cultural consciousness and this emphasized the specificity and particularism of being members of Occitan culture living within the cultural and territorial boundaries of Occitania (Lem 1999:79).

Selv om Occitansk kultur, språk og musikk er å finne på festivaler, i omtaler av regionen eller i media, er mine funn at vinbøndene i Gaillac knytter seg til region og appellasjon, samt den *franske* kulturen. Lem sine funn med en sterk fokusering på det occitanske, som ga seg utslag i både TV-program, radio, bøker og pamfletter er ikke noe jeg har kunnet registrere. Lem finner at informantene

[f]elt themselves to be living in a world where the future of their way of life as small wine growers was threatened and their identity as Occitan family farmers was at odds with the imperatives of French society insistent on “modern” future (1999:3).

I betraktning av tiden som er gått siden hennes undersøkelse ble gjort, kan det tenkes at det er skjedd endringer i Languedoc som går i retning av det vi ser i Gaillac. I tillegg viser hun til at det ikke er helt sammenfallende tilknyttinger med denne kulturen hos bønder i lavere deler av Languedoc. De problemene hennes informanter sto ovenfor var nok store i seg selv, men de har i ettertiden økt til å bli en nasjonal krise. De forskjellige regionene kappes seg imellom om å ta størst mulig del av markedet. Det er kanskje derfor den regionale tilknytningen etter hvert er blitt sterkere.

Som man ser har vinbøndene i Gaillac har annen tilknytning enn den occitanske kultur. Grunnen til forskjellen mellom dem og bøndene i Broussan kan ligge i en stadig forverring av vinkrisen, og dreining av fokus mot andre årsakssammenhenger. Fra å være en lokal krise, eller en krise som i første rekke rammet små vinprodusenter, har den gått over til å bli nasjonal. Dermed vil problemets opphav, og løsninger, ha en samlende effekt. Den felles

fienden eller sydebukken har gjort at det går an å samle seg i alle fall på disse områdene. Likevel kan studien vise at det er delte oppfatninger om hvor samlet vinbøndene er i appellasjonen. For samtlige av informantene er likevel tradisjonen for fransk vin viktig å ivareta.

Hvis det finnes en hemmelighet, er den uansett i vingården, ikke utenfor. Fordi for å lage vin, er det absolutt nødvendig at arbeidet foregår i vingården. Jeg forsvarer denne måten å lage vin på. I ”den nye verden” har man gått i gang med en mye mer teknologisk vin, fremstilt med moderne teknikker. Dette interesserer meg ikke. Jeg har respekt for dem som gjør det, men det interesserer ikke meg.⁷¹ (Michel) (egen oversettelse)

Kulturbæreren

Gjennom vinen som kultur, har også vinbonden et viktig ansvar for å ivareta denne kulturen og arven fra tidligere tider. En arv som er hundrevis kanskje tusenvis av år gammel. (Francois) (egen oversettelse)

Om tilknytningen til jord og natur er stor, så virker det ikke som om vinbonden tar sitt ansvar som kulturbærer lettere. Tvert imot. King omtaler kultur som ”a creative, representational practice” (1991:2). Med det knyttes kulturen hos vinbonden til praksis i arbeidet. Videreføring av kulturen, skjer derfor i det lange løp gjennom praksis. Gjennom samtlige intervju ga informantene uttrykk for at den tilknytningen de har til fortida, til tradisjonene og opprettholdelse av disse er viktig.

We have special old kinds of grapes that were forgotten, because after the Second World War it was all about quantity. Some very interesting grapes were forgotten just because of the quantity, not the taste and so on. And now we are discovering some of these grapes again which is very interesting. (Lucien)

Kanskje er dette en måte å opprettholde eller legitimere egen eksistens, men mye av meningen med arbeidet ser ut til å ligge her. Noen tradisjoner blir viktigere enn andre å videreføre. Det som vektlegges er alt fra jord, distrikt, arbeidsmåter og den ferdige vinen, til vinen som symbol i bruk. De representasjoner vinen står for, er sammensatt og mangfoldig. Mye kommer til uttrykk gjennom praksis og som en del av kulturen vinbonden tilhører. I følge King er kultur ”socially organized systems of meaning expressed in particular forms” (1991:1). Meningen for vinbonden blir oppfylging av kulturelle normer gjennom arbeidet. Funn i studien viser et ønske om ivaretagelse av tradisjoner, ikke til tross, men sammen med

---

⁷¹ S’il y a un secret, il est de toutes façons à la vigne, il n’est pas ailleurs. Puisque pour faire du vin, il faut absolument que le travail soit fait dans la vigne. Et moi, je défends cette façon de faire du vin. Ce qui se fait dans les pays du ”nouveau monde”, ils sont partis sur des vins beaucoup plus technologiques avec des techniques modernes. Moi, ça ne m’intéresse pas. J’ai du respect pour ceux qui le font. Mais moi, cela ne m’intéresse pas. (Michel)

modernisering.

En av de eldste vinbøndene, drev fram igjen gamle druesorter. For ham som for de andre, ser det ut til at tradisjonene som kunne knyttes tilbake i tid, var viktig for å se framover. Han fortalte om egen vingård med vinstokker som var 50 år gamle. For ham er det ingen grunn til å bytte ut noe bare fordi det var gammelt. Noen planter var så mye som 60 år gamle, men de ble ikke byttet ut av den grunn.

Alt som er bra skal man ta vare på, og at det er gammelt er ingen grunn for utskifting, (Francois) (egen oversettelse)

Med det ser det ut til at han formidler mye av det samme som de andre informantene. Tiden gis en annen dimensjon. Moderne travelhet der inntjening er målet, ser ikke ut til å være det som vektlegges. I stedet ser det ut til at vinen, tradisjonene og symbolene blir viktig å ivareta gjennom forvaltning. Konflikten blir stående mellom modernisering og tradisjoner, der tradisjon for vinbonden ser ut til å oppfattes som kultur. Modernisering er ikke nødvendigvis en trussel, så lenge de gamle tradisjonene holdes i hevd.

Vinen betyr alt; det er livet. Vin er kultur. Vin er ikke alkohol, det er kultur! (Francois) (egen oversettelse)

Generellt i Frankrike omtales kunnskap som kultur. Når vin både har lange tradisjoner og i mange sammenhenger har symbolverdi, blir kunnskap om vin en viktig kapital. All kjennskap til vin ser selvsagt ut til å være viktig hos vinbøndene. Men viderføring av de kulturelle normer som følger med vinen, ser ikke ut til å være mindre viktig.

No, and we also have the sauvignon and the merlot and the syrah, as we have everywhere. And the soil is interesting, because as you maybe know we have a very, very old wine yard. We use to say it is one thousand years old, but actually the Romans were the first who planted the wine field. (Lucien)

Man kan ikke forandre seg over natten. I hundrevis av år har vi arbeidet med dette og man kan ikke forandre seg over natten. Det er umulig. Når jeg planter en vinplante, skal den stå i minimum 30 år. Det er ikke noe industrielt. Der kan jeg ikke tilpasse meg. I 10 – 20 – 30 år har vinteknikerne i ”vinhuset” fortalt oss at vi må gå i den retningen.⁷² (Jacques) (egen oversetting)

For vinbøndene i Gaillac kan det se ut til at tradisjoner ikke bare består av kulturelt overførte normer som er med på opprettholde kultur rundt vin. Det er også en måte å se og forholde seg

---

⁷² Lui, il peut pas, on peut changer notre truc du jour au lendemain. Il y a des siècles, des années et des années qu'on travaille là-dessus. On ne peut pas changer du jour au lendemain. C'est impossible, ça. Une vigne quand je la plante, je la plante pour trente ans minimum. Je peux pas.... C'est pas un truc industriel. Je peux pas m'adapter, là. Il y a dix, vingt, trente ans qu'à la maison du vin où les techniciens du vin nous disent qu'il faut aller dans telle tendance. (Jacques)

til tid, landskap og eiendom. De tilknytninger de har til jorda går både tilbake i tid, og inn i framtiden, uavhengig av deres egen tilstedeværelse. Funn i studien går ganske entydig ut på å finne retorspektiv kulturell tilknytning for videre drift og eksistens. Tendensen er tydeligst hos dem som sliter, men også hos nyetablerte er trenden at de knytter vin til noe annet enn rask investering. ”Lucien” mener man har en plikt til å ta vare på tradisjoner, og at jorda ikke er en rettighet men et lån. Dermed blir det konflikt, i forhold til markedstenking.

You know it is the opposite way of thinking that the investor have. He has some money and he wants the money to encreas, so he tries to find a market and thinks: The wine is a good product, so he invest. And in twenty years if it does not work out, he gets back his money and he changes. The old wine makers way of thinking is just opposite to that of the investor. (Lucien)

Noe av moderniseringen som har funnet sted i Frankrike, er et paradoks. I takt med trykket mot økonomisk modernisering og kulturell homogenisering, har motstanden fra enkelte grupper økt (Lem 1999:5). Dette skriver Lem med bakgrunn i funn hos vinbøndene i Broussan. Ut fra funn i egen studie, ser det ut til å være til dels sammenfallende forhold mellom vinbøndene i Gaillac og økonomisk modernisering, med det hun finner. Likevl synes det som om den trusselen modernisering representerer, ikke er bare negativ. Skillet ser ut til å gå der det økonomiske feltet trenger inn på domener der andre verdier har hatt hegemoni.

Enkelte områder kan ikke direkte konverteres til penger. Som eksempel synes alle at det er et gode at vinen i distriktet har gjennomgått en utvikling til det bedre. Likevl må framstillingen skje innenfor det regelverket som bygger på lange tradisjoner. Vinen kan i prinsippet endre karakter, men da må det skje uten at vinen som prinsipp endres.

Slik det kan tolkes her, ser det ut som om arbeidsmåtene for vinbonden endres, er troen at ved å opprettholde kultur, vil det på sikt vil gi gevinst. Dette gjelder ikke bare med bakgrunn i funn fra dem som klarer omstillingen, men også fra dem som er nyetablerte eller klarer seg bra. De omstillingene norske småbønder gjennomgår som blant andre Daugstad skriver om, ser ikke ut til å være noe alternativ i Gaillac. I Norge har mange bønder måttet forlate vanlig produksjon og heller gitt seg i kast med turisme og kulturarbeid (se Brandth og Haugen). Bonde- og Småbrukarlagets argumentert for at ”småskala jordbruk også opprettholder bosetting, sysselsetting og kulturlandskap” (Daugstad 2006:12). Dette er helt i tråd med intensjonen i fransk landbrukspolitik. Når det gjelder EUs landbrukspolitik, er vekten lagt på ”kvalitetsprodukter og miljømessige fellesgoder”, samt at det er ”grunnlag for turisme og lokal utvikling” (Daugstad 2006:13). Balansen mellom å være kulturbærer og tilpasse seg markedet, ser ut til å få forskjellig utslag i forskjellige lang.

Internasjonalt skiller OECD sine standpunkt seg tydelig ut i sitt fokus på at forholdet mellom jordbruk og kulturarv har med det historiske jordbruket å gjøre, og kulturarv omtales som folklore, nostalgi og turistprodukt (Daugstad 2006:16).

Overfor vinbonden ser det ut til at myndighetenes krav om lønnsomhet, ikke har annet enn økonomisk karakter. Og fra myndighetenes side kom det ikke på noe tidspunkt fram, at vinbonden er bærer og eventuelt videreformidler av kulturell kunnskap og arv. I intervju med "Louis", som er statens representat og bindeledd til vinbønderen, spurte jeg om det fantes andre satsingsområder for vinbonden fra statlig hold, enn tilpassing til markedet. Det var det ikke.

Dette er ikke en del av det vi har tenkt på. Den billige eller dårlige vinen må bort. Den er ikke salgbar lengre, så dette vil løse seg etter hvert ved omleggingen. (Louis) (egen oversettelse)

Kulturell kunnskap som vinbonden er i besittelse av, ble ikke vektlagt. Dermed ble heller turisme eller kunnskapsformidling sett på som alternativ til nedlegging. I stedet var satsingen ren markedstilpassing.

Omlegging skjer ved at det sammensluttet til større enheter, dermed får man en jevnere produksjonsprosess, man får en større aktør i stedet for flere små, og det gjør det lettere å erobre deler av eksportmarkedet. (Louis) (egen oversettelse)

Så selv om det legges vekt på "jordbrukets multifunksjonelle rolle" (Daugstad 2006:81), ser det ikke ut til å være en del av virkeligheten til vinbonden i Gaillac. Ut fra funn i studien, ser det ut til at vinbonden fremdeles orienterer seg mot tradisjonelle, gamle normer.

Leverandør til gleden

Til sist er vinen en drikk. Den er en viktig del av maten, en del av det gode selskap, en del av samtalen. Både eksplisitt og ut fra tolking av utsagn, ser det ut til vinbonden føler både glede og ansvar for sitt bidrag til "bordets gleder". Vinen blir det som er med på å bygge opp en ramme rundt måltidet, både til hverdag og fest. Et godt måltid uten vin blir utenkelig, og oppfattes både som symbol og middel for den hyggelige samtalen. Det er i første rekke der vin drikkes og nytes, de sosiale representasjonene rundt vinen oppstår. Opprettholdelse av kultur knyttet til vinen skjer ved praksis, og samtlige vinbønder snakket varmt om vinens plass, spesielt i tradisjonelt bruk.

I Spania har vinen blitt gjort til en nasjonal kulturarv. Dette er veldig viktig! Og vi, i Frankrike, i et land hvor vinkulturen og det å spise godt er forankret gjennom 2000 år, nå er vi i ferd med å gi den et nakkeskudd. Altså, vi bærer alle en stor del av ansvaret for

dette.⁷³ (Michel) (egen oversettelse)

Vin er naturlig med på alle høytider og når venner eller familie samles. Det er en del av maten. (Francois) (egen oversettelse)

If they don't find wine as a pleasure, they have to find it somewhere else. It is great pleasure in the good food, the sharing things... It will be wine, it will be meat, it will be cheese. But the day you will have artificial chambré, smoked salmon etc etc. (Jean-Luc)

Normene og tradisjonene knyttet til det franske kjøkken er kjent. Med kunnskap om at en hel verden kjenner til vinbondens bidrag, vil hans kulturelle tilknytning uten tvil veie tungt.. Men kanskje like viktig er i følge Becker (1971) og Marková (2003), de holdninger som finnes innenfor egen kultur. Ved å bytte ut det kulturelle, normative med det økonomiske, ser det ut til at vinbonden reduseres til en produsent av en vare og ikke lenger forblir den kulturbæreren han er. Kapital kan ikke bare forstås som økonomi. Verdier og mening skapes sjelden ut fra kun økonomisk vinning. Og tøyser man det hele til ytterpunktet, vil det selvsagt bety at hver og en av oss trenger penger for å både å leve og overleve. De normer hver enkelt bygger livet på, er mye mer enn arbeide for penger. Reduseres dette til et økonomisk spørsmål, uten å ta hensyn til de sosiale og relasjonelle faktorene, vil også noen av dimensjonene i vinbondens identitet gjennom arbeidet bli borte. Flere av informantene kom inn på dette med at de ikke bare arbeidet for å tjene penger. Penger var viktig inntil et visst punkt, men meningen med arbeidet lå ikke i økonomisk gevinst.

Ja, og det er vel forskjellige måter å tenke, og faren min sier: Selg vin! Selg vin! Selg vin! Men jeg har sagt til ham at jeg er ikke bare kommet tilbake hit bare for å selge vin, men litt for alle ting. Og det er for at jeg skal føle meg vel. Ellers kunne jeg like gjerne arbeide som sånn der "representant", og jeg skulle sikkert tjene mer penger, og jeg forstår at det er viktig. Men for at jeg skal ha det bra, tenkte jeg da jeg kom tilbake, at det ikke bare var et arbeide som når jeg arbeidet på kontor. Før jeg arbeidet på kontor, arbeidet jeg med hester, og jeg tenkte at om jeg ikke fikk penger jeg kunde gjøre det likevel. Man må ha penger for å leve, men...(Marcel)

Referatet fra Marcel kunne vært fra samtlige av informantene. Meningen og gleden ved å være vinbonde ligger ikke i pengene, de er et middel for å overleve, men bærer ikke i seg noen mening. I mine funn ser det ut til at samtlige vinbønder, enten de klarer seg eller ikke, har andre mål og meninger med arbeidet, enn økonomiske. Men kanskje blir det kulturelle så viktig, nettopp fordi vinen har en bakgrunnen med røtter både i kirken, i jorda og i det sosiale.

---

⁷³ Le vin en Espagne a été mis au patrimoine culturel espagnol. Ça, c'est très important ! Et nous, en France, c'est un pays où la culture du vin et du bien manger est ancré... depuis 2000 ans, et on est en train de le fusiller. Voilà. Donc on a tous une grosse part de responsabilité là-dedans. (Michel)

Ut fra det Marková sier, er vinen blitt et sosialt fenomen, gjennom dialog i relasjoner. Vi forstår og plasserer dem derfor i forhold til andre sosiale fenomener. Som mennesker forstår vi fenomener ved å sette dem opp i relasjon til andre (2003:143). Slik ser også vinbonden seg selv i forhold til andre vinbønder, i forhold til andre aktører som ivaretakere av kultur og tradisjon. Han ser seg selv i forhold til andre bønder og ellers andre aktører han på noe vis kan sammenligne seg med. Identiteten for hver enkelt vinbonde blir avhengig av tidligere erfaring og de representasjoner som hver enkelt har til rådighet.

Holder data?

Å kontrollere en kvalitativ analyse, byr på flere utfordringer. Jeg ønsket å ta utgangspunkt i at det sosiale, daglige bygger på common sense, mens vitenskapen bygger på vitenskapelig forståelse, nærmere rasjonell tenking. Til tolking av utsagn, trengte jeg de erfaringer jeg har som menneske. Når jeg brukte dem sammen med sosiologiske begrep, ville det være en måte å kontrollere analysen.

Dessuten måtte de forenklingene jeg kom fram til, være av et slikt omfang at det var forsvarlig å kalle det kategorier. Intervjuene og annet datamateriale inneholder opplysninger som i og for seg er interessante, men som kommer sporadisk til syne. Derfor vil utvalget ikke være tilstrekkelig til å kunne trekke konklusjoner. Dessuten vil spørsmålsstillingen i utgangspunktet kanskje ikke være spesifikt rettet mot temaet.

Til sist er det gjort en faglig kontroll, ved at veiledere har gjennomgått analysen og funnet at det faglig holder mål. Å kontrollere en kvantitativ analyse vil det kanskje denne delen forenkles ved at datamaterialet kodes av flere. I en kvantitativ analyse, vil det subjektive eller erfaring, ha en større plass, uten at dette skal forringe sluttproduktet.

6. Konklusjon

For å konkludere med hvordan vinbøndene både henter og forklarer sin identitet, vil jeg gå tilbake til spørsmål jeg stilte i forkant av studien. **Hvor og hvordan forankrer den franske vinbonden sin identitet når fransk vin er i krise?** Min påstand var samtidig at i og med at markedet for vin er i endring, er det i første rekke vinbonden som utsettes. De representasjonene som skapes for ham nå, kan ikke lenger være i samsvar med tidligere erfaring og forståelse. Ønsket er å kunne si noe om hvordan han definerer sin identitet, hvor han henter nye modeller for å opprettholde eller endre sin identitet som vinbonde. Gjennom studier av felt og interju av vinbønder i Gaillac, er funnene på de fleste områder entydige når kategorisering er gjort. Til tross for krise, arbeidspress, lange arbeidsdager, manglende omsetning og dalende anseelse føler vinbonden seg fri. Et paradoks?

Kanskje er dette en gammel overlevering som er i ferd med å skrumpe inn. Vinbonden får sin identitet påvirket og formet gjennom arbeid og påvirkningen utenfra, bl.a. i form av EU-direktiver, statlige pålegg, markedstap eller kampanjer. Han forstår seg selv gjennom sin historie, gjennom språket og i sosial samhandling. Han tolker impulsene utenfra gjennom sin tidligere kunnskap, men kan i liten grad kommunisere med de aktørene han står ovenfor, og som endrer hans livsverden. De bidrar også i liten grad med tilbud om modeller til andre representasjoner, som vinbonden kan gjøre bruk av i sin søken på en ny identitet. Dialogen mellom vinbonden og samfunnet endrer seg sammen med at vinen endrer symbolverdi. Responsen endres og kanaler for dialog er begrenset.

For det første ser det ut til at "vinbonden er større enn mannen". Når kravet om salg, markedsføring eller omstilling er blitt en del av hverdagen, blir arbeidsbelastningen for stor. Også den moderne vinbonden trenger gamle tradisjoner. For dem som er uten familie eller uten ansatte, blir utfordringen for omstilling nesten uoverkommelig. På sikt vil de enten måtte selge eller legge ned driften. Vinbonden som overlever, er den som i ordets rette forstand, har flere ben å stå på. Han kan møte utfordringene ettersom arbeidet kan fordeles på flere. For de fleste i denne kategorien er familien med i gårdsdriften, for noen få er det ansatte på vingården som tar seg av salg eller annet arbeid.

Mening med arbeidet og identitet overlapper hverandre. I søking etter normer og identitet, ser det ut til at både gruppen med store problemer og de som klarer seg, stort sett orienterer seg på samme måte. Tradisjoner er etter hvert lovfestet, og gjør livet forutsigbart samtidig som det har vært med på å opprettholde normer og privilegier. Samtlige informanter er tilhengere av lovverk og reguleringer for å beskytte vinen som et rent produkt. Selv om den

franske vinen har mistet noe anerkjennelse, er tanken at om normene opprettholdes som før, vil også vinbonden kunne opprettholde noe av sin særstilling, både innenfor det nasjonale landbruket og på verdensbasis. Et av vinbondens identifiseringspunkt blir da å fortsatt være "la referance".

Sammen med dette ønsket, ligger også et ønske om ivaretagelse av tradisjonene. Disse gjelder både innenfor mattradisjoner og med vinen som samlingspunkt. Vinbonden har vært produsent av en kulturelt viktig symbolvare, til bruk både som glede ved bordet og det i sosiale. I min tolkning, finner jeg at han vinbonden fortsatt ønsker å være, en "leverandør til gleden".

Kjærlighet til jorda og området er også gjennomgående. De er glade for å "arbeide med naturen", og for noen er denne delen det beste. Alle føler tilknytning til Sud-Ouest og Gaillac, som distrikt og appellasjon, med vektlegging på klima og druesorter. De blir naturelskende som mennesker og finner mening i arbeidet med å stelle planter og vingård og å arbeide utendørs. Dette knytter dem nært jorda og nært elementene. Alt dette kommer kanskje best til uttrykk hos de yngste vinbøndene, og hos disse ligger også et ønske om å få til et rent produkt. Vinbonden kan kalles "naturelkeren" og noe av identifiseringen blir mot den grønne linje.

Det religiøse aspektet med vinen som symbolbærer av, kommer til syne på forskjellig vis. Dette er spesielt synlig hos de eldre vinbøndene, ved at de omtaler både seg selv og vinen innenfor religiøse termer. For de yngste er det ikke like påfallende. Kanskje har det sammenheng med at de er en del av den nye trenden eller kulturendringen, og tapet av vin som religiøst symbol kommer til syne på denne måten. Noe kan selvsagt være stivnede formuleringer, men det ser egentlig ikke slik ut. Deler av måten vinbonden identifiserer seg med vinen blir derfor gjennom sitt "kall", og den religiøse tilknytningen vinen har som symbol.

For samtlige vinbønder er utfordringen nå å kunne selge. Dette betyr i første rekke å lage vin av såpass høy kvalitet at den er salgbar, eller legge om driften til annen produksjon. Som vinbonde er det mulig å overleve slik. Men for å selge må vinbonden fristilles fra annet arbeid på vingården. Ofte må han reise bort på messer, til restauranter i distriktet eller til utlandet. Dette er en krevende, men også en spennende del av vinbondens arbeid, i følge informantene. Når man er borte må andre overta forefallende arbeid, og for den som er alene ser man straks at dette er en umulighet. Dessuten blir det nærmest uoverkommelig for en eldre vinbonde, som verken har reist tidligere, eller har drevet markedsføring og salg. Identifisering for vinbonden i denne kategorien, kan kanskje best beskrives som selger i en del av markedet.

Til sist var han kommet....

Denne studien tar for seg noen vinbønder i en liten appellasjon. Det som kommer fram fra studien kan også til en viss grad generaliseres. Men status til noen av vindistriktene med på å hjelpe den enkelte vinbondes anseelse. For små vinbønder i distrikt med grand crus, er det vanskeligere å skape en felles identitet. Men felles for alle er historien og vinen som symbol, som de kan identifisere seg gjennom. Dessuten lovgiving og reguleringer som er med på å gi vinbøndene en felles norm for den gode vin. Antakelig er det også sammenfallende tendenser med at de ikke klarer å identifisere seg med en markedsstyrt vinproduksjon eller en moderne effektivisering med tidspress.

Til tross markedets krav om økonomisk lønnsomhet, knytter ikke vinbonden dette til noe som gir mening med arbeidet. Den historiske tilknytningen vinbonden har til yrket og til vinen, tror jeg på mange måter vil overleve, selv om det på sikt tilpasses endring av konsum. Vinen som symbol har kanskje større overlevelsessevne enn det ser ut til for øyeblikket, ettersom den historisk sett har overlevd det meste. Endring av karakter er ikke bare en mulighet men også sannsynlig, historisk tolket.

Det som kan tale til den lille vinbondens fordel, er den direkte kontakten han har med kundene. Ved å ivareta normer og verdier som går på lokale tradisjoner og vektlegge disse, kan sikkert en del vinbønder ha mulighet til å overleve i framtiden. Det særegne, den lokale identitet kan være det som blir salgbart.

Vinbondens måte å møte moderniseringen kan tyde på, at vinbonden blir mer sjef enn bonde, i tiden framover. Gamle tradisjonelle familiegårder, kan i stedet gå over til å bli bedrift. På en slik måte kan markedskreftene får innpass på vingården. Men en identitet som går over mot globale verdier, ser ikke ut til å ha grobunn i Gaillac, nesten tvert imot. Han knyttes enda sterkere til det lokale, til Sud-Ouest. Vinbønder i andre regioner blir konkurrenter. Men når det kommer en felles fiende på arenaen, favner vinbonden alle andre vinbønder, bare de driver etter samme prinsipper.

I denne studien har vi sett hvordan og hvor vinbonden forankrer sin identitet. Dette gjør han gjennom kulturell tilhørighet, historisk tilknytning og vin som symbol. Endringer skjer når normer kommer under press, eller når vinen ikke blir tatt imot som før. Hva som skjer på sikt avhenger av flere faktorer. En oppfølgende kohortstudie hadde kunnet avdekke dette, og hadde vært veldig interessant. Tilnærmingen til vinbondens identitet kunne også ha vært lagt nærmere opp mot en del av Beckers (1971) studie, ved å ta for seg vinbondens yrkesstolthet og se på hvordan forskjellige variabler virker inn på den. Når det gjelder en tilsvarende studie her til lands, kunne en studie av kystfiskeren, og hvordan de som har klart å

bli igjen i yrket oppfatter egen identitet vært aktuell. Også disse har opplevd noe av det samme det samme som vinbonden, med at store kapitalsterke krefter utenfra har slått sammen små enheter til store. For vinbonden i Gaillac er denne omstillingen drevet framover av myndighetens ønske om produktivitet. Penger, som aldri har vært annet enn et middel og aldri har gitt egen mening i arbeidet, er blitt målet. Dermed rokkes mange av vinbondens normer.

Historien har en tendens til å gjenta seg. Vinen har vært et symbol på liv, og den har bidratt til å gi vinbonden identitet, med forskjellige normer, forskjellig tilknytning og forskjellig fokus, alt etter tidsepoke. For vinbonden i Frankrike var den første krisen et faktum allerede i det første århundre. Nå, to tusen år seinere er han der fremdeles. Og han kommer til å være der fortsatt. Lenge. I live.

Antall ord i oppgaven: 39186

7. Referanseliste

- Anderson B, *Vino: the Wine and Winemakers of Italy*, 1982, Papermac, London
- Becker Howard S., *Sociological Work, Method and Substance*, 1971, Allen Lane the Penguin Press, London
- Berger Peter, Luckmann Thomas, *Den samfunnsskapte virkelighet*, 2000, Bokforlaget Bergen
- Blue A.D., *American Wine: a Comprehensive Guide*, 1988, rev utg, Harper & Row, New York
- Bourdieu Pierre, *Distinksjonen*, 1995, Pax Forlag A/S Oslo
- Bourdieu Pierre, *Ungkarsballet Krise i bondesamfunnet*, 2004, Pax Forlag A/S Oslo
- Brandth Berit, Haugen Marit S., *Farmers as tourist hosts. Consequences for work and identity*, 2005, Bygdeforskning, Universitetsentret Dragvoll, Trondheim
- Bøystad Line, *L'Occitanie : questions sur l'identité d'une région française*, 1996, Hovedoppgave i fransk, Universitetet i Oslo
- Caplex, *Nettleksikon*, J.W. Cappelens Forlag AS, <http://www.caplex.no/Web/ArticleView.aspx?id=9311411>, 26.januar 2007
- Carnier Gilbert, *Histoire sociale et culturelle du vin*, 1998, Larousse-Bordas, Paris
- Castells Manuel, *The Power of Identity*, 1997, Blackwell Publishers Ltd, Oxford
- Chauchat Blandine, Jégu Pierrick, Guillaume Hervé, *Portraits de Vignerons*, 2000, Le lou de le lac Éditeurs, Paris
- Chomsky Noam, *New Horizons in the Study of Language and Mind*, 2000 side 22-23, Cambridge University Press
- Confederation Paysanne, http://www.confederationpaysanne.fr/index.php?rubrique_id=20&actualite_id=1043&PHPSESSID=ea8b77f36cef4fc1..., 16. mars 2007
- Daugstad Karoline, *Jordbrukets rolle som kulturbærer*, 2006, Stiftelsen norsk senter for bygdeforskning, Universitetessentret Dragvoll, Trondheim
- Encyclopædia Universalis, Corpus 10, Gaule-Habeas Corpus*, 2002, Éditeur à Paris
- Erikson Erik H., *Childhood and Society*, 1963, W. W. Norton & Co, New York
- Farstad Maja, *Stolthet tross fordom – en studie av bønders yrkesstolthet*, 2006, Hovedoppgave i sosiologi, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, Trondheim
- Fekjær Hans Olav, *Rus : bruk, motiver, skader, behandling, forebygging, historie*, 2004, Gyldendal akademisk, Oslo
- Fog Jette, Kvale Steinar, *Artikler om interviews*, 1992, Center for Kvalitativ Metodeudvikling, Psykologisk Institut, Aarhus Universitet

- Forgas Joseph P., Williams Kipling D. *The Social Self Cognitive, Interpersonal, and Intergroup Perspectives* 2002, Psychology Press, New York
- Fossåskaret Erik, Fuglestad Otto Laurits, Aase Tor Halfdan, *Metodisk feltarbeid: produksjon og tolkning av kvalitative data*, 1997, Universitetsforlaget Oslo
- Freedman Jane, Tarr Carrie, *Women, Immigration and Identities in France*, 2000, Berg, Oxford, UK
- Frønes Ivar, *Handling, kultur og mening*, 2001, Bokforlaget, Bergen
- Gaillac Grand Vins du Sud-Ouest, http://www.vins-gaillac.com/A_frm01.html, 15. mars 2007
- Gellner Ernest, *Language and Solitude*, 1998 side 3, Cambridge University Press
- Giddens Anthony, *Modernitet og selvidentitet*, 1996, Hans Reitzels Forlag, København
- Globalis, *Arealbruk dyrkbar mark*, FN-sambandet, [http://www.globalis.no/statistikk/landbruk_og_arealbruk/dyrkbar_mark/\(show\)/map](http://www.globalis.no/statistikk/landbruk_og_arealbruk/dyrkbar_mark/(show)/map) 25. januar 2007.
- Gutting Gary, *Michel Foucault's archaeology of scientific reason*, 1989, Cambridge University Press, Cambridge
- Holter Harriet, Kalleberg Ragnvald, *Kvalitative metoder i samfunnsforskning*, 1996, Universitetsforlaget Oslo
- Hyams Edvard, *Dionysos: a social history of the wine vine*, 1965, Thames and Hudson, London
- Johnsen Hugh, *The Story of Wine* 1989, Mitchell Beasley, London
- King Anthony D., *Culture Globalization and the World-system*, 1991 side 1- 90, Department of Art and Art History, State University of New York at Binghamton
- Kunnskapsforlaget ANS, *Fransk blå ordbok*, 2002, H. Aschehoug & Co A/S og Gyldendal ASA, Oslo
- Kvale Steinar, *Den kvalitative forskningsintervju*, 1997, Studentlitteratur, Lund
- Lachiver Marcel, *Vins, vignes et vigneronns Historie du vignoble français*, 1997, Fayard, Paris
- Lem Winnie, *Cultivating dissent : work, identity, and praxis in rural Languedoc*, 1999, Albany, N.Y. : State University of New York Press
- León, Belinda de, *Gitanos : en identitet i endring*, 1999, Hovedoppgave i sosialantropologi, Universitetet i Oslo,
- Marková Ivana, *Dialogicality and Social Representations The Dynamics of Mind*, 2003, Cambridge University Press, UK
- Miljøforum, <http://www.uio.no/miljoforum/natur/>, 24. januar 2007
- Moscovici Serge, *Social Representations Explorations in Social Psychology*, 2000,

- Polity Press, Cambridge, UK
- Moscovici Serge, *Social influence and social change*, 1976a, Dokumentet er del av serien [European monographs in social psychology](#) Bind nr 10, side ix, 239, London
- Onivins, 2001, *Récoltes et marches, France – Italie – Espagne* <http://www.onivins.fr/pdfs/318.pdf>
- Onivins 2004a, *Evolution de la fréquence individuelle de consommation de vin en France*, <http://www.onivins.fr/pdfs/217.pdf>
- Onivins 2004, *Conjuncture mondiale mars 2004*, <http://www.onivins.fr/pdfs/95.pdf>, 14. april 2006
- Onivins 2004, *Importations de vins en France en volume*, <http://www.onivins.fr/pdfs/226.pdf>, 9. mars 2006
- Onivins 2004, *Récolte 2003*, <http://www.onivins.fr/pdfs/400.pdf>, 15. april 2006
- Onivins 2005, *Récolte 2004*, <http://www.onivins.fr/pdfs/841.pdf>, 12. januar 2007
- Onivins 2005, *Récoltes vin-de-pays*, <http://www.onivins.fr/pdfs/172.pdf>, 17. april 2006
- Onivins 2005, *Stocks AOC*, <http://www.onivins.fr/pdfs/175.pdf>, 9. mars 2006
- Onivins 2005, <http://www.onivins.fr/pdfs/statistiques/faitschiffres2005-5.pdf>, 9. mars 2006
- Onivins 2005, *Prévisions de stock à la propriété en France au 31 juillet 2004*, <http://www.onivins.fr/pdfs/773.pdf>, 18 februar 2007
- Onivins 2005, *Stocks vins autres que V.Q.P.R.D.*, <http://www.onivins.fr/pdfs/176.pdf>, 9. januar 2007
- Onivins, *Les vins du pays*, <http://www.onivins.fr/Vin/Categories/VinPays.asp>, 9. mars 2006
- Onivins 2005, *Circulaire 2005*, <http://www.onivins.fr/pdfs/321.pdf>, 25. april 2006
- Onivins, *Vin et modes de consommation, Facteurs de compétitivité sur le marché mondial du vin*, 2004, Office National Interprofessionnel des Vines, Paris
- Onivins, *Etude aval de la filière viti-vinicole en Midi-Pyrénées*, Juillet 2005, Toulouse
- Le Conseil de l'Union Européenne, *Seule la version publiée au Journal officiel fait foi – Règlement (ce) n° 1493/1999 du Conseil du 17. mai 1999 portant organisation commune du marché vitivinicole*
- Lem Winnie, *Cultivating Dissent: Work, Identity, and Praxis in Rural Languedoc*, 1999, State University of New York Press, USA
- Patel Runa, Davidson Bo, *Forskningsmetodikens grunder, Att planera, genomföra och rapportera en undersökning*, 1991, Studentlitteratur, Lund
- Paul Harry W., *Science, vine, and wine in modern France*, 1996, Cambridge University Press
- Poole Ross, *Nation and Identity*, 1999, Routledge, London

- Rugeldal Caroline, *Identitetsbygging i EU – En analyse av EUs symbolstrategi*, 2003, Hovedfagsoppgave i politisk sosiologi, Institutt for sosiologi, Universitetet i Oslo
- Rasmussen Tore S, *Bondefortellinger, Fremmedgjort eller fri?* 2006, Hovedfagsoppgave i sosiologi, Det samfunnsvitenskapelige fakultet, Universitetet i Oslo
- Saugestad Sidsel, *Lokalsamfunnsforskning – fra tema til teori*, Norsk antropologisk tidsskrift, 1996, 7:(4) sidene 312-321
- SSB, *Areal (Norge)* <http://www.ssb.no/emner/01/01/areal/>, 25. januar 2007
- Sud-Ouest*, <http://www.sudouest.com/290107/vin.asp?Article=100107a3178.xml>, 7. februar 2007
- Tajfel Henri, *Human groups and social categories : studies in social psychology*, 1981, side 225, Cambridge
- Taylor Charles, *Philosophical Arguments*, 1995, Harvard University Press, Chambridge
- tf1, *Tsunami de pinard*, TV-dokumentar, 8. desember 2005
- Ulin Robert C, “Work as a cultural production : Labour and self-identity among Southwest French Wine-growers”, *Journal-of-the-Royal-Anthropological-Institute*, desember 2002, 8:4, side 691-712, Western Michigan University
- Unwin P.T.H., *Wine and the vine: an historical geography of viticulture and the vine trade/Tim Unwin*, 1991, Ruthledge, London
- Viniflhor, *Du consommation du vin en France en 2005*, <http://www.onivins.fr/pdfs/947.pdf>, 10. mars 2007
- Viniflhor, *Note aux demandeurs de prime d'abandon definitif de superficies viticoles campagne 2006/2007*, <http://www.onivins.fr/pdfs/1016.pdf>, 19. februar 2007
- Vins de Pays de France, *Vins-de-pays.info/index.php?ID_page=*, 14. april 2006
- Wadel Cato, *Now, Whose Fault Is That ? The Struggle for Self-Esteem in the Face of Chronic Unemployment*, 1973, Institute of Social and Economic Research, Memorial University of Newfoundland, Toronto
- Østerberg Dag, *Sosiologiens nøkkelbegreper*, 1994, Cappelen Akademisk Forlag, Trondheim
- Østerud Øyvind, *Hva er nasjonalisme?* 1994, Universitetsforlaget, Oslo
- Aakvaag Gunnar C., *Sosiologi og frihet*, side 157-182, Sosiologisk tidsskrift, 2005, Nummer 2, Universitetsforlaget Oslo

Alle kilder som er brukt i oppgaven er oppgitt.

Vedlegg

Mme Heidi Zakariassen
25 rue St Exupère
31700 Blagnac
Tel : 05 34 39 92 71
Mail : heidiza@student.uio.no

Vedlegg nr 1

Toulouse le 28 avril 2006

Objet : sondage

Monsieur,

Je me permets de vous adresser ce courrier afin de solliciter de votre part un peu de votre temps en vue d'un entretien.

Je suis une étudiante norvégienne affiliée au département de sociologie de l'université d'Oslo en Norvège et la raison de ma présence à Toulouse est l'accomplissement d'un mémoire sur la situation viticole en France. Mon étude concerne notamment la remise en question de l'identité sociale des vignerons français tandis que le marché du vin connaît aujourd'hui une crise dans laquelle la concurrence internationale joue un rôle prépondérant.

En outre, la région qui me semble être la plus favorable à cette étude est la région Midi-Pyrénées et c'est pourquoi je m'adresse à vous.

Il va évidemment de soi que toute identité ou informations personnelles (noms, lieux, etc.) resteront confidentielles.

Contenu de mon origine étrangère, l'anglais reste pour moi la langue que j'utilise à l'étranger, mais si toutefois cela était pour vous un problème, un traducteur sera présent afin d'assurer la traduction.

De plus, si vous le permettez, je vous contacterais par téléphone afin de convenir d'un rendez-vous.

Veillez-croire madame, monsieur, en mes sincères salutations.

Heidi ZAKARIASSEN

Kultur, betingelser/tilhørighet

Lokalt:

Hva er spesielt med Gaillac?

Hvordan blir man vinbonde?

Hvordan ble du vinbonde?

Hvilke vin produserer du, og fra hvilken sort/cepage?

Hvordan ser du på de strenge reguleringene for hvilke cepager man kan dyrke?

Finnes det en eller flere slags ”standarder” for dette yrket?

Identifiserer du deg med noen av disse karakteristikkene?

Er det forskjell på å være vinbonde i dag og for ti eller tjue år siden?

Hvilke forskjeller i så fall?

Kan hvem som helst bli vinbonde?

Hva er best med å være vinbonde?

Hva er det som gir mening med å være vinbonde?

Nasjonalt:

Har vinbonden mistet noe av sin aktelse eller posisjon i samfunnet eller for seg selv?

Har han vunnet noe?

Er han blitt mindre fransk? Eller kanskje mer fransk? Hvordan?

Er vinen blitt mindre fransk?

Hvilken rolle spiller vinen for franskmenn?

*Hvor viktig er vinen i fransk kultur?

*Hvilken rolle tenker du at vinbonden har hatt i dette bildet?

Har du mulighet til å være kreativ, synes du? Hvordan eller ikke?

Hvor ligger lojaliteten din? Samlet eller delt?

Hos andre vinbønder, hos ditt eget produkt, hos kunden, hos det franske folk, i arbeidet ditt eller andre steder?

Føler du ansvar for å ivareta noen deler av disse gruppene?

Internasjonalt:

Tenker du at vinbonden har noen form for ansvar å ivareta for fransk kultur?

Nasjonalt?

Internasjonalt?

Tror du fransk kultur har mista noe på veien med Europa fikk åpne grenser?

Hvordan har dette påvirket deg og din hverdag?

Hva med det globale?

Det å kunne vin har vært vel ansett. Men nå ser det ut til at man er inne i en trend der folk vil ha lettfattelig omtale og lett tilgjengelig kunnskap om vin. Hvordan oppfatter du det som skjer av endring i så måte?

Hva har dette å si for deg som vinbonde?

Det økonomiske, uavhengig/fri**Lokalt/nasjonalt:**

Hvordan forklarer du at det selges mindre vin i Frankrike nå enn for få år siden?

Hva tenker du ligger bak disse endringene?

Tenker du at vinbonden er økonomisk avhengig eller uavhengig?

Hvem er de andre aktørene i så fall?

På hvilken måte er vinbonden fri eller ufri?

Hvor viktig er det for deg å være vinbonde? Hvis for eksempel staten ga deg lønn for å ikke være vinbonde lengre, ville du da slutte? Hvorfor, eventuelt hvorfor ikke?

Nasjonalt/internasjonalt

Hva tenker om forskjellen på fransk vin og vin produsert i andre deler av verden?

Er din vin en typisk fransk vin?

Det sies at folk ønsker vin som er lettere å drikke. Hva tenker du om dette argumentet?

Hva slags tanker har du rundt det at det selges mindre vin?

Hvordan opplever du at ditt produkt er vanskeligere å selge i utlandet?

Hva selger?

Det administrative

Lokalt:

Er det splittelse mellom vinbøndene?

I så fall: hvordan arter det seg?

Hva skiller vinbøndene i Frankrike og hva samler dem?

Har dette endret seg i de siste årene?

Store kontra små produsenter?

Hva tenker du om den skolerte måten å bli vinbonde?

Er noe tapt på veien med at den gamle måten å lære på har mindre plass?

Du har mange arbeidsoppgaver med å være vinbonde.

Hvilken av disse rollene synes du er vanskeligst å besitte?

Opplever du at det er konflikter til andre?

Er vinbonden blitt mindre vinbonde?

Har du måttet legge om produksjonen?

*Hvordan opplever du det i så fall?

Nasjonalt/internasjonalt

Hvem tenker du er ansvarlig for det som skjer med markedet i Frankrike?

Hvem tenker du kan gjøre noe for å øke omsetningen av fransk vin?

Hva tror du er årsaken til det som skjer?

Hvilken rolle spiller staten og reguleringene for vinbonden?

Hvordan tenker du deg muligheten vinbonden har til å påvirke sin egen situasjon?

Hvem kan gjøre noe for vinbonden?

Hva tenker du om det franske marked og unionen?

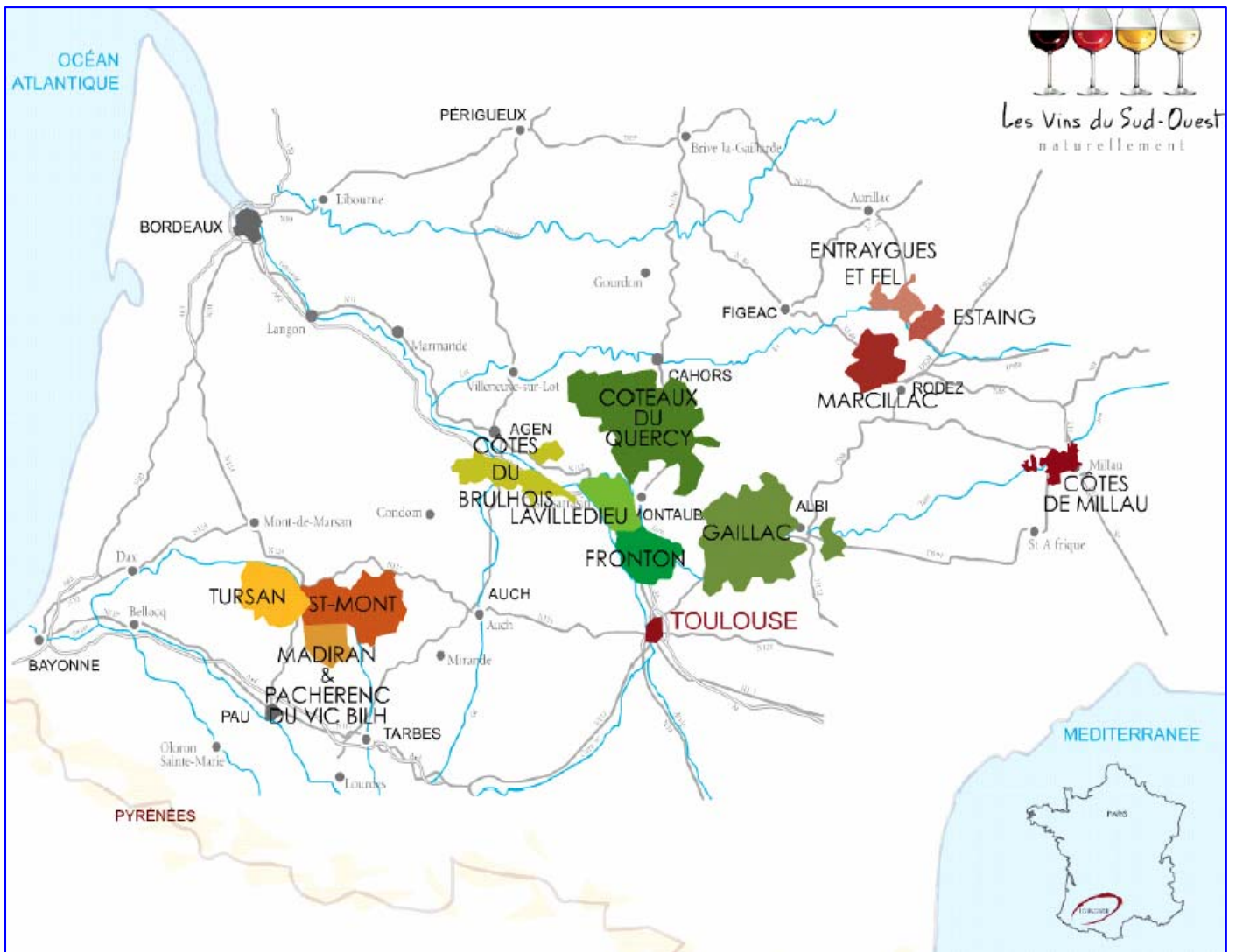
Hvordan ser du for deg framtida for deg selv eller for ditt produkt?

Eventuelt

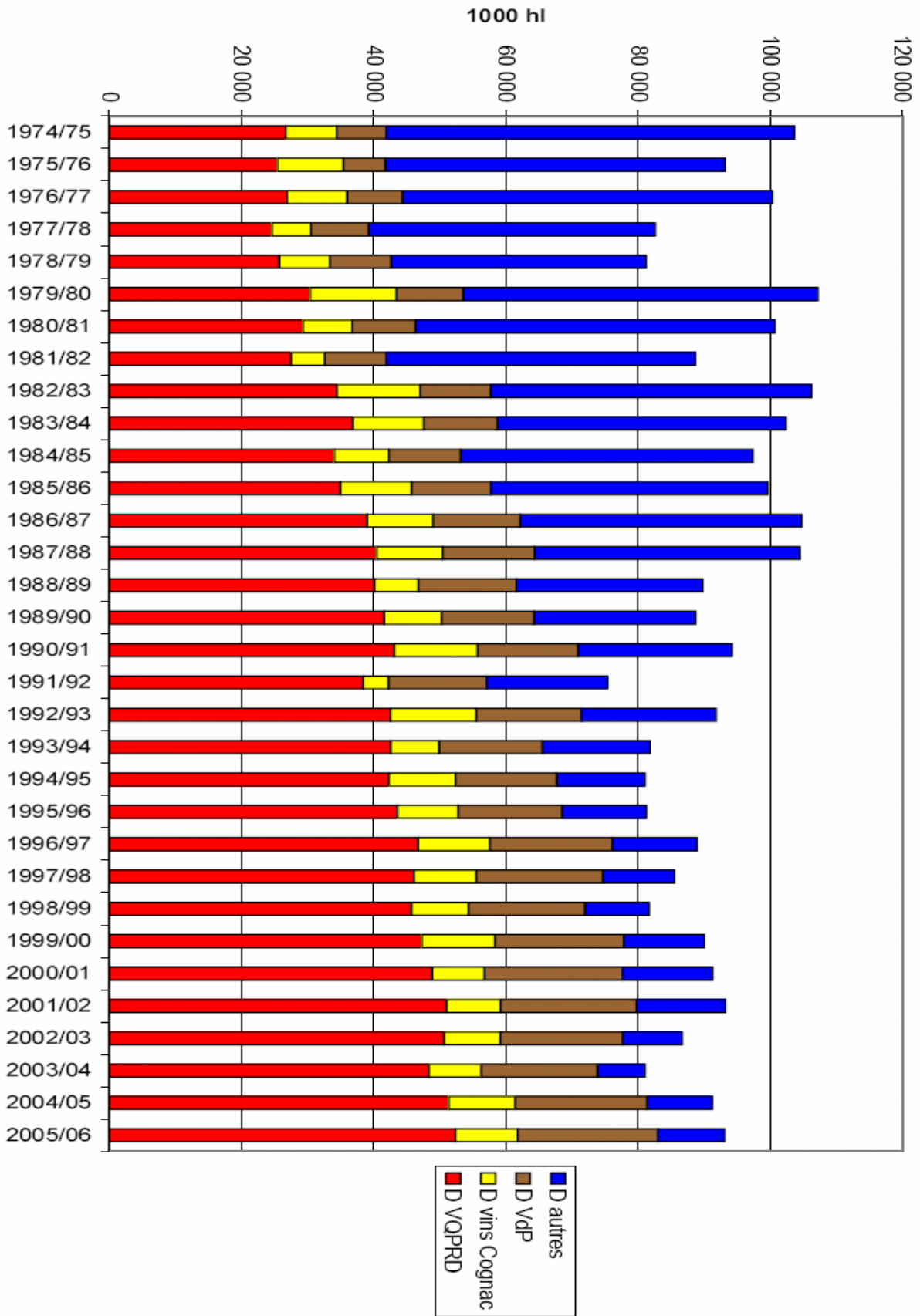
Er det noe jeg ikke har spurt om som du synes er viktig, eller som du tenker på som kan være av betydning?

Notater

Evolution du volume de vin disponible (D) par catégorie de vin

Evolution de la Récolte et des Stocks (en début de campagne) de vins Blancs par catégorie, sur 30 ans

